

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVI рік видання. № 266-267, серпень-вересень, 2016

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шибанка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

2016-й – рік Івана Франка

- ❖ *Перший крок до виявлення в Румунії мистецької суті Івана Франка*
- ❖ *Драма Івана Франка і самопожертвування на лоні науки, праці і поступу*
- ❖ *Каменярі*
- ❖ *Догорають поліна в печі (Пісня на слова Івана Франка)*

Вітаємо ювіляра (До 70-річчя Івана Ковача)

- ❖ *Іван Ковач і українська поезія Румунії*
- ❖ *Іван Ковач: «Де корінь, де поверхня» – поезія неспокою і щедрих світанків*
- ❖ *Нас жде весна, така своя Ти не вір (Пісні на слова Івана Ковача)*
- ❖ *Ювілей доброї людини*

Г. С. Сковорода:

- ❖ *Пісня 23-я – могутність часу!..*
- ❖ *Прийшли, декламували, перемогли*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXII). Фольклористика*
- ❖ *Весілля домніци Руксандри в «Історії русів»*
- ❖ *До багатства козацької минувшини*
- ❖ *Дикий рай (Уривок з повісті)*
- ❖ *Обергоппен (Уривок з новели). 8. Корнетський міст*
- ❖ *Очарована усмішка (Уривок з роману)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

2016-й – рік Івана Франка

Іван РЕБОШАПКА

Перший крок до виявлення в Румунії мистецької суті Івана Франка

Перший крок до виявлення в Румунії неповторної мистецької суті Івана Франка зроблено 1956 року, з нагоди відзначення в нашій країні 100-літнього ювілею його народження. Згідно з прийнятим 9 квітня 1956 р. Надзвичайною сесією Всесвітньої Ради Миру в Стокгольмі рішенням про урочисте відзначення в усіх країнах сторіччя від дня народження Івана Франка, Генеральна Рада тодішнього Румунського товариства дружніх зв'язків з СРСР АРЛУС (A.R.L.U.S.) склала широкий план заходів, якими в рамках Декади української літератури і мистецтва (27 серпня – 6 вересня 1956 р.) ювілей Франка відсвятковано в Румунії на справді всенародному рівні.

Бухарестський український двомісячний часопис для українського населення Румунії «Новий вік» розпочав у рубриці «До сторіччя з дня народження Івана Франка» всебічно відзначати цю подію ще до прийняття 9 квітня вищезгаданого стокгольмського рішення. Так, в 98-му числі часопису за 16 березня 1956 р. передруковано (з ж. «Радянська культура», № 20, 1956) статтю П. Щита *Любов народна*; на другій сторінці газети йшла мова про Літературно-меморіальний музей Франка села Криворівни, в будинку якого з 1902 по 1914 жив і працював поет; в цьому ж числі надруковані спогади літнього Михайла Мосійчука про Франка та про відвідини села М. Коцюбинським, який збирав матеріали для своєї повісті *Тіні забутих предків*.

У своєму 99-му числі за 1 квітня 1956 «Новий вік» інформував читачів про світові заходи по проведенню святкування Франкового сторіччя в Москві, США, Аргентині та особливо в Канаді. В № 104 тієї ж газети за 16 червня був надрукований складений на основі стокгольмського рішення Генеральною Радою АРЛУС-у план культурних заходів по відзначенню в усій Румунії, починаючи з 27 серпня по 5 вересня, сторічного ювілею в рамках Декади української літератури і мистецтва, яка передбачала: проведення в Бухарестському будинку румунсько-радянської дружби та в інших центрах Румунії урочистих зборів з представленням доповідей про життя і творчість Франка; художнє читання його творів; сценічні вистави за участю ансамблів пісні і

танцю з України; проведення художніх вечорів в районах Румунії з українським населенням; організування, разом з Бухарестським видавництвом «Карта русе» («Cartea rusă»), книжкових стендів; видання збірника уривків з творів Франка; фотовиставку «Культура українського народу»; фестиваль українського фільму; випуск редакціями румуномовного «Veac nou» («Новий вік») і українського «Нового віку» своїх чисел. В № 105 за 1 липня 1956 р. в репортажі Якова Стецька *На батьківщині великого письменника* наведено спогади про Франка його ще живих в 1956 році односельчан 75-річної Анни Чаплі та бориславського робітника Онопрія Солюка, який розповідав, як Франко прохав його батька дістати йому шахтарське вбрання, щоб самому пересвідчитись про життя шахтарів: «Знаю, Іване, – говорив Франко, – що

важко там. Але мушу сам усе побачити». В цьому ж числі інформувалося і про випущену Держлітвидавком та іншими видавництвами України літературу до ювілею загальним тиражем понад мільйон примірників. Передоденноювілейним можна назвати 108-е число «Нового віку» (за 16 серпня, 1956), майже повністю присвячене Іванові Франкові та українській літературі. Відкривається воно солідною передовою статтю *Життєвий і творчий шлях Великого Каменяря*. Стаття написана як ілюстрація до життєвої програми Франка: «Як син українського селянина, вигодований черствим мужицьким хлі-

бом, я почуваю себе зобов'язаним віддати працю свого життя цьому простому народові. Вихований в суворій школі, я з малих років засвоїв дві заповіді: перша – почиття святого обов'язку перед народом, друга – необхідність невтомної роботи». На третій сторінці часопису вміщено: 1) статтю Миколи Жегала з України *Іван Франко – письменник, учений і громадський діяч* [до статті додані фотографії «Франко в дитячі роки», «І. Франко, В. Гнатюк», «Пам'ятник на могилі Франка»]; 2) виклад ерудованим українським поетом Румунії Орестом Масикевичем у вірші *Великий Каменярь* поетичних ідей гнітючого стану українського народу і його пробудження Франком, наче Мойсеєм, в однойменній поемі; (Продовження на 4 с.)

2016-й – рік Івана Франка

Перший крок до виявлення в Румунії мистецької суті Івана Франка

(Продовження з 3 с.)

3) *Великому Каменяреві* – роздуми українця Румунії Осипа Дуди про минучість всього земного та про безсмертя і молодість віршів Франка; 4) передрук (з ж. «Радянська культура» за 5 серпня 1956) статті Т. Клименюка *Пам'яті Івана Франка*; 5) інформації по підготовці до 100-річчя в Урядовому комітеті в Україні, під головуванням М. Бажана. В 109-у числі «Нового віку» за 1 вересня під гаслом «Декада української літератури і мистецтва», що тоді ж розгорталася, появились матеріали: 1) *Велике свято* – огляд ювілейних урочистостей в Румунії; 2) інформація про прибуття 25 серпня української делегації у складі академіка О. С. Корнійчука (глави делегації), народної артистки СРСР Наталії Ужвій, народного артиста композитора К. Данькевича, голови Українського товариства зв'язку з закордоном М. Н. Іваницького, які подали бухарестській українській газеті «Новий вік» такий привіт: «Від усієї душі палко вітаємо рідних братів українців в дні славного ювілею великого поета-революціонера, співця нашого народу Івана Франка. Бажаємо Вам, дорогі брати наші, щасливого життя у дружній сім'ї соціалістичної Румунії»; 3) інформація про повторне відвідання Румунії державним українським народним хором, керованим Г. Верьовкою, та автограф-побажання останнього; 4) вірш П. Тичини *Франка Івана голос чути*; 5) вірш Р. Братуня *Буди, як він*; 6) репортаж уродженця Румунії Дм. Шейчука *Декада української літератури і мистецтва в Ботошанах*; 7) вірш *Наказ Каменярів* Ярослава Шпорти з його циклу «Вогонь у кузні»; 8) інформація про присвячене 100-річчю урочисте засідання в Києві. В 110-му числі «Нового віку» за 16 вересня 1956 підведено підсумки урочистостей Декади і вшанування Франка в її рамках: 1) звіт про урочистий вечір, на якому румунський поет Ніколае Теуту представив доповідь про життя і творчість Франка; 2) вираження О. Корнійчуком вдячності українського народу за проведені Румунією заходи та його і керованої ним делегації переконання про великі почуття дружби румунського народу до українського народу, про високі таланти румунського народу, замилювання української делегації прекрасною природою, «такою близькою душі українця»; 3) про гастролі керованого Верьовкою хору на ювілейних урочистостях писали Денис Онищук (*Посланці братнього українського народу в Сігеті*), Микола Ковцун (*Велике свято в Сереті*), інформувалося про виступи цього хору в Сучаві і в південно-буковинських селах Негостині та Качіці; 4) теж тут подано і репортаж про гастролі Сігетського українського хору по

містах північної Трансільванії. Про ювілей Франка йшла мова і в 111-му числі «Нового віку» за 1 жовтня, в якому гімназійний професор-пенсіонер Святослав Лакуста у статті *Мої спогади про Івана Франка* писав про відвідання 1903 р. Франком м. Буркута, а уродженець Румунії Осип Дуда писав про *Святкування Івана Франка у Вішевському районі*, точніше, в марамороському селі Поляни. «Відгомони» цього свята в деякій мірі ще відчутними були і в числі 122 (за 16 березня), в якому надруковано статтю М. М. Мундяка *Селянська тема в творчості Івана Франка* (відображена у творах *Гутак*, *Вугляр*, *Лесишина челядь*, *Навернений*, *Сам собі винен*, *Добрий заробок*, *Галицькі образки*), і в числі 133 (за 1 вересня) 1957 року, в якому надруковано статтю Василя Тирси *Корисний і цікавий «Путівник»* (про Державний літературно-меморіальний музей Івана Франка, Львів, 1956).

Не менш гучніше, а й навіть змістовніше, особливо літературознавцями, вшанувався столітній ювілей Франка серед румунів. До широкого висвітлювання прийнятих заходів й бездоганного їх виконання мобілізує приступив румунськомовний орган тодішнього АРЛУС-у «*Veac nou*» («Новий вік»), в № 30 (за 27 серпня 1956 р.) якого оголошувалося проведення між 27 серпня – 5 вересня Декади української літератури і мистецтва, яка буде нагодою «*de a face cunoscută maselor largi din țara noastră cultura poporului frate ucraianean, înflorirea literaturii și artei sale*» («ознайомити широкі маси нашої країни з культурою братського українського народу, з розквітом його літератури і мистецтва»). З цією метою, – відзначалося в газеті, – матимуть місце численні заходи, виклади, конференції, вечори тощо, а «особливі урочистості будуть присвячені відображенню румунсько-українських культурних відносин на протязі віків» («*Manifestări speciale vor fi consacrate înfățișării relațiilor culturale româno-ucraiene de-a lungul veacurilor*»). На другій сторінці газети надруковано повість Івана Франка *Zidarul* (*Муляр*), а в об'явлювачці – стислі дані про його життя і творчість, з обіцяючим уточненням, що «Сторіччя буде нагодою ширшого пізнання у нашій країні багатющої творчості українського письменника» («*Centenarul va fi un prilej de o mai largă cunoaștere, în țara noastră, a vastei opere a scriitorului ucraianean*»)¹.

У № 31 газети «*Veac nou*» за 3 серпня 1956 р. на 3-ій сторінці повідомлялися намічені Загальною Радою АРЛУС-у заходи по «Підготовці до Декади української літератури і мистецтва, в яких використовувались би такі «матеріали для агітації» («*materiale de agitație*»): *Київ – столиця Української*

2016-й – рік Івана Франка

РСР (Kiev – capitala R.S.S.Ucraiene); *Бальнеологічними курортами (Prin stațiunile balneo-climaterice)*; *Декада української літератури і мистецтва (Decada literaturii și artei ucraiene)*; *Іван Франко (Ivan Franko)*; *Видання брошур з українськими піснями (Tipărirea de broșuri cu cântecese ucraiene)*; *«Добірка поезії та уривків з української літератури (Culegere de poezii și fragmente din literatura ucraiană)*; *Конференції, організовані АРЛУС-ом, з нагоди Декади (Conferințe, cu prilejul Decadei, la A.R.L.U.S.)*»².

У рубриці «Блокнот» газети «*Veac nou*» № 32 за 10 серпня 1956 р. в статті *З нагоди сторіччя Івана Франка (Cu prilejul centenarului lui Ivan Franko)* наведено відомості про видавання творчості Івана Франка та про театральну й музикальну діяльність в СРСР. У даному числі поміщено і змістовну статтю (про яку мова буде згодом) автора М. Крістя *Сторіччя Івана Франка*³.

Набагато змістовніший № 33 газети «*Veac nou*» за 17 серпня 1956 р. На другій її сторінці поміщені статті М. Джентемірова *Співець прагнень свого народу (Cântărețul năzuințelor poporului său)*, літературознавця-русиста Бухарестського університету Тамари Гане *Месідж революціонера-борця (Tamara Gane, Mesajul unui luptător revoluționar)*, рецензію *Під знаком великої традиції (Sub semnul unei mari tradiții)* Паула Діаконеску на збірку перекладів з малої прози Івана Франка «*Povestiri*» («Оповідання», Видавництво «*Cartea Rusă*», 1956). Ці оповідання включені, взагалі, в традицію російської літератури, в яких виявлено глибоку гуманну рису: «уважне сердечне ставлення до життя дрібної незначної людини, загубленої в міському гамірливому натовпі або в сирій аморфній селянській масі» («*aplecarea cu atenție și dragoste asupra vieții omului mărunț, neînsemnat, pierdut în mulțimea gălăgioasă a orașelor sau în masa cenușie și amorfă a țărănimii*»). Далі поміщено переклади Богданом Ніколае *Каменярів (Spărgătorii de piatră)* Франка і українським поетом Румунії Орестом Мсикевичем поезій *До моря сліз, під тиском пересудів... (În marea lacrimilor/ Vărsai și eu o lacrimă de obidă)*, *Місяцю-князю... (Lună, domniță/ A nopții crăiasă, 2.IV.1880)*, *Нехай і так, що загину я... (Să fie chiar ca eu să mor, 31.05.1880)*⁴. На третій сторінці даного числа розпочато оприлюднювання підготовчих заходів до проведення Декади української літератури і мистецтва у м. Текуч в Молдові, у місті Сталіно (тимчасове перейменування міста Брашов) і в селі Винеторь Сігішорського району (*Pregătiri pentru întâmpinarea Decadei literaturii și artei ucraiene, la Tecuci, Orașul Stalin, Comuna Vânători, raionul Sighișoara*)⁴. Оприлюднювання заходів по підготовці до проведення Декади, на цей раз у містах Біказ і Пітешти, зроблено газетою «*Veac nou*» № 34 за 22 серпня 1956 р.⁵

35-е число газети «*Veac nou*» за 31 серпня 1956 р.

повністю було присвячене Декаді української літератури і мистецтва. Воно охоплює у перекладі на румунську мову передову статтю *Сусіди і друзі* заступника голови Українського товариства культурних зв'язків із закордонням М. Іваницького, широкий репортаж *Урочисте відкриття Декади української літератури і мистецтва, Гарячий привіт румунським друзям*, підписаний і направлений Костянтином Данькевичем, Миколою Білогуровим, Наталією Ужвій, Олександром Корнійчуком, Григорієм Верьовкою, *Київські враження* Віктора Бирледяну (с. 1), статті І. Бурляя і К. Волинського *Реалістичні традиції великої літератури* і *На службі високих ідеалів* Йосифа Киселева, *Як умру*,

Іван Франко у студентському гуртку

то поховайте Т. Шевченка в перекладі Віктора Тулбуре, переклад І. Олтяну вірша М. Рильського *Троянди і виноград*, статті Андрея Тудора *Аспекти української музикальної культури* (с. 2), *Скарби народної творчості* редактора Бухарестської української газети «Новий вік» Василя Білівського, *Стародавні дружні зв'язки* професора-академіка П. Константінеску-Ясси, *Олександр Корнійчук* румунської поетеси Лучії Деметріус (с. 3), репортаж *Незабуття зустріч* (з українською делегацією в Сігеті) Мірчі Фодоряну (с. 4)⁶.

До ювілейних урочистостей Декади української літератури і мистецтва, які мали проводитись в різних румунських містах Генеральною радою АРЛУС-у було надруковано спеціальний *Культурний зошит (Caiet cultural)*⁷, що охоплював румунські версії віршів Т. Шевченка *Заповіт*, *Доля* у перекладі А. Антонеску та Н. Ніколау, І. Франка *Україна, моя любов* у перекладі Віктора Кернбаха, *Як почуєш край свого вікна*, *У долині село лежить* та оповідання *Красне писання*, вірш Лесі Українки *Без надії сподіваюсь*, гумореску Остапа Вишні *Якби моя бабуся воскресли* у перекладі Ігоря Лемного, по віршеві П. Тичини та А. Малишка, *Думу про Марусю Богуславку*, п'єси *Горизонти* В. Чумаченка, *Дитя* П. Загребельного, *Забагато солі* К. Кудієвського⁷.

(Продовження на 6 с.)

2016-й – рік Івана Франка

Перший крок до виявлення в Румунії мистецької суті Івана Франка

(Продовження з 5 с.)

3 Метою унаочнення діяльності Франка, до Декади української літератури і мистецтва Генеральна рада АРЛУС-у видала наглядний альбом *Іван Франко. 1856-1956 (Ivan Franko. 1856-1956)* з коротким біографічним нарисом та репродукціями живописних картин і фотографій про життя і творчість Івана Франка. В альбомі вміщено репродукції картин *Іван Франко в студентські роки* І. М. Соболя, *Село Нагуєвичі* В. С. Патики, *Іван Франко читає студентам Львівського університету роман «Що робити?» у власному перекладі* В. В. Соколова, *Іван Франко серед селян* В. М. Савіна, *Пробна лекція, викладена Іваном Франком у Львівському університеті* І. Ф. Гутурова, *Засудження Івана Франка 1878 року* В. О. Любчика, *Іван Франко супроводжуваний з місця на місце під час другого його арешту з 1880 р.* В. М. Савіна і В. І. Забости, *Іван Франко і Василь Стефаник* Р. Н. Туріна, ілюстрації: до творів Івана Франка *Каменярі* В. С. Якубовича,

Лекція Івана Франка у Львівському університеті в 1895 році.

до оповідання *Свинська конституція* В. Л. Бунова, до повісті *Борислав сміється* С. Ф. Адамовича, до оповідання *Ріпник* В. С. Касіяна, інша ілюстрація І. С. Іжакевича, ілюстрації до оповідання *Історія кожуха* В. В. Торостеського та В. Л. Бунова, інша ілюстрація – В. В. Полтавця, ілюстрації до поеми *Лис Микита* В. М. Григор'єва, до твору *Покидання села у пошуках заробітку* Г. В. Якутовича, ілюстрація-гравюра до роману *Борислав сміється* В. С. Касіяна, до оповідання *Шкільна Грицева наука* Л. С. Левицького, до твору *На панцину* І. С. Іжакевича, до оповідання *До світла* І. В. Балановського; фотографії: *Державний львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка*, відкритий 1940 року в будинку, в якому жив письменник; *робочий кабінет Франка* у львівському музеї; *Музей Івана Франка* в селі Івана Франка Дрогобицької області, *пам'ятник на могилі Івана Франка* на Личаківському кладовищі, відкритий 1933 р⁸.

(Далі буде).

1 «Decada literaturii și artei ucrainene», «Veac nou», anul XII, nr. 30, vineri 27 iulie 1956, p. 1.

2 *Pregătiri pentru «Decada literaturii și artei ucrainene»*, «Veac nou», anul XII, nr. 31,3 august 1956, p. 3.

3 «Carnet»: «Cu prilejul centenarului lui Ivan Franko»; M. Cristea, *Centenarul lui Ivan Franko*, «Veac nou», nr. 32, 10 august 1956, p. 2.

4 M. Gentemirov, *Cântărețul năzuințelor poporului său*; Tamara Gane, *Mesagerul unui luptător revoluționar*; Paul Diaconescu, *Sub semnul unei mari tradiții*; Nicolae Bogdan, *Spărgătorii de piatră*; O. Masikevici, *În marea lacrimilor/ Vărsai și eu o lacrimă, Lună, domniță/ A nopții craiasă* 2.IV.1880; *Șă fie chiar ca eu să mor* 31.05.1880), «Veac nou», nr. 33, 17 august 1956, p. 2-3.

5 «Pregătiri pentru întâmpinarea Decadei literaturii și artei ucrainene» (la Bicaz și Pitești), «Veac nou», nr. 34, 22 august 1956.

6 «Veac nou». «Număr închinat Decadei literaturii și artei ucrainene»: M. Ivanițchi (Vicepreședinte al Asociației Ucrainene pentru Legăturile Culturale cu Străinătatea), *Vecinii și prietenii*; *Deschiderea festivă a «Decadei literaturii și artei ucrainene»*, *Salut fierbinte prietenilor români*, adresat și semnat de Konstantin Dankevič, Mikola Bilogurov, Natalia Ujvii, Aleksandr Korneiciuk, Gr. Veriovska; Victor Bărlădeanu, *Impresii kievene* (p. 1); I. Burleai, K. Volănski, *Tradițiile realiste ale unei mari literaturi*; Iosif Kiselev, *În slujba unor țeluri înalte*; T. Șevcenko, *Când voi muri*, traducere de V. Tulbure; M. Râlski, *Trandafiri și struguri*, traducere de I. Olteanu; Andrei Tudor, *Aspecte ale culturii muzicale ucrainene* (p. 2); V. Bilivski, *Comorile creației populare*; acad. prof. P. Constantinescu-Iași, *Străvechi legături de prietenie*; Lucia Demetrius, *Aleksandr Korneiciuk* (p. 3); Mircea Fodoreanu, *Întâlnire de neuitat* (de la Sighet, cu delegația ucraineană, – p. 4), «Veac nou», nr. 35, 31 august 1956.

7 *Caiet cultural. Decada literaturii și artei ucrainene*. Consiliul General A.R.L.U.S., București, 1956 (Ivan Franko, *Ucraina, dragostea mea*. În românește de Victor Kernbach; V. Sosiura, *Partidului*. În românește de A. Antonescu; M. Râlski, *Trei sute de ani*. În românește de A. Antonescu și N. Nicolau; T. Șevcenko, *Porunca din urmă*. Muzica de L. Revuțki. În românește de A. Antonescu și N. Nicolau; *Marusia Bohuslavka*, Lesia Ukrainka, *Clipa deznădejdiei*; T. Șevcenko, *Soarta*; Ivan Franko, *Dacă noaptea, Peste sat colo de vale, Lecția de caligrafie*; P. Tăcina, *Spornic să muncim*; Ostap Vișnea, *Dacă mi-ar învia bunica*. În românește de Ihor Lemnij; A. Malâșko, *Patriei*; I. Sinelnikov, *Mina numărul șase* (piesă).

8 *Decada literaturii și artei ucrainene. Ivan Franko. 1856-1956*. Consiliul General A.R.L.U.S., București, 1956 (Schită biografică, nesemnată. Reproducerea tablourilor: *Ivan Franko în anii studenției* de I. M. Skobalo, *Satul Naguevici* de V. S. Patyk, *Ivan Franko citește studenților Universității din Lviv romanul «Ce-i de făcut?» în traducerea sa*, de V. V. Sokolov, *Ivan Franko între țărani* de V. M. Savin, *Lecția de probă, ținută de Ivan Franko la Universitatea din Lviv în 1895* de I. F. Guturov, *Judecarea lui Ivan Franko în 1878* de V. O. Liubcik, *Muzeul Literar-Memorial de Stat «Ivan Franko» din Lviv*, inaugurat în 1940 în casa unde a trăit scriitorul (fotografie), tabloul *Ivan Franko și Vasil Stefanik* de R. N. Turin, *Cabinetul de lucru al lui Ivan Franko* (Muzeul Literar-Memorial de Stat «Ivan Franko» din Lviv, fotografie), *Muzeul «Ivan Franko» din Satul Ivan Franko* (fost Naguevici) din regiunea Drogobici (fotografie), *Monumentul pe mormântul lui Ivan Franko în cimitirul Liceakov din Lviv*, inaugurat în 1933 (fotografie), ilustrație la poezia *Pietrării* de Ivan Franko, de V. S. Iakubovici, copertă la nuvela lui Ivan Franko *Constițuția porcească* de V. L. Bunov, *Pe drumul dinspre Borâslav* – ilustrație la povestirea lui Franko *Borâslavul râde* de S. F. Adamovici, ilustrație la povestirea lui Franko *Muncitor petrolier* de I. S. Ijakevici, ilustrație la povestirea satirică a lui Franko *Istoria unui cojoc* de V. V. Torostețki și V. L. Bunov, o altă ilustrație la această operă, de V. V. Poltaveț, ilustrație la poemul satiric de Ivan Franko *Vulpoiul Nichita* de V. M. Grigoriev, ilustrație la opera lui Ivan Franko *Pleacă din sat în căutare de lucru* de G. V. Iakubovici, ilustrație la povestirea lui Ivan Franko *Borâslavul râde*, gravură de V. S. Kasian, ilustrație la povestirea *Învățătura școlară a lui Griți* (Grigoras) (Anii de școală ai lui Griți) de L. S. Levițki, *La boieresc (țărani iobagi se duc la muncă la boier)*. Tablou de I. S. Ijakevici, ilustrație la nuvela lui Franko *Spre lumină* de I. V. Balanovski).

2016-й – рік Івана Франка

Іван КІДЕЩУК

ДРАМА ІВАНА ФРАНКА І САМОПОЖЕРТВУВАННЯ НА ЛОНІ НАУКИ, ПРАЦІ І ПОСТУПУ

«Спізнаєте Правду, і Правда визволить вас»
(Ів. 6:32)

Кількість і глибину знань – невичерпні. Скільки б людина не шукала знань, вона не відкриє невимірюване, а навпаки, – твердив румунський поет-філософ Лучіан Блага, – «збільшить вінок чудес таїнства світу» («Eu nu strivesc corola de minuni a lumii!»/ «Я не роздаваю вінок чудес світу»), і так вона усвідомить обмеженість своїх горизонтів, про які явно каже Св. Письмо, що шлях до істини є тільки Отець наш: «Візви до Мене, і Я обізвусь, і обявлю тобі велике і незбагненне, чого ти досі не знав» (Книга Єремії 33:3). Про це український філософ Григорій Сковорода попереджав, як і інші вчені, що філософія не є філософією, якщо вона не бачить Істину Божу, яка є єдиною Істиною, а це неможливо без присутності Духа Святого. У свою чергу, Іван Франко, «велетень праці і думки» (М. Возняк), перекладач Біблії з молодих літ та шанувальник релігійної поезії всіх часів, відчував глибину і правоту Св. Євангелія. У своїй творчості він прославляв правду та критикував зло і боровся проти нього як революціонер і месник нового часу, бо добре знав, що все на світі залежить від часу, як свідчив і грецький філософ Сенека своїми порадами до Люцилія: «Все, о Люцилію, не наше, а чуже, тільки час наша власність». Ще добре знав письменник і митець поради Єклезіаста, що «Всьому час-пора і всьому слухна хвилина під небом» (Проповідник, 3:1), тому й постійно шукав своєю невтомною просвітительською працею свого «часу-пори»

і тієї Божої «слухної хвилини під небом» з надією, що праця і розум допоможуть йому відкрити пекучі пізнання, щоб додати сили його мудрості, тільки той час спізнався і діяв, як завжди, «марнотою» (Проповідник, 7:19) і навіть протистояв імперською злобою кайданів, подібно герою, що відкрив Америку, – зізнається сам Франко: «Вертав в кайданах із Нового Світу,/ Котрий відкрив. Та він ще щасливіший/

Сто раз від мене. Він відкрив таке,/ Що міг усім невірним показати,/ Чого ніяка злоба, ні ненависть/ Сховати не могла. А я? Моє/ Відкриття – пустота, ніщо в тім місці./ Де досі всьому бачили основу./ Моє відкриття – воля і простір,/ Котрий заповнювати треба трудом/ І дослідом століть. Моє відкриття – / Се не мета, лиш шлях, котрого краю/ Не видно; не спокій для втомлених,/ Але товчок могутий для міцних,/ Для руху і поступу; не певність та/ Лінива (...) / А сумнів, критика і дослід правди/ І думка та, що всієї правди нам,/ Дрібним атомам, не зловить ніколи» («Ex nihilo»).

Даний вірш є основним кредо І. Франка, який відкриває велику драму поета, в якій сплелися життєва драма з драмою пізнання. Тому що громадянин, поет і митець всіма силами боровся за кращу долю свого

Іван Франко (з книгою) серед товаришів після закінчення гімназії. Дрогобич, липень 1875 року.

краю і свого народу проти Австро-Угорської імперії та царської Росії і просвічував український народ огненними словами, як і Шевченко своїми віщими заповідями, за які терпів приниження і муштру в кайданах, але поет-Каменярь не здавався, бо знав, що «гранітну скалу» несправедливості треба розбити і пробитися вперед до нового, справедливого життя.

(Продовження на 8 с.)

2016-й — рік Івана Франка

ДРАМА ІВАНА ФРАНКА І САМОПОЖЕРТВУВАННЯ НА ЛОНІ НАУКИ, ПРАЦІ І ПОСТУПУ

(Продовження з 7 с.)

Поруч з цією драмою Франко постійно цікавився питаннями метафізики про сутність речей, про буття людини та абсолютне буття в Бозі (питання колишньої онто-теології Арістотеля, або сучасної онтології), тобто наукою про Бога, природу та людину (Фр. Бекон), краще сказати, вічними питаннями філософів про релігію та науку. В цих дилемах Франко хилився до науки, бо саме в ній та в праці вбачав можливість суспільних змін людським досвідом — єдиним двигуном поступу/прогресу: «Моє/ Відкриття — воля і простір./ Котрий заповнювати треба трудом/ і дослідом століть». Отож, єдина можливість людини — вписуватись у Божий Світ волі і простору працею і досвідом, рухом і поступом, але, певне, не без «сумніву, критики і досліду правди» — людських вагань і прагнень до правди, якої, на жаль, людям «дрібним атомам, не зловить ніколи», — скаржився поет на людську обмеженість.

Магдалина Ласло-Куцюк називає цей вірш «гімном науки», але, як бачимо, він являється одночасно і гімном Всевишнього, хоч Франко був матеріалістом і раціоналістом та недобачав нічого «в тім місці», бо він у 1885 р. створив парадоксальний Монолог атеїста «Ех nihilo» / «З нічого» — тобто Бог створив світ з нічого. У своїм есе «Іван Франко як агностик» Магдалина Ласло-Куцюк коментує, що немічність «дрібних атомів» послугуватиме пізніше всім фізікам ХХ-го ст. у відкритті істини про створення світа Богом, а тоді, підсумовує вона, ясно, що світ створений Богом і треба повертатися до релігії (див. «Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка», Бухарест, 2005, с. 91). Комуністи, через такі сумніви, що непокоять людину, Франкові та Шевченкові „прищепили ярлик «атеїст», — в тім же есе свідчить Магдалина Ласло-Куцюк, — хоч він «атеїстом, безбожником не був», оскільки питання Бога і духовного світу постійно хвилювало його (Там само, с. 80).

Щоб зрозуміти в цілому Івана Франка, треба розглядати творчість і багатогранність його світогляду, який характеризується взагалі чотирма рисами: філософським матеріалізмом, революційним демократизмом, критичним реалізмом та просвітительським гуманізмом. Відомо, що між 1976-1986 рр. у «Науковій думці» було видано твори Івана Франка у 50-ти томах, і хоч у 45 томі зібрано філософські праці поета-митця, його ніхто не вважає філософом, бо Франко не створив філософських трактатів. Існує надрукований

цікавий том філософських та наукових праць «Мозаїка» (Львів, 2005), п'ятитомник «Апокрифів і легенд» та шеститомник «Галицько-руських народних приповідок», виданих теж у Львові. Так, «Мозаїка» трактує питання національного усвідомлення, суспільно-політичні аспекти, подає статті про євреїв, москвофілля, колонізацію, денационалізацію українського народу, про рідну мову, про деспотичний марксизм, комунізм та соціалізм тощо. Відомо, що в другій половині ХІХ ст в Німеччині виникає марксизм («Комуністичний маніфест» — 1848 р. та «Капітал» — 1867 К. Маркса), який вносить зміни у суспільно-політичне життя народів. Хоч симпатизував матеріалістичному світогляду, І. Франко сприймає нові думки критично, вважає марксизм схематизованим і запозиченим від Декарта, Русо, Гегеля. Він не погоджувався з історичним матеріалізмом, обмеженим писаною історією, та гостро критикував комунізм без держави, але з усупільненою власністю в руках... держави, тобто диктатурою. (див. Горбач Н. «До питання про філософські переконання Івана Франка» // «Іван Франко письменник, мислитель, громадянин», Наукова конференція, Львів, 1998, с. 180). Соціалістів він теж засуджував за фальшивий демократизм та деспотизм «тіл і душ, думок людських» (Там само).

Далекоглядний митець предбачає падіння такого суспільного ладу, бо марксистки створили з нічого «науковий соціалізм», породили фанатиків/вождів (Там само, с. 181). Стосовно релігії Франко дотримувався переконання, що це не витвір буржуазії, а складне суспільне явище, яке потребує наукового аналізу, і вважав: хай зберігається, як «річ особистого переконання». Він захищав джерельну базу Біблії та релігійну правовірність і попереджав, що «на полі догм консенсус — неможливий», а можлива толерантність тільки на підставі науки і широкоцивілізаційного кругозору, бо збереження «чисто конфесійних та ортодоксійних» догм може «затемнити» питання гуманності та «розбудити пристрасті» (див. «Поема про створення світу»). Запримічаєм, що ідеї Франка — дуже актуальні, і так можемо зрозуміти, чому тодішній митрополит Андрій Шептицький захищав і шанував його як доброго друга.

Науковець І. Франко не був агностиком, як вважає Магдалина Ласло-Куцюк, бо його світогляд — матеріалістичний, не ідеалістичний, і митець не раз критикував агностицизм. Як вчений він розглядав

2016-й — рік Івана Франка

гносеологічні проблеми, зокрема проблеми пізнання та свідомості, а як раціоналіст старався пояснювати все науково. Твердив, що людський процес пізнання людини із зовні передається імпульсами до нашої свідомості. Своїми чуттями, зором, слухом, дотиком тощо, людина сприймає навколишній світ, нерви передають імпульси до мозку, де проходить процес відображення, який неможливий без відображуваного, бо «кожний чоловік лиш то може робити, творити, думати, що вперед у формі вражень дійшло до його свідомості і, відтак, оті елементи може комбінувати, складати, ділити і переформувати» (див. Берко П., Небилюк М., «Еволюція філософсько-політичних поглядів І. Франка», Борислав, 2001, с. 8).

Хоч Франко був раціоналістом, він погоджувався з природним талантом, вродженими здібностями людини, був згідний з двоїстим світом — матеріальним і духовним, зокрема життєвим світом людини. Мислитель був переконаний, що наука є наукою і має першість перед вірою, «опирається» на пам'ятках життя і культури, не визнає двоїстості в природі, а стоїть на єдності (монізм), і треба погодитися, що «матерія і сила — одна суть, дух і тіло — одна суть» (Там само, с. 9).

Іван Франко і Борис Грінченко. Київ, до 1910 року.

У поемі «Іван Вишенський», між іншим, поет-митець образно визначає енергію сонця і перетворення матерії у світло, що дає життя, а доказ цього — в науці, якою пізнаємо об'єктивний світ. В процесі пізнання між суб'єктом/людиною і об'єктом/предметом виникає досвід, яким людина полегшує життя. Так наукою/знанням і досвідом/працею розвивається суспільство, а це зветься прогресом, який є можливим тільки через позитивний досвід, перевірений фактами, як вимагав позитивіст Огюст

Конт. За Франком, наука потребує пізнавати закони природи та використовувати їх для людей, і щоб послугувати людям, письменник, науковець та мислитель не писав трактати, а постійно насичувався позитивною наукою та просвітительською працею і дарував її людям в ім'я суспільного прогресу, зокрема свого українського народу, за долю якого непокоївся постійно.

Румунський письменник Еусебіу Камілар, який метафорично назвав Івана Франка «Співцем вольних огнів» у своїй доповіді в Академії Румунії з нагоди 100-річчя від дня народження (матеріал передрукований і перекладений на українську мову проф. д-ром Іваном Ребошапкою у збірнику «Ювілейний симпозиум Іван Франко — 150 років від дня народження», Бухарест, 2008), співчував несправедливій долі Франка і його життєвій драмі — фізичного ув'язнення у цінсарських темницях, де втратив здоров'я, та духовного неспокою людини, постійно зацікавленої у пошуках правди, — долі, якої Франко не тільки не зрікався, а «вів боротьбу аж до фанатизму» за людський прогрес (див. «Співець вольних огнів», с. 253).

Палка, незгасна любов до культури, зокрема до науки та до свого нужденного народу були сильнішими від усіх перепон, і саме той батьківський «огонь» кузні постійно звав поета-митця до прогресу, щастя й свободи своєї родини, громади, нації, в яких вбачав розквіт будь-якого суспільства. Великий гуманіст І. Франко уявляв все це на основі християнського принципу милосердя і любові, без класової боротьби, бо «любов — се те чуття, що здружує чоловіка з іншими людьми» («Що таке поступ?», т. 45, с. 230). Та ж любов до свого роду і мови рідної підняла на найвищий духовний рівень між синами української нації Шевченка та Франка, месників віщих заповітів, що й сьогодні продовжують просвічувати свій народ і державу — неньку Україну — і вести дорогою волі, науки, праці і поступу.

Франкознавець Львівського університету Богдан Тихолоз стверджує, що Франко своєю багатогранністю вписується в ряд найбільших творців світу, як: Данте, Шекспір, Мільтон, Гете. „Ось це саме той «ряд», який належить Франкові“ (див. «Ювілейний симпозиум Іван Франко — 150 років від дня народження», Бухарест, 2008, с. 232). «Ми в особі Франка, — додає науковець зі Львова, — маємо справді унікального генія універсаліста, безперечно вселенського мірила» (Там само, с. 228). Можливо це — найстисліший і всеохопний портрет Івана Франка.

2016-й — рік Івана Франка

Іван ФРАНКО

КАМЕНЯРІ

Я бачив дивний сон.
Немов передо мною
Безмірна, та пуста, і дика площа
І я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любові жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
І плечі кожного додолу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
“Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас!
Зносьте і труд, і спрагу, й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбити”.

І всі ми, як один, підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз по раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,
Так наші молоти гриміли раз у раз;
І п'ядь за п'ядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги, гнівнії та сердиті,
І нас, і намір наш, і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла,
І серце рвалося, і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
І щастя всіх прийде по наших аж кістках.

Могилка Івана Франка
на Личаківському кладовищі у Львові

2016-й — рік Івана Франка

Догорають поліна в печі

Слова Івана ФРАНКА

Музика Івана ЛІБЕРА

Непоспішаючи

1. До- го- ра- ють по- лі- на в пе- чі,
ли ж то той жар до- го- рить,
чуть і бу- шу- ють во- ни!
ро- тись за прав- ду го- тов,

По- пе- лі- є чер- во- на- я грань...
Що я- трить- ся у сер- ці ме- ні?
Гри- зе ду- шу й мо- ро- зить ну- да!
Рад за во- лю про- лить сво- ю кров,

У за- ду- мі си- джу я вно- чі І ду-
І чи ско- ро- то го- ре зга- сить В мо- їм
Кров ки- пить, і ну- тро все в вог- ні – Вко- ло ж
Та з со- бо- ю са- мим у вій- ні Не про-

мок сну- ю чор- ну- ю ткань. У за-
міз- ку дум- ки ог- ня- ні? І чи
мур і не- во- ля блі- да. Кров ки-
сто- я- ти дов- го ме- ні. Та з со-

чор- ну- ю ткань. 2. І ко-
ки ог- ня- ні? 3. Ох, пе-
во- ля блі- да. 4. Я бо-
дов- го ме- ні.

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Володимир АНТОФІЙЧУК

ІВАН КОВАЧ І УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ РУМУНІЇ

70-річчю співця рубінових небес

У культурно-літературному житті українців Румунії 1968 року сталася визначна подія – побачив світ альманах «Ліричні струни». На його сторінках було представлено твори дванадцяти поетів, які мали різний мистецький вишкіл, сповідували різні манери письма, зверталися до різних тем, але об'єднувало їх щире прагнення внести і свою лепту в скарбничку рідного письменства.

Майже кожен із авторів «Ліричних струн» дебютував на сторінках бухарестської українськомовної газети «Новий вік» (тепер – «Вільне слово»), заснованої 1949 р. Разом із додатком «Культурний порадинок» вона стала своєрідною трибуною українських письменників Румунії. На той час перші свої поетичні збірки встигли опублікувати лише двоє – Оксана Мельничук («Цвіте земля скарбами», 1960; «Славлю життя», 1962) і Юрій Павліш («У пісні, у праці, в любові», 1961). Перелік українських книг Румунії помітно доповнював альманах «Серпень» (1964), який вибрав усе найкраще на тоді, що стосувалося поезії, прози, фольклористики й літературної критики. Названі книжкові видання були, за словами Михайла Михайлюка, «ознакою того, що літературна продукція вже не вміщала на сторінках газети, але й того, що вона дійшла самосвідомості свого існування, що ряд письменників перейшли від оказійного писання до систематичної творчості»¹.

Проте в художньому плані українська поезія Румунії 1950 – 1960-х рр. з різних причин, передусім ідеологічних, ще не спроможна була демонструвати свою мистецьку зрілість, уникати фальшивого пафосу й обов'язкового славослів'я, одноманітності тем і образів, часто-густо заснованих на фольклорній поетиці. Літературна критика настійно закликала

письменників дотримуватися канонів соціалістичного реалізму, бо нібито тільки це дозволяло «правдиво і з марксистсько-ленінською принциповістю зображати життя нашого народу сьогодні, показати ті зміни, що відбулися у свідомості людей, і які сприяють нашому рухові вперед до сяючих висот комунізму»². Звісно, такі настанови не давали можливості авторам зростати в тематичному й жанровому планах, виходити за межі тісних рамок народнописенної ритмомелодики, вириватися із фольклорної стихії на широкі простори творення нової поезії. Та головне – не було справжніх учителів, які б теоретично і практично навчали обдаровану молодь секретам художньої творчості.

Ситуація в українській літературі Румунії почала змінюватися на краще із відкриттям відділення української мови та літератури при Бухарестському університеті, де готували відповідних фахівців і де молоді таланти отримали змогу детально знайомитися із класичним і сучасним письменством, шліфувати знання рідної мови, прилучатися до літературної творчості тощо. Крім того, благотворно на розвиток української поезії Румунії впливали модерні тенденції світового письменства, загальнорумунський літературний процес та українське шістдесятництво, що відчутно позначилося на її ідейно-художньому та жанрово-стильовому наповненні.

Уперше нові художні віяння в українській поезії Румунії засвідчив уже згаданий альманах «Ліричні струни», в якому домінувала пейзажна та інтимна лірика. Особливої естетичної привабливості виданню надавали вірші Ореста Масикевича та Івана Ковача, а також деякі поетичні замальовки Миколи Коцара, Корнелія Ірода, Юрія Павліша та інших авторів, які

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

демонстрували сплав індивідуальних мистецьких якостей і молодечого завзяття в утвердженні свого письменницького вибору.

З-поміж названих вище авторів найбільший творчий досвід мав Орест Масикевич, який свої перші поезії надрукував у чернівецьких газетах «Час» і «Самостійність» ще перед Другою світовою війною, а потім через політичні перепони надовго

Щирими й відвертими переживаннями, зумовленими любовними почуттями, ділився також ровесник Ореста Масикевича, економіст за фахом Микола Коцар («Коли цвітуть акації...», «Нема тебе...», «Сон»). Але значно цікавіше поет виявив свій хист у пейзажній ліриці, хоч і тут не обійшлося без словесних штампів і наслідувань:

Люблю весни метаморфози
Та свіжий вітер на полях,
Коли гримлять ще перші грози,
Коли в саду щебече птах.

Коли в вогкому ще повітрі
Запалить ніч вогні зірок,
І ліс шумить, неначе в битві –
То велетня могутній крок⁴.

«Силою оптимізму й бадьорості»⁵, життєрадісним настроєм, стрімким ритмом і образно-стильовими знахідками у відтворенні реалій дійсності і картин природи привернули увагу читача вірші Юрія Павліша:

Впала рання роса
В кучеряві трави;
Блиснула в траві коса,
Наче для забави.

Впали трави на поліг
Й польові косиці;
Серпень спішучись прибіг
Задля косовиці⁶.

Правда, таких поетичних зразків у Юрія Павліша ще було небагато. Здебільшого побутували у його творчості епітети й порівняння фольклорного походження, ідейно-тематичне коло було вузьким, а образна система – одноманітною. Та, до честі молодого мистця, він наполегливо шукав своєї дороги в літературу, і справжні творчі успіхи прийшли до нього з наступними поетичними збірками.

Новою темою в українській поезії Румунії, темою матері, що чекає повернення свого сина (вірш «Деся далеко в горах Буковини...»), заявив про себе Корнелій Ірод, випускник українського відділення Бухарестського університету. Щоправда, період учнівства в молодого автора ще не завершився.

(Продовження на 14 с.)

Іван Ковач (другий зліва) на зустрічі українських письменників із читачами в с. Копашиль, 1976 р.

був відлучений від можливості публікуватися. До «Ліричних струн» увійшло півтора десятка його віршів, позначених широким ідейно-тематичним звучанням і жанровою різноманітністю. Висока версифікаційна техніка, як, приміром, у формах сонета і ронделя, помітно вирізняла їх з-поміж інших поетичних спроб тодішніх українських авторів Румунії:

На отави впали коси,
На покосах стигнуть роси,
В моє літо стоголосе
Довгий ніж встромила осінь³.

Мотиви смутку й ностальгії домінували в усій добірці Ореста Масикевича, вміщеній у «Ліричних струнах». Спричинили їх, очевидно, обставини особистого характеру, нездійснення тих політичних програм, яким письменник присвятив своє життя ще замолоду. Та все ж, «п'ючи щодня із келиха гіркоти», поет настійливо шукав «пристані, і берегів, і меж», покладаючись на силу творчості, сподіваючись, що «у небі закурличе шнурок весняних журавлів», бо ж іще «зосталася Любов», що «перекидає міст до перемоги», і «в усмішці зористій» до «серця тулиться кароока горлиця».

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! ІВАН КОВАЧ І УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ РУМУНІЇ

(Продовження з 13 с.)

Захоплення поезією Володимира Сосюри та Сергія Єсеніна, що виразно простежувалося у віршах «Чорнобрива ніч васильком пахне...», «Ох, печаль тих розлук на пероні...», «Вечірня молитва» та ін., затінювало можливості власного творчого почерку.

Загалом значення альманаху «Ліричні струни» полягало в тому, що він підсумував поточний стан справ в українській поезії Румунії, дав можливість побачити перспективи її розвитку, підготував ґрунт для приходу нових творчих сил. Та, очевидно, одна з найбільших заслуг видання полягала в тому, що в ньому, за спостереженням дослідника, «вперше почувся голос одного з найталановитіших представників тієї молоді генерації письменників,

Обмін думками про нашу пресу.

Зліва – **Пьотр Моченко («Зори»)**, справа – **Іван Ковач («Вільне слово»)**, 1994 р.

які в наступні роки підняли українську літературу в Румунії на рівень справжнього мистецтва слова в поезії і прозі⁷. Йшлося про Івана Ковача, який увірвався «в літературу бурхливо, пристрасно, ламаючи «патріархальний лад», провінційний дилетантизм, закостенілість, які були дотоді майже суцільно панівними в поезії»⁸.

Упорядник альманаху Євген Мигайчук підкреслював у «Вступному слові»: «Іван Ковач – один з молодих поетів, у віршах якого, як і в К. Ірода та О. Масикевича, зустрічається у більшій мірі своя манера, суто особиста, незважаючи на те, яким віршем написана поезія – класичним чи вільним. Його поезія, із значним авторським вкладом, але

з не завжди точними і влучними образними асоціаціями, відповідає поезії нового покоління, яка відображається як у формі – новиною художнього образу, палкістю і неологізмами мови, – так і в розробленні тієї чи іншої теми»⁹. У цілому із цими спостереженнями можна було б погодитися, якби вони не хибували на недомовки й загальники, бо в чому саме полягали здобутки й промахи молодого поета, відомий критик не конкретизував, а завуальованість його зауваження, зрозуміло, аж ніяк не прояснювала суті справи. Відповідь на ці та багато інших питань згодом дав відомий критик, неперевершений інтерпретатор української поезії Румунії Михайло Михайлюк у блискучій розвідці «Сретик» у поезії, що окремим розділом увійшла до його книжки «Слово про слово: Думки про українську поезію з Румунії» (1983).

Витоки поезії Івана Ковача легко віднаходяться в народнопоетичній стихії. Зрештою, фольклорні мотиви, образні засоби, інтонації, ритми вловлюються і в сучасній творчості митця. Вони органічні, бо змалку разом з українською класикою увійшли в його свідомість, стали часткою багатобарвного художнього світу. Водночас закономірність появи самобутньої поезії Івана Ковача слід пов'язувати із новими мистецькими явищами. Це був час, що дав світовій літературі цілу плеяду неперевершених майстрів слова: в Румунії – Нікіту Стенеску, Маріна Сореску, Йона Георге, Чезара Балтага, Йона Александру, а в Україні – Івана Драча, Ліну Костенко, Дмитра Павличка, Василя Симоненка та інших шістдесятників.

Представлена в «Ліричних струнах» добірка віршів Івана Ковача продемонструвала небачені досі в українській поезії Румунії якості: вишуканість мови, оригінальність зображально-виражального арсеналу, різноманітність ритмомелодики тощо. Внутрішнє багатство, експресію думки і високу естетику мистця організовують несподівані метафори й порівняння, засновані на оригінальному сприйнятті доквілля в дивовижних картинах-образах, мінливих у своїх кольорах і відтінках, звукових виявах тощо. Така манера творення поезії, близька до імпресіоністичної, породжує довгі асоціативні ряди для вираження широкої гами настроїв і філософських ідей. Вірш

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

«Пісня», назва якого пов'язана не із жанровим визначенням, а із зоровим сприйманням народження нового дня, передає враження від сходу сонця і водночас лаконічно й точно відтворює душевний стан закоханих, спричинений побаченням.

Структура вірша заснована на чітко окреслених міні-малюнках, що, мов фрагменти мозаїки, поступово зливаються в єдине художнє ціле – величну картину настання літнього ранку: небокрай несподівано вибухнув «розтріпанім жмутком вогню», від чого запалали гори і «відступила тьма чорнокрила», вкрився «зеленими шумами ліс». Особливо важлива композиційна роль належить укрупненій деталі – епізоду прокидання квітів, що має глибокий смисл у потоці вражень:

А айстри-царівни
Яскраві пучки облили.
Прокинулись любі пелюстки,
Відкрились...
Їх стан зігнув холодний вітерець,
Розбив солодкий сон...
Налинув знову рій пучків яскравих
І вбрав у кольори тії айстри¹⁰.

Автор не акцентує на барвах квітів, підкреслюючи тільки, що вони яскраві, очевидно, такі ж, які переливи ранішнього сонця, – рубінові, багряні, пурпурові, густо-червоні, жовтогарячі. Натомість його погляд концентрується на іншому – на диві звільнення природи з полону темряви і її входження в денний ритм, в повну єдність з людиною, враженою миттями пробудження доквілля:

Прокинувшись,
Встромили очі в чудеса ті ми,
Оторопівши з радості сильної!..
А потім пелюстки твої
Моїм відкрились поцілунком¹¹.

Оця дивовижна гармонія світу, його цілковита суголосність у мінливості єдностей і протилежностей, його повнота в ширших вимірах – космічних – також декларується поетом у вірші «Три берізки». Змістовий план твору майстерно побудований на характерних для романтичного світосприйняття образів одинокого дерева і нічного неба, які в даному випадку мають інше смислове навантаження. Вибудовані в логічній послідовності картини природи, де три берізки «ви-

гинають при дорозі вечір», «співають білу пісню ночі», «мов очі в хмарі блудять» і «місяцеві тихо світять», наводять на думку про нерозривну єдність світла і тіні, локального і безмежного, часткового і загального, про гармонію Всесвіту, злагодженість між людиною і світом, людиною і природою.

Дебютна добірка віршів увиразнювала одну з найяскравіших особливостей художнього мислення Івана Ковача – тяжіння до несподіваних кольористичних асоціацій, смислово-семантична роль яких особливо вдало розкривалася при передачі миттєвих вражень. Так, своєрідне використання традиційної символіки білого і жовтого кольорів у контексті вірша «Спека» дало можливість створити цікавий сюрреалістичний малюнок і передати емоційну напругу персонажів твору в пору літньої жарі:

Надворі ряди, ряди
Білих, мов свічки запалені,
Дівчат.
Стоять, мов сосни кам'яні,
І підпирають сонце,
Щоб не впало
Їм на ноги;
І дрижать в нещасному
Сміху,
І плачуть жовтими
Сльозами...
Сонце божевільно
Крутиться із ними
І спалює поволі
Волосся їх і груди¹².

Поезія раннього Івана Ковача здебільшого фіксувала миттєві враження від надзвичайно тонкого сприйняття доквілля. При цьому в ній нерідко поставали образи-символи фольклорного походження, як, наприклад, у вірші «Троянда»:

Коло тої чорної криниці
Посаджу троянду,
Коло тої.
Там збіглися
Червоні сльози і дівчата.
Там.
Скрипить коромисло
На білих плечах,
Скриплять глибини вод¹³.

(Продовження на 16 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! ІВАН КОВАЧ І УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ РУМУНІЇ

(Продовження з 15 с.)

Художній світ вірша будується на майстерно використаних знакових для української національної свідомості образах: *дівчина – криниця – коромисло – сльоза* (внутрішній світ людини) та *ясен – глибини вод – троянда* (зовнішній світ, природа). Семантика деяких із них поглиблюється за рахунок їхнього символічного навантаження: криниця – знак внутрішньої чистоти, троянда – символ зовнішньої краси, коромисло – уособлення душевної рівноваги

3 колегами із Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ»

тощо. Українською фольклорною традицією навіяна й символіка кольорів вірша: червоний – знак щирої любові, білий – чистоти почуттів, чорний – туги, зради, розлуки.

Примітно, що в ранніх віршах Івана Ковача небагато кольорів, серед яких домінує білий відтінок. Загалом превалювання світлих барв значно посилює настроєвий мотив поезій молодого автора, увиразнює відтворену в них емоційну реакцію мистця на особисті переживання, спричинені любовними почуттями. Кохання в Івана Ковача – то не стільки вияв певних почуттів, скільки спосіб сприйняття світу («Любов моя», «Блукаємо ніччю»), представленого світлими тонами, матеріалізованого ширшим, ніж зазвичай, простором, одухотвореного оптимістичним настроєм:

Любове моя,
Ти бачиш, як горять там
Дерева,

Як біло на дорозі?

У вікнах колишеться віття,
А подихи наші, мов крила,
Зникають по кутах.
Як високо стеля,
Як низько підлога,
Як глибоко верби
Жевріють над ровом...¹⁴

Ось таким, за моїми спостереженнями, постав у своїй ранній творчості поет Іван Ковач, явивши світові своє неповторне слово. Бо ж він не мав наміру йти прокладеною дорогою або зупинятися на досягнутому. Він ставив перед собою нові творчі завдання і успішно їх реалізовував.

(Далі буде).

¹ Михайлюк М. Слово про слово: Думки про українську поезію з Румунії / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 8.

² Мигайчук Є. Вступне слово / Євген Мигайчук // Серпень: Збірка художніх творів та критичних статей. – Бухарест: Літературне видавництво, 1964. – С. 5.

³ Масикевич О. На кедровім мості / Орест Масикевич // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 179.

⁴ Коцар М. Весняна ніч / Микола Коцар // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 161.

⁵ Ласло М. Поезія молодості / Ласло М. А. // Серпень: Збірка художніх творів та критичних статей. – Бухарест: Літературне видавництво, 1964. – С. 203.

⁶ Павліш Ю. Впала рання роса... / Юрій Павліш // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 253.

⁷ Михайлюк М. Слово про слово: Думки про українську поезію з Румунії / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 9.

⁸ Там само.

⁹ Мигайчук Є. Вступне слово / Євген Мигайчук // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 8.

¹⁰ Ковач І. Пісня / Іван Ковач // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 120 – 121.

¹¹ Там само, с. 121.

¹² Ковач І. Спекта / Іван Ковач // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 142 – 143.

¹³ Ковач І. Троянда / Іван Ковач // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 118.

¹⁴ Ковач І. Любов моя / Іван Ковач // Ліричні струни. – Бухарест: Літературне видавництво, 1968. – С. 144 – 145.

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Іван КІДЕЩУК

ІВАН КОВАЧ: «ДЕ КОРІНЬ, ДЕ ПОВЕРХНЯ» – ПОЕЗІЯ НЕСПОКОЮ І ЩЕДРИХ СВІТАНКІВ

(Есе-присвята до 70-річчя поета)

*Іду / і дивуюсь, / що знову / під стріхою ночі,
спопелію, / Господь Бог змайстрував / біле диво.*
І. Ковач

Чи може хтось дати відповідь на вічне екзистенційне питання-роздум людини «Де корінь, де поверхня» або зрозуміти семантично одне ціле, що, де корінь – там і поверхня. Так трепетлива душа поета, пригніченого життєвою драмою, розмислює про Всесвіт, про мить та вічність, про життя та смерть, про початок і кінець, про «всможність / висот / підземелля, / де рот / зачинює рота /... / де ніж, де твір /...» («Де ніж, де твір», с. 36). Коли небеса купаються на дні моря і там відзеркалюються, тоді образ космічної тотожності неба і землі ускладнює наші питання-роздуми і зачинає нам рот і відкриває іншу таємницю про народження всесвіту: «Деся там, / неначе / на дні моря, / немов на дні небес, / десь там, / де див-дива, / де корінь, / де поверхня...» («де небо цілується із землею» («Де див-дива», с. 34). Так задумувались люди завжди, зокрема філософи, і так думають-роздумують поети у прихованих метафорах-алегоріях, бо відчувають, як ніхто інший, інтенсивність і вагомість часової миті, красу життя і природи, троскіт небес і таємничість щедрих «рясних світанків»: «Сочиться ранок, / сиплються зорі / у троскотні / небесної / хурделиці» («Сочиться ранок...», с. 47). Коли сочиться ранок, тоді Господь майструє нове «біле диво», тобто новий день, майструє світ, як навчає нас Святе Письмо: «1. На початку сотворив Бог небо й землю. 2. Земля ж була пуста й порожня та й темрява була над безоднею, а дух Божий ширяв над водами. 3. І сказав Бог: «Нехай буде світло!» І настало світло! 4. І побачив Бог світло, що воно добре та й відділив Бог світло від темряви. 5. Назвав же Бог світло – день, а темряву назвав ніч. І був вечір, і був ранок – день перший» (Буття 1:1). Чим більше людина старається зрозуміти всесвітні божественні таємниці, тим більше вони вглиблюються у незрозуміле, бо тодішній день – можливо, тисячолітній, – не відповідав, напевне, сучасному дню – «білому-диву». Християнські, біблійні елементи в поезії Івана Ковача звертають увагу на світову гармонію між небом і землею, на постійні чудеса, що творяться перед нами Отцем Вседержителем, на які людина майже й не звертає уваги і не думає навіть, що зневага та брак знань загрожують таки її земному існуванню та існуванню тієї космічної гармонії, від якої залежить краса і щасливість нашого життя-буття.

Чудова низка меланхолійних віршів-пісень «Де корінь, де поверхня» (Нових і вибраних-оброблених віршів – 2013) демонструє рідкісну майстерність поета-романтика в іпостасях різних художніх манер – імпресіоніста, експресіоніста та символіста, поета без границь, мандрівника земним і небесним світами, що відкриває нам горизонти неозорі і тайни всесвіту своєю глибинною почуттів, думок і фантазій, наближаючи нас до небесного гнізда зір і світанків. Враження – зовнішні та внутрішні – людської трепетливої душі відкривають життєву драму І. Ковача і всесвітню драму пізнання світу людиною. Одночасно народжується і драма нашої тілесної минучості і нічності, драма нашого земного забуття: «Скоро знову / нас не буде, / бо життя не дар, / а пакость, / злободенна ж / рань забуде / нашу глину, / нашу парость...» («Бо життя не дар, а пакость», с. 88), або: «Я перейду у цноту, / переселюся / в Лету, / у річку забуття, / і забуду все-усеньки» («Переселення в Лету», с. 82). Експресіоніст Лучіан Блага, поет, в якого І. Ковач був закоханим в молоді літа, пояснював, що коли поетичне «враження – сильне і його внутрішня потужність переступає границю дійсності, виявляючи космічні зв'язки з абсолютотом, безконечністю, тоді мистецький твір набирає валентності експресіонізму» (див. Ovid S. Crohmălniceanu, «Literatura română și expresionismul», Buc., 1971, p. 10). Останні поетичні зразки І. Ковача, і їх є багацько, зокрема низка поезій «Де корінь, де поверхня», свідчить про драматичність людського почуття при переході в потойбічність, в неприємне забуття, але існує і позитивна опозиційність – безмежної духовної радості, православної, християнської: «Я перейду у цноту, / переселюся / в Лету /...», тобто у невинність, непорочність.

В поезії І. Ковача заперічимо сильні внутрішні сенсації вічності, бо та «річка забуття» натякає на іншу форму потойбічного існування, де можна забути «все-усеньке» – зайве, як пестливо і вдоволено уявляє собі поет. Про це свідчить і попередня збірка «з молитовними інтонаціями» «Потойбіч рубінових небес» (2009), стосовно якої видатний критик та історик літератури проф. д-р Володимир Антофійчук відзначає, що у І. Ковача заперічаємо присутність «суто містичного почуття, безмежного благоговіння перед величиною творця, щирого прагнення наблизитися до досягнення його краси і гармонії» (див. І. Ковач, «Де корінь, де поверхня»; про автора: В. Антофійчук, «Співець рубінових небес», с. 292-293).

(Продовження на 18 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

ІВАН КОВАЧ: «ДЕ КОРИНЬ, ДЕ ПОВЕРХНЯ» – ПОЕЗІЯ НЕСПОКОЮ І ЩЕДРИХ СВІТАНКІВ

(Продовження з 17 с.)

Крім цього, критик вважає, що І.Ковачу характерна «імпресіоністична манера письма» і він «постійно йде до неосяжних обривів досконалості» (Там само). Відносно імпресіонізму та експресіонізму у І. Ковача можна підмити, що обидві манери у нього споріднені, як візьмем до уваги визначення румунського естета Тудора Віану ще з тридцятих років ХХ-го століття, бо вони не протиставляються, а, навпаки, продовжують одна іншу, тому що «відчуття не проникають у нашу совість холодними інформаціями /.../ а розгалужуються енергіями /.../ і розливаються гарячою лавою насолоди, меланхолій, надій...» (див. Ovid S. Crohmăniceanu, «Literatura română și expresionismul», Buc. 1971, p. 22). З аргументів Т. Віану розумієм, що не вистачає відкрити відгук сенсацій в організмі, а потрібно наслідувати їх всіма котлонами душі. Відчуття потребує стати вірою, ідеалом. Це – справді експресіонізм (Там само). Відчувається потреба деяких штрихів до новітньої поезії І. Ковача, яка чимраз ускладнюється, удосконалюється оцими останніми, цінними томами поезії метафізичних переконань, що спрямовують людину до «рубінових небес» з незгасним прагненням її духовного очищення перед святістю і незбагненною величчю релігійного світу. Одночасно спостерігаєм власну драму поета, породжену з думів-роздумів про перехід у потойбіччя, насичену страхітливими, тривожними і, навіть, хижими почуттями: «Тривожність і крик/ потойбічного/ птаха// обводжу поглядом/ неспокій./ якого на руки/ не взяти/ і не погладити / його...// Мов тигра» (див. «Крик потойбічного птаха», с. 42). Знову експресіоністська манера, немов би з образністю сюрреалізму, вказує на дорогу в потойбічність по слідах наших предків, що залишили вулицями «кров непробудну»: «Перегриміла/ та зіркла/ кров у жилах./ википіла молоком (з горшка)/ й передзвеніла/ у дзвіниці/ меланхолією/ й вилилась на вулицю/ кров непробудна/ й замерзла вона/ в горизонті/ синусоїдальною...» (див. «Кров непробудна», с. 40). З потойбічності, переконує поет, «Мати плаче-ридає/ потойбічним/ дрібненьким /дощиком» і вона «успокоїться/ над ізжовклим/ селом вербою./ де небеса/ тремтять/ серпанком» (див. «Дрібненьким дощиком», с. 45). Замічуєм, що існують деякі відлуння з поезії Лучіана Благі «În marea trecere» («Великим переходом»), а саме проєкцією ліричного «Я» у космічний простір, у природний колообіг з потойбічністю, звідки розливаються первісними елементами природи – паростю, хмарою, річкою, вербою, метеликом тощо (І. Ковач) та хмарою, листом, метеликом, оленем і ін.(Л. Блага (антологія «Poezia română modernă: de la G. Vasovia la Emil Botta, 1969, p. 220-251). Більш зацікавлює диференціація між ними, румунським філософом та поетикою з тривожним

християнським ставленням І. Ковача до готовності переходу в потойбічність, з неспокоєм-гріхом «своїм та чужим»: «Власні вагання/ лягли./ Мовчать, мов стіни./ сичать, мов гадюки./ У щеметі – мої благання/ свої і чужі/ ремінісценції...» («Свої і чужі ремінісценції», с. 65). Отож, життєві і миттєві спокуси закидують людину у гріховність, християнське падіння та небажану живу посмертну пільму: «Палітра/ радості./ Мана немов./ Чужа, чужа/ Небажана./ Полеміка/ і хрест./ Півтон пітон... // Жива/ пільма...» (див. «Півтон-пітон», с. 25).

Українська поезія Румунії вперше представляє християнський світ релігійної поезії, одночасно щедрий і жакликий, в якому доля простягає «руку-муку» «до рани» – духовної тривоги («Долітала ти до рани»), а «голос часу», що «за спиною» пробуджує хатню тишу, і вона «шипить» та «заморожує великодушність мого-твого порога» («Як тиша роздратована шипіла», с. 121). Неспокій переходу в «живу землю» висвітлюється в надійний «цілющий день» воскресіння, коли «родинне саяво рідними порогами/ і мирний подих знов приліпиться/ до тих грудей, покрайних дорогами» (див. «Цілющий день щемить племінням», с. 122). Збірка меланхолійних віршів-пісень «Де корінь, де поверхня» – поетичний трактат про життя і смерть, про неспокій та долю-недолю людини, заборгованої перед всесвітнім законом життя-смерті, як це з антетичним пафосом життєвого розквіту та німотного падіння зображує поет: «скресає шир./ німіє вир/ в розтуленій/ холодній рані...» (див. «В розтуленій холодній рані», с. 11), бо життя в житті знаходиться, як чітко доказує поет у цьому ж таки вірші: «життя життю/ дарує світ./ Немов жар-птицю./ що віками /ночує-днює...» у наших мріях-надіях, у нашому світовому злеті... до миті наруги і падіння... Життя це – гармонія в дизгармонії, ріст і падіння, як усе на світі, підкорюючись так званому закону Дж. Батісти Віко – «corsi e ricorsi», бо закон властивий всім суспільствам, не лише особисто людині, те, що в природі зветься колообігом життя-смерть-життя. Тому думи-роздуми І. Ковача на цю тему звучать нескінченими піснями, жалібними та веселими, безнадійними-обнадійливими, затіненими-світлими, як при житті, так і в потойбіччі – завжди між своїми. Поезія І. Ковача оспівує життя і життєдайну природу, відродження зорями, ранками, водами-росами, любов'ю, правдою, вірою: «Бо де є правда віри./ де хрести є./ там і зоря вмируща./ як життя./ дерева там в тяжкім/ ярмі безлигим/ знайдуть і зав'язь/ проблиску буття» (див. «Розквітла ружа трояка», с. 174). Перед нами – великий поет і митець, що поезією-піснею творить життя, складає невмирущі гімни йому, людям, природі, всесвіту. У нього секунди розквітають маком червоним-любов'ю, а сила любові купає нас вічністю, хоч вона – миттєва сила: «Маком/ розквітла секунда./стала воротами/

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

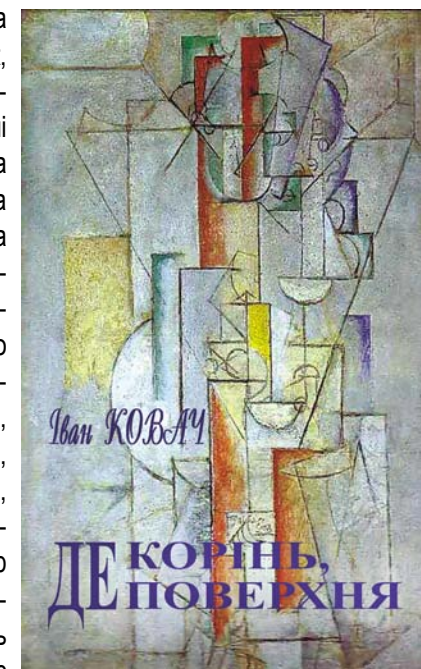
світлу секунди./ Деколи лягає вона/ мені на долоню/ гімном безсмертя...» («Розквітла секунда», с. 162). «Де корінь, де поверхня», там – космічна гармонія між небом і землею, яку дарує нам Всемогутня Св. Трійця: «Там Могутня./ що родить усе./ Там Найвища мудрість/ й Першолюб...» («В Божестві Триєдинім», с. 81).

На схилі літ поезія І. Ковача оновлюється хвилюючими роздумами релігійної значущості, християнської, бо сенс життя-буття віруючої людини включає обов'язково її піднесення до Христа-Бога, Спасителя нашого. Поет залишається одним із найскладніших творців новітньої української поезії, що на фоні замріяного романтика збагатив наш божественний сад поезії творами в манері імпресіонізму-експресіонізму, символізму, глибокими роздумами про внутрішній світ, власними враженнями, що набирають полівалентності і значущості на підставі знайомих та малознайомих символів (див. І. Кідещук, «Клич висот», Чернівці, 2011, рецензії-есе – Неповторна кантата і «синкопні сонати» «Заборгованих ранків» Івана Ковача; «Право на сум» Івана Ковача – право на існування» і «Поетична проза Івана Ковача»), що завдячуються його творчому неспокою, прагненню досконалості. У І. Ковача постійно супроводжує нас меланхолійна поезія-пісня, класичним та новітнім стилями, зокрема білими віршами, мініатюрами, які лунають чистою солов'їною мовою, оспівуючи життя з його втратами і здобутками, зокрема духовними – основою людського існування. Так міні-поема-голосіння «На жовтій свічці» свідчить про сучасний жах людства, який починає від палаючого лісу, що стирчить «домовиною з корінням» і ще гіршу драму-трагедію, яку творить людина над лісами, зрубом та породженими нею повинями: «Тони, тортури і розп'яття/ в селі, що зникає/ поволі, поволі» («Коли дорога на розп'ятті молода», с. 228), а жах-трагедія в Карпатах зупиниться страхом Божим: «Зосереджена мить/ в православній одежі/ рине тихим каноном/ в Карпати» (Там само). Розрив космічного зв'язку між небом і землею та між Богом і людьми провокує найгірше – небажану дисгармонію і драму людства, а гармонію тільки «хвиля Божа» дарує щедрими світланками на землі: «Там, де впаде хвиля Божа./ там полине і згине/ мука мрійності всіх мук/ темрява зникає» (див. «Загуло-загуло берегами», с. 231). Мудрість поета Івана Ковача зіткається з релігійною поезією, єдиною, що може наблизити людину до Бога, до вшановування людського життя і природи, життєвого довілля, щоб зберегти гармонію

між землею і небесами та уникнути небажаних катастроф, бо не помилявся Андре Мальро, коли твердив, що «XXI століття буде релігійним, або не існуватиме зовсім», скільки часу людина протидіє Богу і зазіхає на своє існування та здоров'я планети.

Якщо І. Ковача зацікавлює доля-недоля людини та її умови існування на землі, це не значить, що він має хоч найменший зв'язок з екзистенціалізмом, а навпаки, його треба вважати соціально заангажованим поетом, що намагається зберегти для людини умови її повного розквіту, матеріального і духовного світів. Проблематика його поезії охоплює всі сфери життя, а образність та значеннєвість її – розмаїта, глибока, красива і багатозначна, така, що майже й неможливо відкрити все те, що приховують його незбагненні метафори, коди, символіка – притаманні видатним митцям. Саме ці риси його класичної і новітньої поезії недавно звернули увагу членів журі літературно-мистецької премії ім. Юрія Федьковича, які в урочистий день 182-ї річниці від дня народження «Буковинського солов'я» (8 серпня 1934 р.) присвоїли нашому поету звання лауреата цієї престижної премії і нагородили дипломом та грошовою премією за його творчі внески у розвиток української літератури Румунії та культурно-просвітницьку діяльність. Через тимчасову недугу поета мені довелось від його імені прийняти і подякувати за нагороду, яку він справді заслуговує, тому що Іван Ковач є лауреатом премій Спілки письменників Румунії, він нагороджений Золотою медаллю та Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України і Золотою медаллю та Почесною Грамотою Товариства «Україна – Світ», відомості про нього включені у «Словник сучасних румунських письменників» (1977), в «Українську літературну енциклопедію» (1990), в антологію українських поетів «New Wave» – в літературних фактах Наукової Академії Угорщини (1983) та в антологію української модерної поезії діаспори «Поэза традиції» (1993), в якій видатний поет Богдан Бойчук вважає його особливим представником новітньої поезії з «найсильнішим і найавтентичнішим засобом поезії (...), метафорою – багатою на різногранну асоціативність». Сам Іван Ковач є автором зразкового двотомника антології української поезії «Сміються, плачуть солов'ї...» (2010 і 2014 рр.).

Отож, пане Іване, хай у Ваше славне 70-річчя Господь благословить Вас міцним здоров'ям, довголіттям і щедрими світланками!

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

**ІВАНОВІ КОВАЧУ,
ГОЛОВНОМУ РЕДАКТОРУ ЧАСОПISУ «ВІЛЬНЕ СЛОВО»
З НАГОДИ 70-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ**

Президія Союзу українців Румунії, в особі голови Миколи Мирослава Петрецького, щиро вітає Івана Ковача зі славним ювілеєм - 70-річчям з дня його народження.

Народився Іван Ковач 29 серпня 1946 року у селі Копачеле Караш-Северінського повіту. Випускник філологічного факультету Бухарестського університету (1969 р.), працював у редакції газети «Новий вік», радником у Міністерстві виховання та досліджень Румунії, а з 1989 р. головним редактором журналу «Вільне слово». Разом із Степаном Ткачуком,

чесною грамотою Кабінету Міністрів України, а також Золотою Медаллю та Почесною Грамотою Товариства «Україна-Світ».

З кожним роком часопис «Вільне слово» примножував свою славу, все більше завойовував шану серед читачів, публікуючи найкращі українські статті з усіх повітів Румунії.

Таким чином, маючи такого керманіча, часопис із честю виконує свій обов'язок, свою почесну місію перед літературно-мистецькою громадськістю, багатьма тисячами шанувальників українського слова в Румунії.

Той факт, що серед кореспондентів часопису знаходимо так багато членів Спілок письменників Румунії та України, що завдячується панові Івану Ковачу, красномовно підтверджує те, що завдяки йому українці Румунії, і не тільки, мають нагоду знайомитися з українською культурою Румунії.

Сьогодні Іван Ковач є одним з найкращих українських письменників, яких мала Україна поза своїми межами, про його твори знає весь світ, його ім'я є мостом між українською та румунською поезією.

Він користується великим авторитетом серед літературно-мистецької інтелігенції, учнів, студентів, усіх, хто, маючи українське коріння, хоче вільно відчувати себе українцем.

Сердечно вітаємо Вас, пане Іване Ковач, з днем народження, бажаємо Вам та всій Вашій родині добра, здоров'я, натхнення, наснаги, щастя, нових творчих здобутків, збереження і примноження духовності українського народу в Румунії, щоб Ваша творчість і Ваше ім'я завжди лунали в українських серцях.

З повагою,

Голова Союзу українців Румунії
Микола Мирослав Петрецький

У редакції. Зліва направо: Іван Ковач, Микола Мирослав Петрецький, Іван Дерда

Михайлом Михайлюком, Миколою Корсюком, своєю дружиною Іриною Ковач та іншими є засновником Союзу українців Румунії.

Автор збірок «Поезії» (1972), «Рівнодення» (1975), «Зав'язь» (1978), «Диво» (1981), «Життя без ком» (1986), «Остаточні світанки» (1988); збірок прозових творів «Явір, що в полі одинокий» (1974), «Чуга» (повість, 1976), «Сміються, плачуть солов'ї» (1 том – 2010, 2 том – 2014), «Де корінь, де поверхня» (2013), «По той бік рубінових небес» (2009), «Оранжева балада та інші новели» (2006).

2001 року, з нагоди 10-ї річниці Незалежності України та за внесок у справу формування позитивного іміджу України, Івана Ковача було нагороджено Золотою Медаллю та По-

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Нас жде весна, така своя

Слова Івана КОВАЧА

Музика Івана ДЕРДИ

Tempo di Valse

1. Зазналось сонце, як було
Воно, вже іскрометне,
Коли зазірилось, звелось
Там, де життя безсмертне.

2. Ми ще завернемось, іще
Туди, де вірність свіжа,
Туди, де смак журби нас жде,
Де світ нас жде розбіжний.

ПРИСПІВ:

Нас жде весна, така своя,
Нас жде прекрасна доля,
Яку безмежна суєта
Несе до доль-роздолля.

ПРИСПІВ:

Нас жде весна, така своя,
Нас жде прекрасна доля,
Яку безмежна суєта
Несе до доль-роздолля.

3. Ми тут, де сонце жде весну
Й де тьма худорить втому,
Ми лише тут, де й не без сну
Лягає сонце не без скому...

ПРИСПІВ:

Нас жде весна, така своя,
Нас жде прекрасна доля,
Яку безмежна суєта
Несе до доль-роздолля.

©Іван Дерда

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Ти не вір

Іванові Ковачу з нагоди його 70-річчя

Слова Івана КОВАЧА

Музика Юрія КЕРИ

Moderato

Ти не вір, що ві-тер за-гу-де, я пів-ти-ші

в дар то-бі не-су- за-ще-мить в ду-ші ви-но ру-

де і за-пла-че ле-бідь се-ред сну. За-ще-мить

в ду-ші ви-но ру-де і за-пла-че ле-бідь се-ред сну.

Ти не вір, що вітер загуде,
я півтиші в дар тобі несучу –
защемить в душі вино руде
і заплаче лебідь серед сну.

І в дев'ятім небі пропаду,
мов щасливий злодій від утіх,
віджену оману і впаду
в твоє серце дивом, наче гріх.

Ти не вір, що вітер загуде,
я півтиші в дар тобі несучу –
защемить в душі вино руде
і заплаче лебідь серед сну...

І вполонить даль мою любов,
перекреслить втома нашу річку,
де б не був я, де б то я не був,
всюди ти у зорі моїх віч.

І кує зозуля під вікном,
звив гніздо в очах моїх твій сон –
ряєт в гаю щезає вже давно,
загриміло ж гроном без упон.

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Іван КОВАЧ

«То вік в моїй руці вікує, то він у Бога кличе ласки...»

РОЗКВІТЛА РУЖА

Виношую в собі я цвіт калини,
світ підшовний, ранений вогнем,
виношую я серце батьківщини
й розквітлу ружу, зрубану мечем.

У надра неба зву її щоразу,
щоразу кличу землю – де поріг,
у корені світанку-перелазу
себе я трачу користю утіх.

Себе я трачу тим, чим дише рідне, –
Дунай, наприклад... А найбільш мости,
потоком, що усеньке моє бідне
вели й ведуть, де правда, де й хрести.

Бо де є правда віри, де хрести є,
там є зоря вмируща, як життя,
дерева там в тяжкій ярмі безлистім
знаходять зав'язь проблиску буття.

Тебе в собі виношую – без тебе,
яке життя, яка надія зір?
Родитися комусь без тебе треба,
вмирає ж без притулку хіба звір...

ІЛЮЗІЯ

Я – голуб, не акула, ти – моя...
Тому тебе знаходжу на долоні,
і з долі в долину хочу, щоб твоя
ілюзія ходила без пардону.

Я – птах у небі, ти – хіба своя...
А, може, ти лиш всесвіту присутність?
Я хочу, щоби літери зоря
в твоїм волоссі сяяла на сутність.

Я – духу зір, а ти – його душа...
А, може, – лиш невральгія суглобів?
Які джерела десь таїть нужда,
які мій сум розносить суглобам!..

ТАКА ВЖЕ ПІСНЯ,
МОВ МОГИЛА

Така вже пісня, мов могила, –
угробить душу, нанівець
ізнищить ніжність, визве крила
орла, що з мандрів, на кінець,

вертається... Його-то й треба
у грізній вдачі. Він – лиш знак,
що весь шалений клопіт неба
в слейнім посміху заляк...

То він, бездольний, чорним дзвоном
спадає... В камені мовчань
його-то пропасть сумом-вклоном
й вандальським богом жде чекань...

Братове, – мовить пісня громом, –
чому-то сила диво вкрила?
Ядро ж живе! Яйце – над гробом...
Така вже пісня, мов могила...

ЕСКАЛАЦІЇ МАГНОЛІЙ

Вже краще, може, ніж писати,
упасти в спокій того грому,
що ставить кликати до впаду
журбу, розквітлу в пляшці рому?

А, може, мову свого долу
вже краще кликати до віри?..
Просіть, гальорки, того голу,
що серце зве до кутоміру!

Як добре, що до суховію
ще так багато віри в чаші!
Нехай, – що вже до віч розвою
йдуть тигри ночі гордо, ласо.

Тому йдім в радості магнолій,
волоссям вкріймось верб, потому
ждім ескалації магнолій
і вірмо велетню, не гному?..

АКАЦІЇ

Акації у цвіті божім –
вулкани білі, медосховищ
свічки до сонця в дні прегожим –
йдуть до мене, де жде овоч

на всіх живих, на всіх безсмертних.
Бо в мене тут, біля порога,
спинився час, – приносить жертву
дорозі в храм до свого бога.

А бог з надземних склонів віку
віта всю безліч моїм вклоном,
гоїти ж рани йде не ліком,
а піснею лісів те лоно

безжалісних весіль розвою,
в якому коні вихром лету,
немовби снігу, наді мною
(вірніш, над богом) рвуть рулетку.

В рулетці світ – під запитанням,
а чорне й біле – ті монети,
які дзвенять любов-бажанням
у жирнім оклику планети.

Й звітує сум своє зарання
і вносить в гріх тягар той зради,
що зве жорстоку в серце броню,
коли з акацій б'ють гармати.

То вік в моїй руці вікує,
то він у Бога кличе ласки,
а потім ордени святкує,
здобуті зрадженнями казки.

А я і в ролі бога сили
хотів би вирости тим деревом,
що кулі віри шле у жили,
мов стріли напрямку, – недремні...

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Юрій ЧИГА

ЮВІЛЕЙ ДОБРОЇ ЛЮДИНИ

Світ не без добрих людей.

Я пізнав таку добру людину. Вже понад 50 років живе у Бухаресті, і у серпні їй виповнилося 70. Це Іван Ковач – поет і прозаїк, автор багатьох збірок поезії та прози, член Спілки письменників Румунії та Національної спілки письменників України.

Цього Титана української літератури Румунії я пізнав 56 років тому в Сігеті, де ми разом з іншими випускниками семирічок із Буковини, Банату, Добруджі та Мараморощини прибули до Сігета на вступні іспити, я до педагогічної школи, а Іван Ковач до ліцею – єдиними в той час українськими загальноосвітніми навчальними закладами в Румунії. Обом пощастило успішно поступити.

Посол України в Румунії Теофіл Бауер вітає головного редактора «Вільного слова» Івана Ковача з 65-річчям від заснування часопису

Протягом чотирьох років Іван Ковач відмінно вчився, будучи зразковим учнем, проживаючи в учнівському гуртожитку, чотири роки ми годувалися, так сказати, з того самого казана.

1964 Іван Ковач успішно здав бакалавреат (тоді екзамен зрілості) і поступив на філологічний факультет Бухарестського державного університету. Я продовжував навчатися у педагогічній ще два роки – V і VI, бо таким був шкільний закон тодішнього часу – учителі повинні мати здорову основу в науці. В останніх двох класах педагогічної ми училися шкільної бухгалтерії, дві години тижнево вивчали господарське заняття (кухня, різні роботи по дереву і металам), шкільну та індивідуальну гігієну. Було трішки важкувато, бо за тодішніми вказівками вчителі повинні були володіти дуже добре румунською

державною мовою, бо лиш так вони могли пояснювати жителям сіл та присілків політику партії. Таке було пояснення в 60-х роках при переході до навчання на румунській мові. Хто вчився добре по-українськи, той здобував успіхів і в румунській мові.

Іван Ковач успішно зикінчив факультет і на основі знаменитих результатів зайняв посаду редактора українського часопису «Новий вік», пізніше став шефом відділення. Після грудневих подій «Новий вік» був перейменований на «Вільне слово», а Іван Ковач став його головним редактором і очолює редакцію часопису до сьогодні.

Так нестримно відлітають наші роки за горизонт життя. І вже там, за горизонтом, вони укладаються у дивну Книгу Життя, якої ніколи ніхто не бачив, але всі впевнено вірять, що вона пишеться ніким іншими, як нашими серцями, нашими устремліннями, помислами і нашими буднями та святами. Кожен пише свою Книгу Життя. Хоч ця Книга – велика таємниця, я впевнений, що Книга Івана Ковача є об'ємною, бо в ній записані добрі діла, коли працював радником в Міністерстві освіти і спорту, відділ Національних меншин. Книга Івана Ковача має окремий розділ про громадську діяльність – це праця в Союзі українців Румунії, одним із засновників якого є Іван Ковач.

Високоповажний Добродію!

З нагоди Вашого 70-річчя хочеться просто подякувати Вам за те, що ви є на цьому світі. Книгу Життя Ваша мудрість і світле серце пише впевнено і невтомно. І якщо вже зараз перелистати її сторінки у кілька десятків літ, то, повірте, вийде цікава, неповторна і повна життєвих премудростей книга.

Нехай серденько Ваше, пане Ковач, не втомлюється ще сотню літ. Щиросердечно дякую Вам за усі ті добрі справи, якими освітлюєте і облагороджуєте життя наших земляків.

У цей прекрасний ювілей

Хай доля Вам сміється журавлина,

Поля розлогі колосом цвітуть.

Нехай червоні ягоди калини

Щасливу осявають путь.

Нехай дає наснаги Вам земля,

Десятки літ ще мріяти, любити!

Хай рідна пісня серце окриля,

В здоров'ї й радості багато літ прожити.

Бажаю успіхів великих у роботі,

Й до всього творчих Вам натхнень,

Приємні завжди майте Ви турботи

І хай приносить радість кожний день.

Хай добрим словом люди Вас вітають,

А негаразди, неприємності завжди обминають.

Євсебій ФРАСИНЮК

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 23-я – МОГУТНІСТЬ ЧАСУ!..

Із цього: «Зникають у марноті днів... Усвяткуйтеся і урозумійте».

О дорожчий життя час,
Стільки ми тебе не щадим!
Скільки так, як тягар лишній,
Безоглядно всюди тратим.

Ніби прожитий час прийде назад,
Ніби повернуться ріки до своїх ключів,
Ніби в наших руках літ до прибавки узять,
Ніби вік наш складений з незліченних днів.

Для чого ж ми жити бажаєм,
Літ на світі вісімсот,
Якщо ми їх витрачаєм
На безділля всякий сорт?

Краще мить чесно жись, аніж скверно цілий день,
Краще в святі один день, ніж безбожно рік,
Краще чистим один рік, аніж десять скверен,
Краще в користь десять літ, ніж безплідно цілий вік.

Любий друже, кинь безділля,
Відсічи шкідливе се,
В сію мить берись до діла:
От, от, час твій упливе.

Не наше вже то, що пройшло мимо нас,
Не наше то, що породить будуча пора,
Суций день тільки наш, а не ранковий час,
Не знаємо, що принесе зоря нічна.

Якщо ж не умієш жити,
Так учись фігури сеї!
Ах, не може всяк вмістити
Розум хитрості цієї.

Знаю, що наше життя повне марноти,
Знаю, що глупа тварюка в світі чоловік,
Знаю, що чим більше жис, гіршим дураком стає,
Знаю, що сліпий той, хто заклада собі вік.

Rogatus quidam philosophus: quid esset
praetiosissimum? Respondit: tempus. (Запитав хтось
філософа: що є найцінніше? Він відповів: час.)

*На основі оригіналу та перекладу В.Шевчука
упорядкував Євсебій Фрасинюк*

Простір і Час появились тільки тоді, коли Верховна Мудрість промовила: Хай буде світло! Основними координатами Простору стали небесна твердь та земна твердь, а Часу – день і ніч.

Божа Мудрість гармонійно наповнила Простір рослинним і тваринним світами, а людині, обдаровуючи її силою мудрості, призначила наповнити гармонійно час. Усвідомила людина могутність та ціну Часу тільки тоді, коли усвідомила дихотомію життя-смерть. Це стало першою проблемою/темою як в її повсякденному житті, так і в її духовному виявленні. Тема Часу стала людині як і самий Час: постійно теперішньою. Існування людини, чи людства, це поділи Часу у їхньому неперервному взаємному впливі! Часто певний Час викликає/визначає певну людину, чи народність, а часто людина, чи народність, позначають певний Час.

Щоб виявити себе в Часі, людина/людство, спрощено, але не розумно в баченні Сквороди і не тільки, поділяє його на минулий, теперішній та майбутній, і часто та надмірно наголошує на перший та останній розподіли. Час позначає також і вартість чи марноту людських діянь, закарбованими в пам'яті світового духу такими загальнопризнаними висловами, як: Часи єгипетських фараонів, Часи ходіння Ісуса Христа по землі, Часи Олександра Македонського, Юлія Цезаря, Володимира Великого і т. п., Часи монголо-татарського нашестя, тієї чи іншої війни, революції, тощо. Можна вважати, що окрема людина, чи народи, відіграють мудро свою/свої призначені ролі, а коли ні, то Верховна Мудрість безпощадно вносить корективи, викреслюючи їх з виміру Часу, установлюючи гармонію між складовими Всесвіту. Не випадковим є і оте нескінчене число народних прислів'їв стосовно Часу: не марнуй часу; час є на все; кожне діло у свій час; багаті розкрадають час; час біжить; час стікає; час не прощає і т. п.

Щоб людина не помилялась у наповненні Часу, Всевишній в Своїм шестиденнім сотворінні Всесвіту подав за приклад гармонійні взаємовпливи між складовими наповненого Простору і надав людині можливість пізнавати це тайне функціонування, основане на Правді і Порядку.

(Продовження на 26 с.)

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 23-я – МОГУТНІСТЬ ЧАСУ!..

(Продовження з 25 с.)

У відношенні до своїх вчинків, людина назвала Час ще Історією, а він/вона пам'ятає/затримує все нам на науку...

Лірично-розмислюючий текст **Пісні 23-ї** складається із чотирьох восьмивіршів, кожний восьмивірш маючи структуру подвійного катрену. Перші чотири рядки, відповідно перший катрен, висловлюють драматичний скрик поета-мислителя відносно того, що людина після такої вже довгої історії свого існування ще не усвідомлює та не сприймає правильно цінність Часу, а наступні чотири, відповідно, другий катрен – це щире, не менш драматичне намагання поета-філософа глибоким своїм духовним потенціалом повернути її, людині, увагу до справжньої вартості Часу, що здається їй невичерпним скарбом.

В нумерології цифра чотири означає творення, її архетипом є трудівник, а цифра вісім означає чинність, архетип – авторитет. З цієї точки зору можна допустити, що Сковорода, розмислюючи про ціну та роль Часу в житті людини, намагається створити в естві свого ближнього правдиве ставлення до Часу і покладається на чинність як народного, так і власного авторитету.

Час і Простір – два незрівнянні вчителі, дані Божою Мудрістю людині. Але тому що вимір Часу вона визначила як безконечність, часто дозволяє собі марнувати його, і це постійно тільки на власну шкоду. Саме це пагубне ставлення людини до Часу викликає драматично-кличне звернення українського поета-мислителя до люду: **«О дорожчий життя час,/ Стільки ми тебе не щадим!/ Скільки так, як тягар лишній,/ Безоглядно всюди тратим!»** Атрибутом-епітетом «дорожчий життя час» Сковорода виносить на перший план справжню ціну існування людини, всупереч такому, скажімо, аксіоматичному сприйнятті, що найдорожче для людини життя!.. Вважаємо це вищим духовним щаблем світосприйняття, бо, якщо людина не позначила своє існування у вимірі Часу, то вона там не існувала, і їй залишається тільки розчинитись/стліти у вимірі Простору!

Час не «лишній тягар» людського існування, а навпаки, є головним його показником у формі матеріальних та духовних надбань, а «безоглядна» трата

Часу – це людське самознищення. Наступний катрен першої строфи складають, як і в наступних строфах, розмислюючи висновки поета-філософа щодо цінності Часу, які сягають високого семантичного рівня афоризмів: **«Ніби прожитий час прийде назад,/ Ніби ріки повернуться до своїх ключів,/ Ніби в наших руках літ до прибавки узять,/ Ніби вік наш складений з незлічених днів»**. Кожен рядок – це незаперечний аргумент того, що Час не підпорядковується людині, це прямолінійна, не-поворотна та невблаганна течія. Повторюючи на початку кожного рядка порівняльний сполучник «ніби», український поет-мислитель легким гумором засуджує віковічну марнотну спробу людини «бути божком на землі!», тобто увічнитись не Правдою та Порядком своїх діянь, а свавіллям власних амбіцій... Як це звучить су-час-но!

Друга строфа має вже драматичну питальну структуру, в ній український поет-мислитель звертається прямо до людини, бажаною безглуздо замінити якість прожитого/призначеного їй Часу – кількістю цього: **«Для чого ж ми жить бажаєм,/ Літ на світі вісімсот,/ Коли ми їх витрачаєм/ На безділля всякий сорт?»** Латинці увічнили істину використання людиною Часу, і не тільки, звісною сентенцією: «Non multa, sed multum!», – (Не багато [кількісно], але багато [якісно]!) Людина позначає себе в часі своїми добрими чи поганими вчинками. Але, вартість/сила добрих вчинків є значно потужнішою в боротьбі Часу за всесвітні Порядок і Правду. Задля переконання Сковорода протиставить мить дню, день – року, рік – десятиріччю, а десятиріччя – віку. Здавалося б, що тут значна диспропорція, але в розумінні позначення людини у вимірі Часу – це мудре життєве повчання: **«Краще мить чесно жить, аніж скверно цілий день,/ Краще в святі один день, ніж безбожно рік,/ Краще чистим один рік, аніж десять скверен,/ Краще в користь десять літ, ніж безплідно цілий вік»**.

Обурений тим, що людина всупереч повчанням Часу продовжує безглуздо нехтувати ним, нехтуючи – де факто – своїм життям, український поет-мислитель ставить своє ліричне Я в іпостась верховного друга, який застерігає/наказує: **«Любий друже, кинь безділля,/ Відсічи шкідливе се,/ В**

сію мить берись до діла:/ От, от, час твій упливе!» «Безділля» він вважає шкідливим не тільки тому, що не приносить людині користі, а тому, що веде до злого. Цю істину Сковорода висловив/пояснив у такому своєму афоризмі: «Розум завжди любить до чогось братися, і коли він не матиме хорошого, то звертатиметься до поганого».

Відповідний катрен цій поради/наказу складають, насправді, чотири виїмкові афоризми, рівні найвизначнішим сентенціям про Час та його прямий вплив на життя-буття людини/людства: **«Не наше вже то, що пройшло мимо нас,/ Не наше то, що будуча породить пора,/ Суцїй день тільки наш,**

а не ранковий час,/ Не знаємо, що принесе зоря нічна».

Якщо пояснення, поради, застереження чи накази про мудре ставлення до Часу не допомагають людині, то поет-філософ переходить на сарказм та іронію, але з легкопомітним оптимізмом та сугестивним відношенням щодо різних людських рівнів світосприйняття, але й щодо можливостей корисно повчитись у мудрих: **«Якщо ж не умієш жити,/ Так учись фігури сеї!/ Ах, не може всяк вмістити/ Розум хитрості цієї»**. Інакше людина не зможе «відкупитись» від злого, не зможе «усвяткуватись» та «у-розум-іти»!... – як гласить епіграф, поставлений в підзаголовок твору.

І вкінці – знову чотири афоризми гострого сарказму, але й сильного проникнення в холодну Правду/

неправду і Порядок/непорядок життя людини: **«Знаю, що наше життя повне марноти,/ Знаю, що глупа тварюка в світі чоловік,/ Знаю, що чим більше жиє, гіршим дураком стає,/ Знаю, що сліпий той, хто заклада собі вік»**. Подібно мудрому вчителю, Сковорода вживає в першому рядку-афоризмі барокову концепцію про життя-буття людини, підло нав'язану можновладцями того Часу українському народу і, на жаль, не розумно сприйнятою значною частиною того ж народу, і не тільки, в другім і третім вживає псевдонародне сприйняття долі людини про неможливість підняти до гідного рівня життя – нав'язуване постійно і «вихованням рабів божих» – але, останнім рядком-афоризмом український поет-філософ рве кінську волосинку і Демоклевім мечем розсікає неправду такого погубного розуміння/ відношення людини до Часу, призначеного їй Верховною Мудрістю не для марнотного існування, не для рабських послуг, а для щасливого, розумного життя в гармонії зі всіма складовими Всесвіту. Прикметником-метафорою «сліпий той» поет вселяє ідею розумової сліпоти тієї людини, котра не може збагнути справжній сенс та ціну свого існування, ставлячи його «в заклад» заради можливих, суєтних вигод. Потрібно зауважити, що іменником «вік» вселяється вище значення прожитих років людиною. Вік дорівнює і сторіччю, і кільком сторіччям (середні віки), але і вічності (навіки-віків). За прожитий вік людина своїми вчинками, духом і душею, може позначити себе у певному «віку» Часу, або й «навіки-віків!»...

«Невже ти не чув, що сини віку мудріші від синів дня» – зауважує Сковорода в іншому своєму афоризмі. В наші Часи, коли індустріалізація, комп'ютеризація, роботизація та автоматизація і т. п. звільнили величезну кількість часу, з котрим людина, а головню значна частина молодого покоління, не вміє, не може, чи не хоче правильно розпорядитись, то часто він, Час, наповнюється марнотами. Таким чином, пропадають безліч талантів, а інша частина потужного молодого розуму недооцінюється через брак Правди у суспільному Порядку...

Тож Час «у-розум-іти», щоб не попасти у прикру суть і такого сквородинівського афоризму: «Тоді лише пізнається цінність Часу, коли він утрачений!..»

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИЙШЛИ, ДЕКЛАМУВАЛИ, ПЕРЕМОГЛИ!

9-10 вересня ц. р. в місті Сігету-Мармаціей Марамороського повіту, відбувся X-ий випуск національного етапу Конкурсу декламування української поезії, в якому взяли участь майже 60 учнів від початкових до дванадцятих класів шкіл повітів Сучава, Марамуреш, Тіміш, Караш-Северін та Ботошань. Як вже добре відомо всім, цей конкурс організований за ініціативою Союзу українців Румунії та сприянням Шкільного інспекторату повіту Марамуреш та Міністерства освіти Румунії.

В п'ятницю 9 вересня в середній школі мистецтв ім. Джордже Енеску відбулося урочисте відкриття конкурсу, на якому була визначена конкурсна комісія у такому складі: Анна Самбор, Опрішан Марія, Крамар Мотря, Анна Берей, Іван Кідешук та Михайло Трайста (голова комісії).

«Роль цього конкурсу – залучення учнів і викладачів української мови до поширення знань, культури та національних традицій поезією. Поезія, як картина, має бути вражаючою, але не показною, те, що проникає, але не шокує і не дивує само по собі, а дивує своєю темою. Всі ці риси поезії представлені кожного року учнями з усіх повітів, де навчаються української мови як материнської», – сказав голова Союзу українців Румунії Микола Мирослав Петрецький на урочистому відкритті і побажав успіхів усім учасникам конкурсу, запевняючи, що вони вже є переможцями, якщо дійшли до національного етапу конкурсу.

«У нас, на Мараморощині, відбуваються дві великі події: Фестиваль українських колядок і національний етап Конкурсу декламування української поезії, окрім різних подій, які проходять на місцевому рівні. Вже кілька років у Фестивалі колядок беруть участь понад 500 учасників. Мені вдалось перетворити його на міжнародний фестиваль, в нім беруть участь не тільки українці з України та Румунії, а також і українці з Сербії та Польщі. Так само і Конкурс декламування поезії спочатку відбувався на повітовому рівні, та я добився того, щоб він проходив на національному рівні. Спочатку оцінювалось тільки декламування поезії, а вже кілька років, як бачите, конкурсній комісії випадає нелегка місія оцінити не тільки декламування, а також дикцію, наголоси, читання тексту, короткий коментар прочитаного і народні костюми...», – зізнався у розмові зі мною голова Марамороської повітової організації СУР Мирослав Петрецький, який відкрив цю урочисту подію.

На відкритті конкурсу декламування були присутні і привітали учасників конкурсу представники повітового шкільного інспекторату пані Сімона Малярчук та Флавіу

Віда, який прочитав вітального листа від генерального інспектора Анни Молдован:

«Доброго ранку, вітаю вас з приїздом до казкового та легендарного краю Мараморощини!

Ми дуже раді і гордимось цим святом. Святом українського духу, святом української думки! На Мараморощині, в цьому багатокультурному просторі, протягом століть українці й румуни живуть в мирі, гармонії і взаємоповазі.

Чому конкурс поезії?

Нікіта Стененку писав: „Поезія не тільки мистецтво: поезія це життя і його сенс. Без поезії життя не могло б відрізнитися від небуття“.

Поезія це не тільки букви і слова, поезія передає душевні стани і почуття, вона є луною душі. Тому сьогодні, я впевнена, ви перетворите цей конкурс в свято українського духу, в палітру гарних слів, в яких віднайдемо музичність української мови, на якій писали великі поети Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка та інші.

Дорогі учні, поздоровляю вас за те, що ви берете участь в цій культурній події, яка відбувається зараз в такому малокультурному світі, в якому нам доводиться жити між покемонами!

Дорогі викладачі, поздоровляю вас за ініціативу та жертвування вашого часу у світі, в якому переважає ефемерне та матеріальний дух!

Поздоровляю всю українську громаду і нашу дорогу колегу пані Симону Малярчук, людину гарну з шляхетним характером!

Також поздоровляю голову Союзу українців Румунії пана Миколу Мирослава Петрецького та голову повітової організації СУР Мирослава Петрецького. Все, що ви робите сьогодні, це культурна подія, яка сприяє зберіганню української мови та ідентичності!

Дорогі учні, сьогодні не буде переможених, тому що всі ви переможці. Сприймайте одне іншого не як конкурентів, а як братів по мові та українському родові, які хочуть оцінити свою ідентичність.

Хочу закінчити словами Тараса Шевченка, які значають український дух і які заохочують на такі події, як оця, на якій ви є зараз: «І мене в сім'ї великий./ В сім'ї вольній, новій./ Не забудьте пом'янути/ Не злим тихим словом...»

На урочистому відкритті виступили діточки з Вишавської Долини під керівництвом вчительки Греченюк Нарчиси, яка здобула третє місце на конкурсі «Найкраща вчителька української мови у всьому українськомовному закордоні», малі танцюристи ансамблю

«Соколи» під керівництвом пані Джети Петрецької, та викладач Михайло Мачока, який декламував, уривок з поеми «Кавказ» («За горами гори») Тараса Шевченка.

Після урочистого відкриття, конкурс декламування продовжився в осередку Марамороської повітової організації СУР.

«З кожним роком число учасників конкурсу збільшується, учні приходять з кращою підготовкою, а конкуренція стала сильнішою, нерідко завдаючи труднощів жорі у визначенні переможців. Організаторам вдалося залучити до національного етапу і учнів початкових класів і, таким чином, вони мають можливість звикнути зі сценою. Декламування віршів великих українських поетів на такому високому рівні дає дітям можливість краще вивчати українську мову та українську

поезію, а те, що вони беруть участь у національному етапі конкурсу декламування української поезії, уже робить їх переможцями. Зазвичай, дуже важливу роль у проведенні конкурсу мають вчителі та викладачі української мови, які зі знанням справи, розумінням і терпінням підготовляють учнів успішно справлятися з вимогами конкурсу», – сказав мені голова повітової організації, якому як головному організатору цієї події допомагали Джета Петрецька, Марія Штефан, Марія Чубіка, Іляна Дан, Александра Пую та інші.

Як і кожного року, Союз українців Румунії нагородив всіх учасників національного етапу конкурсу декламування української поезії.

(Фото на 4-ій обкладинці «НГ»)

Результати Національного етапу – X-го випуску – Конкурсу з декламування української поезії 9-10 вересня 2016 р., м. Сігету Мармаціей

Перша премія:

Колопелник Симона Марія, підготовчий клас, Ремети, Марамороський повіт;

Ціфрак Діана, I клас, Вишня Рівня, Марамороський повіт;

Яворовський Мар'ян, II клас, Вишавська Долина, Марамороський повіт;

Кідеша Анастасія, III клас, Негостина, Сучавський повіт;

Шойман Ана, IV клас, Балківці, Сучавський повіт;

Челенюк Кріна, V клас, Вишня Рівня, Марамороський повіт;

Семенюк Денис, VI клас, Вишавська Долина, Марамороський повіт;

Шойман Наташа, VII клас, Балківці, Сучавський повіт;

Боут Марія Мирослава, VIII клас, Вишня Рівня, Марамороський повіт;

Перожук Світлана, IX клас, ліцей ім. Тараса Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;

Павлюк Ірина, X клас, Ліцей ім. Тараса Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;

Годенка Йонела, XI клас, Ліцей ім. Тараса Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;

Гавриляк Вероніка, XII клас, Ліцей ім. Тараса Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;

Друга премія:

Бежера Нарчиса, I клас, Красний, Марамороський повіт;

Яворнічук Денис, II клас, Киндешти, Ботошанський повіт;

Русняк Біянка, III клас, Ремети, Марамороський повіт;

Яворовські Марія, IV клас, Вишавська Долина, Марамороський повіт;

Короаме Родіка, V клас, Балківці, Сучавський повіт;

Петрашук Клаудіу, VI клас, Балківці, Сучавський повіт;

Білчек Жесика Рахела, VII клас, Луг над Тисою, Марамороський повіт;

Оштепа Олександру, VIII клас, Балківці, Сучавський повіт;

Костюк Чезара Ванеса, IX клас, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт;

Григораш Алін, X клас, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт;

Кіріак Наташа Александра, XI клас, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт;

Третя премія:

Яворнічук Габріел Діетер, I клас, Киндешти, Ботошанський повіт;

Боут Анді, III клас, Вишня Рівня, Марамороський повіт;

Мікулайчук Мотря Лариса, IV клас, Поляни, Марамороський повіт;

Тереля Меліса Валентина, V клас, Національний коледж ім. К. Д. Логи, Тіміський повіт;

Пряла Руснак Анка, VI клас, Щука, Тіміський повіт;

Пряла Марія, VII, Щука, Тіміський повіт;

Гутопіле Ана Марія, VIII клас, Киндешти, Ботошанський повіт;

Сокачі Біянка Марінела, IX клас, Ліцей ім. Т. Доди, Карашсеверінський повіт;

Кліпей Наомі, X клас, К. Н. Бредічану, Тіміський повіт;

Грездак Аделіна, XI клас, Національний коледж ім. Ю. Хашдеу, Тіміський повіт;

Відзнаки:

Тереля Кетелін Андрей, III клас, Корнуцел, Карашсеверінський повіт;

Мануляк Касіян, IV, Луг над Тисою, Марамороський повіт;

Грездак Данієла, V клас, Щука, Тіміський повіт; **Андрюк Роксана**

Штефанія, VI клас, Киндешти, Ботошанський повіт;

Яворенчук Делія Марія, VII клас, Киндешти, Ботошанський повіт;

Штефаніа Марія, VIII клас, Копашели, Карашсеверінський повіт;

Скопец Мар'яна, IX клас, Національний коледж ім. Ю. Хашдеу, Тіміський повіт;

Палканин Лідія, X клас, Корнуцел, Карашсеверінський повіт.

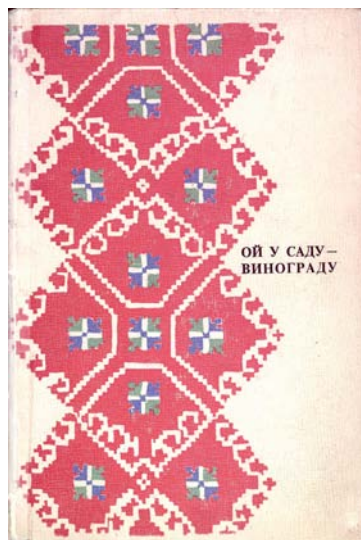
Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXII)

Фольклористика. 4. Результати польових обстежень

На третьому році після появи 1969 року своєрідної міні-монографії ліричної пісні українських поселень Румунії *Народні співанки* в Бухарестському видавництві „Editura pentru literatură”, у державному Бухарестському видавництві нацменшин Румунії «Критеріон» появився 1971 року за редакцією Михайла Михайлюка збірник

Ой у саду-винограду такого ж бажано міні-монографічного типу української величальної поезії (по рум. *Poezie de urare și felicitare*) чи зимової обрядової поезії (по-рум. *Poezia obiceiurilor de iarnă*) з підзаголовком-уточненням *Збірка світських величальних пісень*¹ (по-рум. *Culegere de poezii laice de urare și felicitare*), бо в той час про колядки, зокрема релігійні, не можна було ні заїкнутись. Оскільки в текстах суто світських колядок збірника тодішня Дирекція преси (цензура) інкримінувала наявність кількох «релігійних елементів» (приспів «Ой дай, Боже», імена святих тощо), осмотично абсорбованих

народними творцями ще в давньому періоді генези колядок, викреслювання яких фактично довело б до знищення усталених колядкових моделей, даний підзаголовок збірника, авторська цілеспрямована передмова і переконливий реферат редактора допомогли даному збірнику побачити білий світ².

Збірник *Ой у саду-винограду* охоплює 303 колядкові зразки, записані на 10-12 років до його появи, а інші – зовсім недавно до 1971 року. В деяких з-поміж зразків, записаних іншими особами під диктовку, наявні притаманні цьому способу записування словесно-структурні порушення, тощо. Переважна же більшість зразків була записана автором збірника на магнітофоні в різних місцевостях Румунії під час їхнього виконання таки на зимові свята чи при різних нагодах, то їх поетичні структури – не пошкоджені. У збірнику їх подано спрощеною фонетичною транскрипцією, яка передає майже точну говіркову вимову того чи іншого українського поселення.

Величальні пісні подано в збірнику за узвичаєною у фольклористиці класифікацією, тобто за їхніми

адресатами, тематично виокремленими у 12-ти розділах:

I. Колядки та щедрівки господареві і його родині (38 зразків);

II. Колядка вдівцеві (1);

III. Колядки господині (8);

IV. Колядки вдові (2);

V. Колядки парубкові (20);

VI. Колядки дівчині (27);

VII. Дитячі колядки (2);

VIII. Посівальні пісні (2);

IX. Новорічні віншованки (4);

X. Пісні про Меланку (5);

XI. Новорічні пісні обходу з плугом (Гейкання., 2);

XII. Румунські величальні пісні, записані від українців (4).

Такий склад збірника, – сподівався тоді його автор, – міг був допомогти читачеві уявити собі, в якому стані знаходився 1971 року звичай колядування в умовах румунсько-українсько-го білінгвізму. Авторське сподівання ґрунтувалось і на тому, що в другій частині рукопису збірника подавалися описи звичаю традиційного українського (переважно гуцульського) колядування в різних зонах Румунії, описи, яких цензура відкинула, хоча в них не було жодних релігійних елементів. Ці описи були надруковані аж в наш час³.

З метою використання збірника і науковцями, його видання було оснащено відповідними аксесуарами. В авторському *Вступному слові* подано принципи спрощеної фонетичної транскрипції, критерії підбору текстів (народне їх походження, художня досконалість, сюжетна територіальна варіативність) і підкреслення того факту, що збірник «охоплює тільки світські колядки», не і релігійні, які відзначаються «як своєю тематикою, так й ідейним змістом та художньою формою». Далі слідує солідна передмова *Визначення, походження, тематичні і стилістичні та функціональні ознаки колядок* (с. 7-28), в якій наявний оглядовий підрозділ *Колядування в українців Румунії*, який доповнюється і увиразнюється розділами

XI і XII даного збірника. Наприкінці збірника подано український *Покажчик* (56-ти основних) *мотивів* колядок і його румунський варіант – *Indice de motive*, обидва здійснені для використання збірника українськими та румунськими фольклористами.

Для спеціалістів та для майже необізнаних з тематикою колядок сучасних співгромадян середнього віку та для зовсім необізнаних молодих генерацій з цим видом обрядової поезії наведу тематичні групи колядкових мотивів:

1. В колядках №№ 1-5, 96-101 опоетизовано мотиви звичаю різдвяного колядування та новорічного поздоровлення і величання (= поетичний «опис» звичаю);

2. Зразки №№ 6-34, 56 охоплюють варіанти мотивів колядок господареві та його родині: *Сонце, місяць, дощик у гостях у господаря* (колядки №№ 6-11), *Сім'я господаря за різдвяним столом* (№№ 12-14), *Господарська благодать* (№№ 15-22), *Праця господаря в полі* (№№ 23-28), *Господар-вівчар* (№29), *Господаря нагороджено за виручку* (№№ 30-32), *Господар збирається в нові села* (№33), *Праця господаря, починаючи від посіву пшениці і кінчаючи випіканням господинею калачів для новорічних колядників* (№№ 107-108);

3. Варіанти мотивів колядок господині: *Сонце, місяць, дощ в гостях у господині* (№ 35), *Господиня стереже сон чоловіка, який прибув з дороги з дорогими подарунками* (№№ 36-38), *У славній господині – славне господарство* (№№ 39-43).

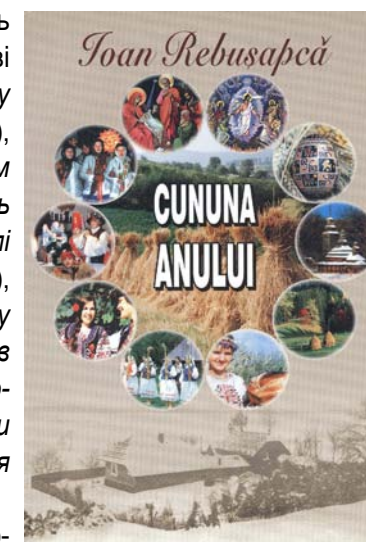
4. Мотиви колядок вдівцеві (№ 34) і вдові (№№ 44-45);

5. Варіанти мотивів колядок парубкові: *Парубок шукає собі дружину* (№46), *Парубок іде по панну* (№ 47), *Облога (парубком) міста* (№№ 48-55), *Парубок хвалиться конем* (№№ 56-57), *Зі всього стада лише кінь парубка не втопився* (№58), *Парубок хоче продати коня* (№№ 59-60), *Парубок-вівчар тримбітає* (№№ 61-63), *Парубок гарно грає* (№ 64), *Парубок пробує застрелити двох голубів* (№ 65);

6. Варіанти мотивів колядок дівчині: *Дівчина стереже виноград* (№№ 66-67), *Яблука* (№№ 68-71), *Дівчина хоче спіймати зозулю* (№№ 72-73), *Дівчина-шинкарка* (№ 74), *Павиний (дівочий) вінок* (№№ 75-79), *Дівчина шие весільні подарунки* (№№ 80-81), *В танці дівчина веде перед* (№№ 82-84), *Дівчина очікує свого милого* (№ 85), *Милий виручає милу* (№№ 86-88), *У дівчини старости* (№№ 89-90), *Дівчина просить*

весільних боярів зачекати батькового обдарування (№91), *Дівчина знаходить золотий хрест* (№92), *Заміжня дівчина повертається додому перекинутаю в зозулю* (№ 93).

Для сучасного читача, в залежності від його художніх «смаків», обізнаності із поезією зимової обрядовості, даний збірник своїми архаїчними шедеврами може бути джерелом, що відзивається в душевному «резонаторі» незвичайними переживаннями. Для фольклориста він має наукове значення. Переважна більшість його піснених зразків записана від гуцулів та жителів гуцульсько-буковинських поселень Південної Буковини, від гуцулів мараморського села Валя Вишеулуй (Вишавська Долина) та від гуцульської частини

банатського села Корнуцел-Банат. У 1971 році та ще впродовж певного часу ці колядки знаходилися в живому побутуванні. Від решти українських етнічних груп у збірнику дуже мало записів. Від добруджанських українців і від негуцульського мараморського населення – по 4 зразки. З цієї точки зору збірник *Ой у саду-винограду* не сповнює умову міні-монографії, його «ущербленою» становлячи записувані Віргілієм Річко тульчанські колядки з великим впливом біблійних мотивів і мараморські *Віфлаєми*, *Баранки* і ін., які є живим вертепом, що побутує і по цей день. «Ущербленою» збірника є і недруковані в ньому релігійні колядки.

Наукова цінність колядок даного збірника полягає і в тому, що переважна їх більшість до моменту запису зберегла непошкоджені структури колядкових інваріантів чи споріднених варіантів, друкованих В. Шухевичем між 1902-1908 роками⁴ чи В. Гнатюком у знаменитому збірнику з 1914 р.⁵ Подібні чи дуже близькі варіанти-паралелі, що є ознакою помітної художньої стабільності, наявні у Шухевича і в збірнику *Ой у саду-винограду* під номерами 2, 5, 6, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 23, 25, 28, 29, 31, 33, 40, 42, 47, 43, а в Гнатюка і в моєму збірнику – під номерами 2-15, 19, 23, 27, 30-36, 38-47. Цікавим є той факт, що інколи у Гнатюка немає таких варіантів, як 28-й, наприклад, в моєму збірнику. Корисним для науковців є і той факт, що у *Примітках* (с. 261-272) подаються інформації про записані інваріанти чи споріднені варіанти, чим окреслюються зони побутування в Румунії того чи іншого колядкового сюжету-мотива.

(Продовження на 32 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXII)

(Продовження з 31 с.)

У Примітках наявні й інформації стосовно свята виконання того чи іншого виду колядки. У Ботошанському селі Роґожешти (територіально ближчому до України), наприклад, щедрівка *Щедрий вечір, добрий вечір*, – вказували інформатори, – «співається під Новий рік» (коли в Україні дівчата щедрували), а не на Йордан, як в інших селах Південної Буковини. Небагатьма записами збірника наочно вказано кілька головних аспектів румунсько-українських фольклорних зв'язків: побутування серед українців румунських колядок (*Bună seara, gospodari* у сучасній Данилі чи *Merg-își trei răcurărei* в марамороському селі Красний, новорічна *Urătura* в сучасному селі Каленешти-Єнаке), або навпаки, української *Меланки* в румунській версії *Mălancă*, поданої з тих же Каленешти-Єнаке до *Відповідей по лігністичному питальнику* «патріарха» румунської філології Богдана Петрічейку Хашдеу⁶. Новорічну українську інсценізацію *Меланки*, до речі, легко вбачається в одноіменній театральній румунській грі з Молдови. Крім побутування в новочасному періоді серед українців Південної Буковини румунської новорічної пісні обходу з плугом (*Plugușorul*), у збірнику наведено і українські її версії з Роґожешт та Негостини, записані 1968 р. під заголовком *Гейкання*, що походить від румунської спонукальної формули-інтерлюдії („la mai mânați, măi flăcăi, hăi! hăi! hăi!”), яка виокремлює епізоди розповідної канви пісні про те, як господар оре в полі на пшеницю, засіває її, збирає врожай, змолочує, везе у млин, а з борошна господиня випікає калачі для колядників. Нарешті, надто щедрим є збірник *Ой у саду-винограду* для тематично-типологічного порівняльного вивчення українських і румунських колядок за допомогою *Показчика мотивів (Indexul tipologic și bibliografic al colindei)* румунських колядок з праці Моніки Бретулеску⁷.

У своїх рецензіях наукові референти професор д-р кафедри слов'янських мов Бухарестського університету румунський літератор, фольклорист і полоніст Йон Константін Кіцімія і українка тієї ж кафедри Магдалина Куцюк оцінили зразкову систематизацію матеріалів, їх наукову цінність, представлення ними показової картини українського колядування в різних зонах Румунії, виявлення поетичними зразками та авторською передмовою, показниками та примітками цікавих аспектів румунсько-українських зв'язків, професор Кіцімія підкресливши і те, що збірник – це «першорядний фольклористичний вклад, якому не можна рекомендувати жодні доповнення», а Магдали-

на Куцюк оцінила вчасність збирання автором колядок від старожилів, які «вимірають, а разом з ними і колядки», оцінила великий труд автора в ідентифікації колядкових осередків та інформаторів-носіїв колядок і той факт, що «збірник має не лише документальну цінність, а й естетичну: ці архаїчні твори вражають красою і структурними загравами, їхнє читання викликає справжнє блаженство».

Після виходу цього збірника 1971 р. його автор постійно продовжував збирацьку роботу, і 2002 р. появилось двомовне видання *Вінок року*, яке своїм заголовком сугерує ідею охоплення в ньому зразків усіх видів української обрядової поезії, які дожили в Румунії до наших днів.⁸

Окрім колядок, новорічних пісень, уперше перекладених автором на румунську мову, у цьому виданні в оригіналі і в перекладі подано *Різдвяний вертеп* та великодні марамороські ігри *Мак*, *Зельман*, *Подольночка*, *Вербовая дочечка*. З поезії сімейної обрядовості вперше в оригіналі і перекладі подано з усіх українських поселень Румунії весільні пісні за моментом їхнього виконання протягом весільного обряду та з пояснюваннями (у підвалах сторінок) символічних значень предметів, дій та жестів жениха і нареченої, та їхніх батьків і ін., закодованих у виконуваних піснях.

(Далі буде).

¹ *Ой у саду-винограду*. Збірка світських величальних пісень. Зібрав і упорядкував Іван Ребошапка. Видаництво «Критеріон», Бухарест, 1971.

² Див. рец.: Михайло Бодня, *Ой у саду-винограду* // «Новий вік» № 6 (березень 1972.) Інформації про збірник подаються у наведених джерелах з попереднього числа «Нашого голосу» (№265, липень 2016), стосовно появи збірника *Народні співанки*.

³ Іван Ребошапка, «Сценарій» гуцульського колядування в селі *Валя вішеулуй* (марамороського повіту) // «Вільне слово», № 1-2 / січень 2011 р., с.4;

⁴ В. Шухевич, *Гуцульщина*, Т. 1-4, Львів, 1902-1908.

⁵ В. Гнатюк, *Колядки і щедрівки*, Т. I, II // «Етнографічний збірник», Т. 35, Львів, 1914.

⁶ *Malancă*. Cules de Gh. Gheorghiu în Călinești-Suceava, B.P. Hasdeu, *Răspunsuri la chestionarul lingvistic*, vol. 1, fila 33 (ms. Biblioteca Academiei Române București).

⁷ Monica Brătulescu, *Colinda românească*. The Romanian Colinda (Winter Solstice Songs), București, Editura Minerva, 1991.

⁸ Ioan Rebușarcă, *Cununa anului*, Poezie rituală ucraineană din România. Ediție bilingvă – *Вінок року*, Українська обрядова поезія в Румунії. Editura Mustang, București, 2002.

Пасла (Марічка) сивенькі воли

Помірно

Пас-ла (Ма-річ-ка) си-вень-кі во-ли.
В кед-ро-вій, в кед-ро-вій го-рі, шов-ко-вій тра-ві, в кед-ро-вій.

Пасла (Марічка) сивенькі воли.

Приспів:

В кедровій,
В кедровій горі, шовковій траві,
В кедровій.

(Повторюється після кожного рядка)

Волики пасла, шитічко шила,
Шитічко шила, твердо заснула,
Твердо заснула, воли згубила.
– А йди, татку, йди, волики найди.
Татунько пішов, волів не найшов.

Пасла (Марічка) сивенькі воли,
Волики пасла, шитічко шила,
Шитічко шила, твердо заснула,
Твердо заснула, воли згубила.
– А йди, мамко, йди, волики найди.
Мамонька пішла, волів не найшла.

Пасла (Марічка) сивенькі воли,
Волики пасла, шитічко шила,
Шитічко шила, твердо заснула,
Твердо заснула, воли згубила.
– А йди, братку, йди, волики найди.
Й а братчик пішов, волів не найшов.

Пасла (Марічка) сивенькі воли,
Волики пасла, шитічко шила,
Шитічко шила, твердо заснула,
Твердо заснула, воли згубила.
– А йди, сестро, йди, волики найди.
Сестричка пішла, воли не найшла.

Пасла (Марічка) сивенькі воли,
Волики пасла, шитічко шила,
Шитічко шила, твердо заснула,
Твердо заснула, воли згубила.
– А йди, милий, йди, волики найди.
Й а милий пішов, волики найшов.

За цим же словом бувай здорова,
Бувай здорова, грешна дівчина,
Грешна дівчина, на мене (Марічка),
Вінчуймо тебе щестім, здоров'їм.

Записав Іван Ребошапка у вересні 1963 р. в с. Колачеле від Марії Зюзяк, 70 років // *Ой у саду-винограду*. – № 87. – С. 202-203. Записана також Іваном Хлантою у червні 1999 від гурту жінок в с. Зоріле. Розшифрував мелодію Іван Лібер

Іван ЛІБЕР

УКРАЇНСЬКИЙ МІШАНИЙ ХОР «ЗЕЛЕНА ЛІЩИНА»

(Продовження з № 263)

Зважаючи на успішну діяльність хору «Зелена ліщина», районне керівництво дало вказівки заохочувати й інші художні колективи. Так при будинку культури був створений перший драматургічний гурток, учасниками якого стали головною учителями і працівниками сільської мерії, беручи до уваги, що артистам-аматорам треба було багато читати і вивчати напам'ять великі об'єми тексту.

Цей гурток розпочав свою діяльність коротенькою п'єсою «Зелена ракета», яка в ті часи була «модною», оскільки не лише в Банаті, а й в усій країні найпопулярнішою залишалася тематика Другої світової війни. Головні ролі у цій п'єсі виконували учителі копашильської школи: Анна Фурді, Петро Кимп'яну, Іван Фурді та Іван Лібер.

Праця драматургічного гуртка викликала неабиякий інтерес селян. Спостереження за діяльністю публіки, колектив задумав поставити п'єсу «Пошилися вдурні», головних героїв якої Кукса і Дранко зіграли учителі Іван Шмуляк та Іван Лібер. Ця двогодинна комедійна вистава не лише зарядила позитивом глядачів, а й принесла велику славу усьому художньому колективу, що послужило імпульсом для багатьох мешканців села вступити в драматургічний гурток. І цей успіх завдячувався не стільки гумористичному сюжетові п'єси, скільки наполегливій праці учасників гуртка, основним ядром якого був учительський колектив. Також разом із популярністю драматургічного гуртка можна було спостерігати зростання інтересу населення до української культури взагалі.

Підбадьорені таким успіхом, артисти-аматори натхненно працювали, і згодом на сцені появились п'єси «Наталка Полтавка», «Сватання на Гончарівці» та інші, головні

ролі у яких успішно грали учителі Копашильської школи Сільвія Кимп'яну, Марія Лібер, Петро Кимп'яну, Марія Пішта та службовці сільської ради Марія Росоха та Михайло Пилипець.

Дуже важливим було те, що публіка поважала і оцінювала культурну діяльність. Щоб охопити широкий спектр жанрів, була домовленість організувати спектаклі, до програм яких входили б виконання різноманітних видів мистецьких творів, а саме сольного, групового і хорового співу, а також коротенькі п'єси. В той час сценарії коротеньких п'єс були досить популярними і легкодоступними, головно румуномовні, що давало можливість всьому копашильському колективу організувати виступи і в місцевостях з румунським населенням. Тут треба відмітити таких учителів Копашильської школи, як Мігай Беделіце, Ана Дорка, Йон Докія, Єлена Мігай, Петро Кимп'яну, Іван Лібер, Іван та Феліція Губаль, які успішно виконували свої ролі в п'єсах: «Великий футбольний матч», «Похожі характери» та ін. Важливо, що селяни-глядачі так закохалися в театр, що декотрі зголошувалися теж грати у п'єсах.

Велика зацікавленість копашильського населення художньо-культурною діяльністю спонукала до частішої організації спектаклів, а різноманітність і насиченість артистичних програм в свою чергу ще більше розпалювали інтерес публіки.

Великим успіхом у глядачів користувалися са-

На копашильській сцені вистава «Чотири святи і один парубок»
(На фото зліва: Петро Кимп'яну, Марія Лібер і Ана Дорка;
справа: Іван Губаль та Іван Лібер)

тиричні вистави, в яких актори-аматори викривали на сцені недоліки, запримичені у місцевості.

Одина із таких вистав мала назву «У селі челе...» До спектаклю ніхто із глядачів не здогадувався, що означає та дивна назва. Лише під час вистави усім стало зрозуміло, що йдеться про знак при в'їзді в село, на якому колись писало «Копачеле», але вже минуло три роки, відколи частина таблиці відламалася, і залишилася лише половина назви села «...челе». Протягом років попри цю таблицю проходили не лише селяни, а й керівники села, але ніхто на це не звертав уваги.

Критика одразу викликала реакцію, і керівники села хотіли покарати автора тексту проф. Михайла Беделіце, але знайшлися люди, які не допустили цього, натомість таблиця в короткий час була відновлена.

Не менш успішно виступав і хореографічний колектив «Дружба», який складався із 12-ти пар. Копашельські танцюристималигарнікостюми, виступали на концертах, організованих будинком культури, брали участь у конкурсах різних рівнів. Під керівництвом учительки Марії Лібер та професора Петра Кимп'яну учасники колективу розучували і виконували українські танці, від найпростіших до дуже складних, а їх виступи на сцені завжди викликали бурю оплесків. І, безперечно, танці завжди були окрасою спектаклів.

Оскільки до складу хореографічного колективу входили молоді люди різних професій, знайти достатньо вільного часу, щоб зібратися усім на репетицію, було досить важко.

Хорова підготовка велася постійно, тому що кожної хвилини могла виникнути потреба виступати на сцені в селі чи у місті, у будинку культури чи на сцені літнього театру. Хор постійно збагачував свій репертуар новими піснями, серед яких: «Ой на горі, там жінці жнуть», «Засвітали козаченьки», та ін.

Оскільки копашильські колективи виступали досить часто на різних подіях, з'явилася необхідність придбати костюми і спеціальне взуття, головно для хореографічного колективу, беручи до уваги важливу роль, яку він відігравав у розгортанні художньої діяльності.

Щоб придбати костюми для хористів, знайшлася робота у господарстві сільської мерії, за виконання якої було куплено все необхідне для мішаного хору «Зелена ліщина». Згодом добре підготовлені

і гарно вбрані художні колективи українського села Копашиль могли гордо виступати на будь-якій сцені поряд з іншими артистами.

Час минав, художні колективи набували досвіду. У повіті відбувалися різні художньо-культурні події, на які запрошувалися і копашильські колективи. Так, хор «Зелена ліщина» був запрошений на свято металургічного комбінату «Вогняна кріпость» у Решіці, а потім на хоровий фестиваль, присвячений композитору Йосипу Велчанові у Вилюзі. Тут зі-

Копашильський танцювальний колектив «Дружба»
на конкурсі у містечку Оцелу Рошу, 1992 р.

бралися найкращі хори повіту Караш-Северін. Копашильський хор «Зелена ліщина» співав чудово. До складу жюрі входили видатні композитори Румунії: Мірча Нягу, Георге Базаван, Мірча Кіряк та інші, які після виступу копашильського хору аплодували стоячи і вигукували: «Браво, Копачеле!», в залі довго не затихали аплодисменти.

Розуміється, що після такого успіху слідував обмін досвідом. Це відбулося зимою. Напередодні події випав великий сніг, створивши неймовірної краси краєвиди, зачарувавши гостей, які прибули на урочисте відкриття нового музичного кабінету.

На цьому зібранні у гарному новому музичному кабінеті було відзначено невтомну працю повітових хорів, між якими і копашильську «Зелену ліщину» за поширення пісні в народі.

Хор «Зелена ліщина» разом із іншими копашильськими художніми колективами набирали все більше і більше досвіду, отримували особливі результати на різних подіях.

Після грудневих подій 1989 року українська художньо-культурна діяльність змінила свого «господаря», перейшовши під опіку Союзу українців Румунії.

(Далі буде).

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ВЕСІЛЛЯ ДОМНИЦІ РУКСАНДРИ В «ІСТОРІЇ РУСІВ»

«Історія Русів», написана українським філософом, письменником, білоруським архієпископом Георгієм Кониським, за двохсотлітній період свого існування була опублікована тричі: один раз малим тиражем російською мовою в 1846 році в Москві, вдруге 1956 року в Нью-Йорку, а в 1991 році, появилася у видавництві «Радянський письменник», у перекладі Івана Драча. Але, незважаючи на це, «Історія Русів», як пише на титульній сторінці останнього видання, «Свого часу таємно поширювалась в списках, за неї платили несосвітні гроші, всі, хто її прочитав, зазнали її чару». Цим історично-політичним твором користувались Тарас Шевченко, Пушкін, Гоголь та багато інших письменників, істориків та політичних діячів.

«Ця книжка для того, щоб ми стрепетнулись, вона приходить до українців завжди у вирішальні часи. Зайве твердити, що зараз саме така пора. Чому у нас відступників так багато / і чом для них відступство не страшно... – колись скрушно і трагічно брав голову у руки Іван Франко. Тому, хто намагатиметься зчитувати рентенограму сучасних вчинків нашого народу, знадобляться ці гарячі сторінки про минуле» – пише Іван Драч у вступному слові «Кілька слів перекладача».

Рекомендуємо всім прочитати цей безцінний історичний твір, який використаємо і ми для висвітлення українсько-молдавських зв'язків у часи молдавського господаря Василя Лупу, весілля його дочки домниці Руксандри з Тимішем Хмельницьким, яку автор твору називає княжною Іриною, а її батька – Василієм Ліпулою.

У серпні 1648 року, коли богдан Хмельницький виступив із військами від Пилявців на Галичину, «очищаючи міста і села Малоросійські од управління польського і від уніатства та жидівства», до нього приходять молдавські бояри Ваніца та Курузі з листом від Господаря Молдавії Василя Лупула (Василія Ліпули), в якому той жаліється, що господар волоський разом з Ракочієм, князем угорським, напавши із військами своїми на Молдавію, сплюндрували її в злочинний спосіб, без проголошення формальної війни і національних претензій, і самого його зігнали з правління; і що він просить у нього допомоги і захисту з відома султана і уряду турецького, по доброму

сусідству та згоді народу руського з Молдавією, бо самі турки давати допомогу нині нікому не здатні з причини ненадійного становища їхнього з сусідніми державами, а особливо з венетами та єгипетськими беями.

Хмельницький прийняв молдавських посланців прихильно і велів їм передати своєму господареві, щоб той доставив йому письмове запевнення від Порти «про бажану поміч для провінції, що в її протекції перебуває, і супроти такої ж другої; а без того жодні правила політичні не дозволяють входити в землі чужі зі збройною силою».

Після отримання такого запевнення він готовий допомогти йому в обороні справедливості супроти таких нахабних недругів; а доки се сповниться, дозволяє господареві Молдавії, як зразок гостинності, мати пристанище зі штатом своїм в малоросійському місті Могилеві над Дністром під охороною тамтешнього гарнізону.

Після того як Богдан Хмельницький вичистив від поляків Львів, Замостя, Володимир, Острог та інші міста, наближаючись до містечка Полонного, зустрів свого сина Тиміша, що прибув із Криму з тамошнім мурзою Тугай-Беєм, в команді котрого було чотири тисячі кінних татар, за давньою обіцянкою від хана кримського присланих на допомогу Хмельницькому. В той час до гетьмана приходить молдавський боярин Костаті (мабуть, Костаке) з листом від Паші Сілістрійського Узук-Алія, в якому той просить гетьмана про допомогу «Господареві Ліпулі на його ворогів, проти яких уживати Турецькі війська не дозволяють тепер важливі обставини політичні, і що Султан, його Господар, вельми зобов'язаний буде Гетьманові до взаємних послуг».

Гетьман надзвичайно був втішений з такої нагоди, яка дала йому можливість позбутися хитромудро Тугай-Бея та його татар, що шукають завше нагоди, що зветься «ловити рибу в каламутній воді», себто мають вроджений нахил до самого лише хижацтва і всілякого роду підступностей.

«Отож, звабивши Хмельницький Тугай-Бея розкішними прийняттями та подарунками, умовив його виїхати з сином своїм Тимофієм і об'єднаними військами до Молдавії на допомогу Господареві тамошньому. Корпус туди відправлено з восьми тисяч

реєстрових та охочекомонних козаків і з усіма Тугай-Беевими татарами, а командуючим проголошений Тимофієм Хмельницький під проводом обозного Генерального Носача, при якому були видатні полковники: Дорошенко, Станай і Артазій; і корпус той вирушив до Молдавії 17 вересня року 1648-го».

Скоро після 17-го червня, в середу, 1649-го року день, «котрий мусить бути завжди вікопомним в Історії Малоросійській, він є вирішником визволення народу Руського з кормиги Польської», коло Збаража прибув до Хмельницького його син Тиміш, повернувшись із Молдавії разом з Мурзою Кримським Тугай-Беем. Вони обидва доповідали Хмельницькому, що недруги господаря молдавського були розбиті військами їхніми, козацькими і татарськими, в багатьох битвах і в двох головних, під Яссами та Бухарестом, розпорошені нарешті і знищені зовсім; а угорці з князем їхнім Ракоцієм забралися в свої границі, і господар залишився спокійним в своєму правлінні та гідності.

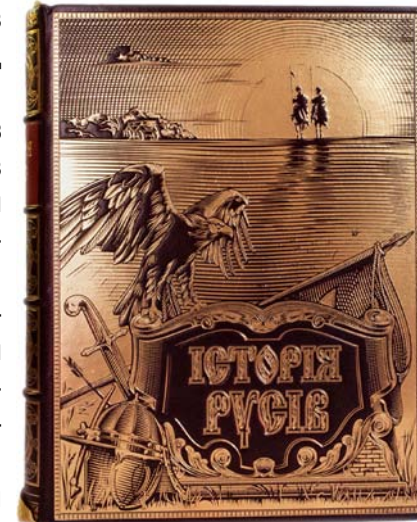
Наодинці відкрився Тиміш батькові своєму, що «донька Господаря Ліпули княжна Ірина хоче бути його дружиною, на що і мати її згодна; але батько тому противиться, будучи під'юджуваний Польським вельможею, одним з Потоцьких, що пропонує для одруження сина свого, якого Ірина не терпить. Хмельницький, подякувавши Тугай-Бею за послуги й дружбу, обдарував його вельми багато і, примноживши великі здобутки, в Молдавії та Валахії нажиті, відпустив з військом Татарським до Криму, пославши з ним вдячний адрес до Хана також з багатими подарунками. До Паші Сілістрійського писав Хмельницький, що по волі Султанській і за проханням його, Паші, стосовно Господаря Молдавського все вчинено, чого він бажав, і він в своїй гідності заспокоєний і затверджений; але спротив Господаря в законному і добровільному шлюбі його прикро ображає, і він просить Пашу ретельно в тому йому допомогти. Паша відповів Хмельницькому, що не лише береться він умовити Господаря на такий пристойний і вигідний шлюб, але й доповість про те і

самому Султанові, своєму господареві, і сподівається з того найліпшого успіху».

Господар молдавський Василь Лупу в квітні місяці року 1650-го прислав до гетьмана Хмельницького через боярина молдавського Морозія листа, погоджуючись в ньому віддати «доньку свою Ірину за дружину синові його Тимофію» і пояснюючи при тому, що він завжди бажав того шлюбу, але до того на перешкоді була війна Хмельницького з поляками і погрози тамошнього значного вельможі Потоцького, котрий давно бажав шлюбу доньки його зі своїм сином, а родина Потоцьких кермує майже всім урядкуванням польським. «Але тепер, будши він, Ліпула, зовсім певний щодо мирного спокою, а особливо маючи листа од Двору Турецького і дозвіл на шлюб сей самого Султана, його господаря, який запевняє про свою на всі випадки опіку, сповіщає Гетьмана про неодмінну згоду на той шлюб і просить прислати сина свого до нього в місто Ясси з достатнім, одначе, конвою, щоб з боку Потоцьких не вчинено було якого ворожого замаху, бо він від розвідників своїх довідався, що на межі Буковини зібралась чимала ватага Польських гультаїв, або волонтерів, під проводом молодого Потоцького».

Гетьман, відправивши сина свого в Молдавію з пристойним почетом і достатньою охороною зі своєї гвардії, вислав слідом за ним п'ятитисячний корпус козацький під виглядом прикордонного роз'їзду. Але як тільки молодий Хмельницький під містом Могилевом переправився через ріку Дністер і наближався до міста Сороки, корпус польський, вийшовши з байраків та садів, атакував його з усіх сторін і змусив штат і конвой Хмельницького зійти з коней, забратись в церковний цвинтар і там відбиватись, полишивши весь свій обоз з багатством на поталу полякам, котрі, радіючи з такого успіху, почали були обоз грабувати, а гетьманича тим часом штурмувати на цвинтарі з наміром перебити всіх обложених до єдиного і не випустити вістуну, щоб про таке лиходійство не вийшло назовні.

(Продовження на 39 с.)

В'ячеслав КУШНІР, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ДО БАГАТСТВА КОЗАЦЬКОЇ МИНУВШИНИ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується активізацією національного відродження, всупереч тенденціям глобалізації. Етнічні групи, етноси, нації прагнуть до участі в творінні світової історії, намагаються внести свою частку до світової культури, чи національної, якщо йдеться про національні меншини у даному випадку в Румунії. Але для цього потрібно мати власну виразну культуру, піклуватися про її збереження і розвиток. Дійсні реалії свідчать – чим менші за чисельністю етнічні утворення, тим важче їм зберегти свою ідентичність. І українська громада півночі Добруджі не є винятком. Кількість українців тут поступово зменшується, що ставить під загрозу існування оригінального культурно-побутового комплексу, специфіка якого не тільки в

оригінальності і неповторності. В Україні його розглядають як один з варіантів власної традиційної культури, в Румунії цей феномен слід сприймати як частку національної культури, до складу якої входять і культурні надбання, крім українців, інших національних меншин. Тому збереження ідентичності української діаспори також важливо для подальшого розвитку національної культури, збереження полікультурного розмаїття північної Добруджі, яка цим і приваблює туриста та має гарні перспективи для успішного розвитку як туристичного регіону. І тут при належній організації, історія і культура українців можуть стати однією із візитівок краю. Про що саме йдеться. В останні роки активно обговорюється питання про створення у повіті Тулча історико-етнографічного комплексу «Задунайська Січ», в якому поєднувались би історія запорозьких козаків у північній Добруджі, господарство і побут, звичаєво-обрядова культура, відо-

бражена в обрядовому і пісенному фольклорі, рушниках і килимових виробках, традиційній кухні українців.

Створення такого об'єкта – завдання не просте, потребує об'єднання зусиль громадських організацій, державних структур і, зрештою, окремих людей, спроможних своїми порадами, практичними діями сприяти вирішенню навіть складних завдань. Саме з такими нещодавно ми зустрілися в Києві – представниками славетної династії скульпторів – Миколою та Веронікою Зноба. Декілька поколінь видатних митців цієї родини подарували Україні, Франції, Шотландії, Італії немало скульптурних шедеврів. В майстерні, яка насправді стала музеєм, можна побачити зразки різноманітних варіацій, фрагменти відомих скульптурних композицій, дивлячись на які розумієш хід творення образу, еволюцію думки митця та її відображення у мармурі.

Микола і Вероніка не тільки вміють творити, вони розуміють

ВЕСІЛЛЯ ДОМНІЦИ РУКСАНДРИ В «ІСТОРІЇ РУСІВ»

(Продовження з 37 с.)

Але корпус козацький, котрий пильнував весь час похід гетьманіча, оточив Поляків зненацька і, вистреливши по них з мушкетів, ударив списами і всіх майже до одного переколов; біля десяти поляків і сам молодий Потоцький пробились було через лави Козацькі і втекли в поле, але, заваливши міст на річці, Потоцький втопився у воді, а решту, що загрузла на берегах в урочищі на Батозі, було перебито; кі мерців польських поховано до чотирьох тисяч чоловік, а після того побоїща весілля гетьманіча в Яссах справлено, і він вернувся з дружиною до Чигирини. Гетьман потім скаржився на Потоцького королеві про злодійський напад на весілля сина його, добровільно і законно переведене, а Потоцьким зневажене з великою втратою людей і значних сум, але при тому й вибачався Гетьман, коли щось неприємне сталося між весільними і нападниками на них, то благоволено було б приписати теє звичайним в таких випадках трактаментам і бенкетом, на яких не без напилих буває».

Король хоча і не відповів Хмельницькому на листа, однак пригода весільна була першим кроком до нової війни.

«Молодий Хмельницький недовго користався своїм одруженням. Міністерія Польська підбила Радулу, Господаря Мултянського, і Ракоція, Князя Угорського, зігнати тестя його з правління Молдавського, і він мусив був рушити з військом Козацьким, щоб поновити тестя на колишньому становищі. Похід той споряджено дуже скоро, і так само скоро завершено з бажаним успіхом. Війська Мултянські і Угорські всюди були розбиті і розпорошені, і сам Господар Мултянський був убитий під Бухарестом, Молдавського Господаря поновлено в його гідності, і війська Козацькі здебільшого розпущено в свої границі, а при Хмельницькому лишився один полк Корсунський з полковником Мозирою. Та коли він, супроводжуваний тещею і дружиною своєю, проходив тим полком прикордонною стороною Молдавії з Мултянією, повертаючись також в свої границі, то на шляху, недалеко міста Сочави, оточили його великі юрми військ Польських і Мултянських разом з бунтівниками Молдавськими, незадоволеними своїм Господарем, які і зібрали знов Мултян і Поляків, знаючи про малі сили Хмельницького. По короткому герці вступив Хмельницький до міста Сочави і в ньому замкнувся в очікуванні прибуття своїх військ, за якими він післав уночі надійного гінця. Укріплюючи місто, оглядав він при тому його найважливіші місця, і в той час вистріленим од ворога гарматним ядром одірвало йому руку аж по плече, і він помер за кілька годин».

На другий день після смерті Тиміша козацькі війська поспішили до міста, «розбили ворога до ноги» і весь табір його забрали; але, замість визволення, прийняли з міста тіло Тиміша і припровадили його разом з дружиною і тещею до гетьмана Хмельницького, котрий, побачивши тіло свого сина, плакав невтішно і довго, і поховав його в Суботівському монастирі, в мурованій церкві.

Іван АРДЕЛЯН

«Думи, наче світло, не старіють...»

Пишу кров'ю.
На папері
лишаю сліди,
наче краплі роси
вранці на траві,
й погляд синіх очей
у моїй пам'яті...

Моє серце гаряче,
наче вогонь палає,
а ззовні – холод,
що бентежить
й душу карає...

Пишу листи
й тобі декламую
мої істини,
але ти
давиш на мої крила, –
серце тріскає,
наче камінь на морозі,
й залишаєш
тіні холодні
на білій ниві
моєї душі...

Світло розмиває
тіні густі
й сум ковтає
душі похмурі.
Я б'юся,
наче риба на суші,
шукаючи притулок
у серці обманутім...

У цій похмурій порі
шукаю тишину,
яку загубив
під небом,
що сповіщає
долю сумну....

День за днем тече,
наче річка в руслі,

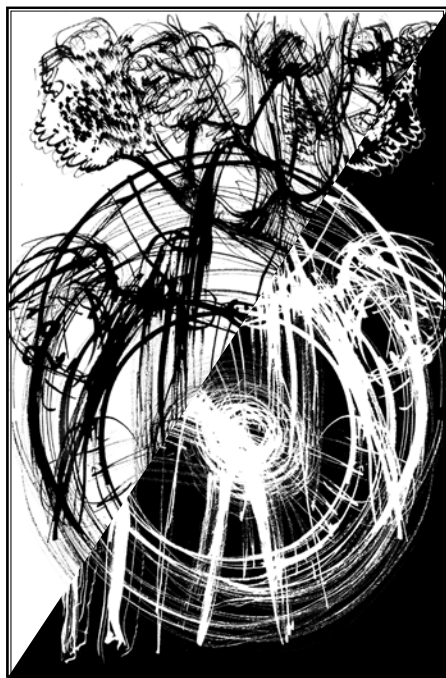
спорожняючи мрії,
наче вітри,
що гонять надії
й думи мої,
що ріднуть,
наче пил у гаю...

Слухай весну

Слухай весну,
як оре
землю ніжну,
щоб нові бруньки
прокидалися...

Слухай весну,
як співає
ніжну пісню,
щоб наші серця
стрепенулися
й обійнялися...

Слухай весну,
як підбадьорює душі,
щоб раділи,

Мал. Василя СОКОЛЮКА

бо прийшла пора
відродитися....

Слухай весну,
наче пісню,
що спонукає
своїм колоритом
до різнобарвного танцю...

Хвилі тьми
танцюють безладно
й тіні
ковзають в'яло...

Твої мрії
руйнуються бурхливо
й розносяться,
наче тиша
серед пустелі...

Свічка горить
мерехтливо
серед цвинтаря,
де зібралися
всі наші гріхи...

Я плаваю,
пробуючи приручити світ,
і учуся
гасити тишу...

Думи мої,
наче світло,
течуть руслом своїм
і не старіють.
Нарешті взаємодіють
й, наче хвилі,
лишають сліди
і насіння –
нові доріжки,
що ведуть до неба,
де спалахують зірки,
що завжди плекали
мої животворні сни...

Михайло ВОЛОЩУК

Стара хата

Пуста край потоку стоїть стара хата,
Розбитий дах плаче, як серце сиріт,
Вона споминає ще маму і тата,
Які городили круг неї свій пліт.

А нині у вікнах і шибок немає,
Горищем бушують шалені вітри,
Дивлюсь на цю хату – і серце страждає,
І в душу вкрадається холод зими.

Малюю картини

Малюю ще змалку я різні картини,
Одні з них дивують селянські серця,
На них можна бачить кохання калини
І запах горіхів, і барви села.

Вони такі любі, як груди дівочі,
Як батьківська хата, як матері спів,
Вони ллють красу свою в душі і в очі,
Без них я нікого б в житті не зігрів.

Коли пишу вірші

Коли пишу вірші з одною метою, –
Щоби до душі і до серця дійшли,
Здається, що янголи над головою
Ллють світле натхнення в писання моє.

І вірші цвітуть, їх селяни чекають,
І ті, що далеко живуть – край села,
Вони їх душею і серцем читають,
Це правда, повірте, це все не брехня.

Вони їх чекають, бажають читати,
Й тоді як на полі збирають врожай,
Бо в них можуть радість свою відшукати,
І давню любов, і прадавній звичай...

Хтось стріне в них маму і батька, і діда,
Хтось брата зустріне і рідну сестру,
Не раз і бабусю, сусідку й сусіда,
Хтось осінь згадає, а хтось і весну.

Тому негостинці ті вірші чекають,
Бо зміст їх частіше про рідне село,

І їх, як гостей дорогих, визирають,
Із сілю, із хлібом, із добрим вином.

І я тим втішаюсь у рідній хатині,
Що можу писати й слова для пісень,
І чути в квітучій моїй Негостині,
Що радість дарую усім кожен день.

Шукав своєї долі

Шукав повсюди я своєї долі,
І щоб знайти її, я світ пройшов,
Шукав і в розкошах, і у неволі,
І врешті-решт таки її знайшов.

Так постаріла, що не міг впізнати,
Змарніла, побіліла, як зима,
Знайшов її біля пустої хати,
Де ні вікон, ані дверей нема.

Стояла, згорблена... Погаслі очі,
Глибокі зморшки на блідім чолі.
Куди поділись усміхи дівочі?
Тепер уста холодні і бліді...

Я гірко думав, де так постаріла,
Де загубила молодість свою,
Коли відзеленіла і відцвіла,
Коли уплела в коси сивину.

Вона ж з-під вік вглядалась в мене,
Бо не жаліли і мене літа, –
Все, що цвіло і що було зелене,
Тепер покрила холодом зима.

Ще мить якусь вдивлялась і спитала
Крізь сльози, що з очей враз потекли:
– Скажи мені, чи я тебе впізнала,
Це ти, Михайле, любчику, це ти?

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 238)

«Згадуйте предків своїх, щоб історія перед вами не згасла, і золотої нитки вашого роду не загубить...»

Молюся за вас...»

(Ольга Кобилянська, Думи)

Дитячий сюрприз

Коли наступив перший грозивий дощ, що зловив їх на Дуброві після жатви, хлопці зраділи, як радіють взагалі всі дітлахи, коли стелиться на чорно-сіру землю перший лапатий сніг. Вони нетерпляче чекали, щоби їх Лала наповнилась кришталевою водою та змила всі сільські коноплі і жабуриння, де б могли побулькотіти, поплавати та порибалити досхочу.

Кожного дня витягали із ниви квасоліні тички та ладили собі вудки, поки не запримітила бабуня та не «почухала» їх. Щоб відшкодувати вчинені збитки і помиритись якось із нею, на другий день хлопці взяли своїх нерозлучних товаришів та подались у ліс, не сказавши бабуні ні слова.

Гайовою стежкою, що простягалась темно-зеленою стрічкою та губилась поміж грабовими та лісковими кущами, знайшли спілі чорниці. Наївшись досхочу, зрубали ножом кілька гілок, густо всіяних чорними плодами, та заховали під кущем свидини біля старого пня, щоб забрати, коли повертатимуться. Поклали і знак, щоб швидко знайти те місце. Хотіли понести рідним гостинця, головно матері і бабуні.

Завжди рунянські діти так поступали. І тоді, коли появлялися перші весняні квіти: бриндуші, ключіки та фіалки, бо підсніжників у наших лісах не було, і тоді, коли спіли лісові ягоди: малини, чорниці, ожини чи ліскові горішки. У першу чергу вони їх несли мамам. Букетик ніжних квітів чи жменя солодких диких ягід від дитини для матері були безцінними. Материнське серце раділо, як радіє земля сонцю і теплому дощу.

Щойно зайшли діти у ліс, на галявині у Сіянци, під старими смереками назбирали повну торбу грибів, а в Ямі нарубали аж чотири оберемки нових тичок – із запасом для наступної весни. Для себе витесали довгі гнучкі палки для вудок із ліскових молодих гілок. Повернулись додому аж під вечір. Втомлені, із порожніми животами, не знали, як появитися тепер перед бабунею.

Петриха одна поралась біля худоби та невдоволено

бурмотіла щось собі під носом. Мабуть, радилась із тваринами, як завжди. Була дуже неспокійна, бо не знала, де пропадають діти стільки часу.

«Ой, Господи, прости мені за мої старечі примхи! Приведи дітей додому! Змилуйся! Хоть і грішили часто та сердили мене або засиджувались та забували за свій дум на два-три часи, як діти, але такого ще не бувало, аби пропадали зараз цілий день та не просили собі дозволу» – промовила стара, склавши долоні, як до молитви.

Хлопці, чатуючи біля паркана, стежили за бабунею. Коли стара подалась до хліва доїти Зоряну, вони тихо, без шуму, поставили оберемки під стріху за возарнею, де взагалі тримали тички, аби не бив їх дощ, а гриби, вудки та й гілочки чорниць розділили між собою. Полій та й Васалія взяли повний капелюх грибів, вудки та й по дві гілки чорниць, кожний – для своєї матері, та скоро удрали додому, де їх чекали рідні, як і Павлика та Петрика бабуня... Решта грибів Павлик із Петриком висипали у кошик, що стояв на виду, на старій скрині у возарні, де тета Василина тримала муку та висівки для тварин, і котра влітку служила і лавкою, і навіть твердим ліжком, де всі Довгани направляли зморені працею спину, а внуки грали в шахи, млинця чи в дурака.

– Зробимо бабуні сюрприз, несподіванку, – радів Павлик. – Коли увидит такі файні товстокореники, чорниці та ще й тички, зрадуєса та забуде, што ми не просилиса, та ще так пузю надвилили¹ дому. Простит нам за все.

– Та ще й налиснику із сиром спече! – підскачов, як козеня, Петрик.

– Дорога наша бабка! Мала мати журу за нас, – додав захоплено Павлик.

Як виставили добре гриби у кошик, за родом і чином: найкращі – зверху, а малі та старі – наспід, а кошик уквітчали гілочками чорниць, хлопці заховались за бочку та дожидали бабуню.

Дном угору порожня бочка стояла у куті як стіл, де тепер стигли гарячі пироги із бриндзою, укріті рушником, аби не заліз Приблуда, їхній рудий кіт, або якась муха, та ждали усіх на вечерю.

– Ба ци што туй так файно пахне, што аж слина тече? – запитав голодний Петрик, бо у його животі буркотіло. Мабуть, сварилися кишки між собою та питали, де пропав рот.

– Пирого! Ура! – підскачов Павло, коли підняв рушник, та двома ковтками поглинув один, а за ним і

Павлик, і так прихопились, поки не спорожнили добре глиняну миску.

Із голоду не здали собі справу, що бабуня ніколи не вечеряла без них. Коли здогадались, у мисці залишились тільки два пиріжки на лік, як у тій казці: «Один тобі пиріжок, один тобі пиріжок. А мені?..»

– Гапля ти, Павле, поїв усі пироги! – сказав з прикрістю Петрик. – А бабуні?..

– А ти не гапля? Ти што їв до тепер, піску із сульов? – відказав Павлик.

– Ти поїв май много, ніж я, аж чотири поверх, – установив невдоволений Петрик.

– А ти за чім дивився у муй рот та лічив мої пироги? Га? – відрізав сердито Павлик та дав йому стусана.

– Оти чотири та й сесі два, што остали, були бабини, зрозумів? – не стерпів Павлик та відповів тим самим стусаном.

Сердиті, штовхаючись, трунули бочку, котра перекинулася, і все, що було на ній, розсипалось по підлозі. Миска із пирогами полетіла аж геть, шуфлей² із сирянок³ розбився, горшки попадали куди котрий попав, навіть і яйця, що стояли у кошику біля відра, лежали розбиті на підлозі.

Хлопці схаменулись та перелякались.

– Ой, Боже, ото сюрприз! Што ми туй накоїли? Сама яєшниця всюди, – стривожився Павлик.

– Што скаже бабуня, як увидит таку розкладь та шкоду? – запитав тремтячим голосом Петрик.

Павлик знизав плечима.

– Давай скоро зубрати все! – прошепотів спантеличений Петрик.

– Ні, не є коли! Зараз бабуня вийде із хліва. Бери гриби та клади пуд возарню, де тички, аби не здала собі справу, што ото ми були туй, – сказав Павлик.

– Все лиш я? – невдоволено пробурмотів Петрик.

– Ти! Бо ти зачав! А я іду та пуцу Урсула. Приведу його сюди, аби все полизав... – додав Павлик.

Пес зрадів та вдячно лизнув руку визволителя. Потім весело помахав хвостом та подався вихором до возарні, звідки лився смачний запах пирогів та сирянки. Мабуть, пригадав собі ті щасливі дні, коли був щенюком та гуляв вільно біля вівчарської колиби.

Бувший господар пригощав його тільки сиром та урдою, аби виріс надійним сторожем. Але від тих часів залишились тільки собачі спогади та ім'я Урсул, що на волоській мові означало «ведмідь». Так охрестив його Петрик за прізвиськом волошина, якого так звали, тому що був сміливим, відважним чабаном, а до того жив аж під самим лісом.

Правда, хлопець любив його, і бабуня годувала, але вже не сиром, а вареною бараболею та чіром⁴. Рідко коли додавала йому молока або зеру⁵, бо завжди сипала своїм гідзям-поросяткам, а про нього, мов навмисно, забувала.

Залишивши пса робити своє діло, внуки заховались за возарнею та стежили крізь щілини між дошками за бабунею, яка вже виходила із хліва. Вона чула гриміт десь у повітрі, але не могла залишити корову під час доїння. А тепер, коли побачила пса розв'язаного, бочку – перевернену, горшки та яйця – побиті, а сирянку – на землі, котрою радо ласувався Урсул, остовпіла та ледве не випустила із рук дійницю з молоком.

– Ой, бідко гуренька, што туй! Марш, гайдо⁶ проклята! Волоцюга нехарний, як ти розв'язавса? Ану, дивиса на него, яку шкоду ун мені туй накоїв та порозбивав усі глиняники! Де я таких куплю тепер? Давнього черепля уже не є нігде.

Тета Василина завжди жаліла, коли бився старий череп'яний посуд, дорожила ним, як багач золотом. Глиняні горшки, миски та глечики завжди нагадували їй матір і бабусю та про її молодість, хоч і вірила в прикмету, що в черп'я розбивається все зло.

– Марш, Урсул! Забериса утсі! – проганяла пса сердито Петриха.

Але Урсул не зважав на його сердиту господиню і навіть не збирався покидати таку смачну сирянку та яйця. Все облизував та змивав язиком. Навіть загарчав на стару.

Нарешті вона залишила його в спокої, бо не було до ладу. «Шкода – шкодою, і все», – махнула суєтно рукою та спробувала примиритись якось із думкою. Боялась тільки, щоб не пройшов хтось чужий дорогою, аби Урсул не напав на нього.

Вівчарський пес німецької породи виріс, як теля. Був сильний і злий. Коли був на волі, не дуже приймав ланцюг від бабуні. Тільки Петрика слухався та Павлика, бо вони крадькома від бабусі підкидали йому хліба, кулеші, налисників, а подеколи ще й солонини.

Неспокійна через розв'язаного пса, через шкоду, а найбільше стурбована відсутністю внуків, тепер не могла дати собі ради. Не знала, куди повіялись її улишники⁷, що, мабуть, голодні до цього часу. Жаліла і за пирогами, бо іншої вечері для дітей у неї не було, хіба молока із мелейним⁸ коржем та легварем⁹.

(Далі буде).

1 Надвилити – прийти, надійти.

2 Шуфлей – глиняний горщик.

3 Сирянка – сир зі сметаною.

4 Чір – страва з кукурудзяної муки.

5 Зер – сироватка.

6 Гайда – хвойда.

7 Улишник – волоцюга.

8 Мелейний – із кукурудзяної крупи.

9 Легвар – маджун (густе сливово пovidло).

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОВЕРРОННЕН

(Прозова коломийка для душі і серця)

(Продовження з № 265)

9. КОРНЕТСЬКИЙ МІСТ

«Пуд тим мостом
Риба з хвостом...»

З народної співанки

Далі, після двох поворотів, Ронішора перетинає національне шосе, протікаючи гордо по підмісточком, спеціально збудованим для неї.

«Ади, дивись, вже я варта чогось, коли через мене містки будують!..» – шепоче собі, протікаючи далі.

Після інших двох поворотів, на лівому боці шосе знаходилась (не знаю чи знаходиться і зараз) Черлена криничка. Тобто криничка, коло якої земля була червоною, а вода в ній мала дивний смак і запах. Подібна криничка, тільки іржавого кольору, знаходилась і в нашому городі в Жулинцях, люди називали її воду «боркутом», а старий Мігаль Мікі всім говорив, що вигоїв нею «улчер на отрунці» (шлункову язву), після чого почали й інші люди брати води з неї, навіть з села приходили Лулука Трайстишина, яка називала ту воду «нафтою», та вуйко Замерзлий. Ще знаю, була така криничка у Фетькана, у Воротцях, тільки з білою глиною, і десь

на Солонци, яку називали «Боднарючковою криницею».

Трохи нижче від Черленої кринички, теж на лівому боці, знаходиться гарна тіниста галявина, на якій буяє кілька високих дубів, край галявини протікає потічок, який, прокрадаючись по підмісточок, вливається в Ронішору. Через галявину лежить возова дорога, яка веде в глибину лісу, а хто його знає, чи й не в одно з сусідніх сіл Долини Ізи, яка знаходиться за горами Герена.

Тут, край галявини, мисливці чи лісники збудували маленьку дерев'яну альтанку, в якій знаходилися дерев'яний стіл і дві лавки. Місцеві люди називали альтанку «Чуперкою», тобто «Грибом».

Пізніше Василь Лаврюк, якого називають в селі Швейком, збудував на цій галявині ресторанчик і назвав його «Попас Колнік». Коли будував ресторанчик, я разом з Михайлом Копощуком, якого всі звать «Міхай Морт», тобто «Михайло Мертвий», та його дружиною Марією, яка припадає мені троюрідною сестрою, викопали глибоку криницю і шанці, крізь які Лаврюк провів воду до свого ресторанчика. Це був один з нелегких періодів мого життя, коли я працював, де міг, наймався до людей на день, на два, хоча працював і штатним кореспондентом «Українського вісника». Чомусь весь час мені хочеться забути цей період мого життя, стерти його з пам'яті, але що зробиш... пам'ять – Вавилонська вежа!

Звідси, від галявини, на протязі кількох сотень метрів не було жодного повороту – «орсаг правий, як свічка» – говорили люди і назвали це місце «правцем», тобто прямою дорогою. Десь посеред цього «правця», теж на лівому боці, знаходилась криниця, біля якої стояв дерев'яний стіл і дві лавки, а поза ним Ронішора по під інший місточок переходить на лівий бік шосе. А далі, нижче, на правому боці, знаходиться місточок, по під яким біжить потік Корнет, щоб зустрітися з Ронішорою. На цім мості ми завжди зупинялись відпочити від

важких торб з чорним хлібом та іншими продуктами, які тягли додому, мов ті чемні мурахи.

Річечка Корнет – «Корнетський потук», як називають його, зіграв немало роль у моїм романі «Сузір'я ягняти», в якому виступає, мов справжній персонаж. Насправді він не такий великий і бурхливий...

Звідси починається лісова дорога, на початку якої стоїть шлахбаум, пофарбований у зелений та білий кольори. Дорога веде до Малого Корнету, де колись стояв барак, хата, в якій спали лісоруби, кілька дерев'яних будинчиків, в яких лісоруби тримали своє знаряддя та паливо для тракторів і бензопил, стайня для коней і ковальня. Я пам'ятаю їх покинутими і порослими бур'янами.

Звідси одна дорога вела в Бурсучину, до цього місця ми обов'язково ще повернемося, а головна лісова дорога вела далі, до Великого Корнету, до якого теж повернемося іншою дорогою.

А зараз давайте знову до нашої Ронішори та національного шосе № 18, тобто до «орсагу» (це слово, мабуть, походить від угорського «orság», що значить держава, країна).

Мені запам'яталась одна історія, яку розказував старий Факов, здається, Бойчуком його звали – великий казкар, оповідач пригод, які ніколи не траплялися, одним словом – великий вигадько!

«Я спускався дорогою, що веде з Великого Корнету до орсагу, – розповідав тихим голосом старий, зупиняючись час від часу, щоб надати ваги сказаному, нібито мовив: мой, я не пускаю слова на вітер, слухайте добре, бо вдруге не повторю. – Дошило, як з відра, лило, вся грязюка прилипла до коліс воза, слід – як за «Татров» (чеський грузовик «Татра»). Коли дуйду дов на орсаг, зачну чістити коліса, бо не запаскужу статский асфалт (державний асфальт) корнетским калом... Аж раз чую коло мене зафриновав луксош, аж коліса сфїрцкали, і чую знакомий голос:

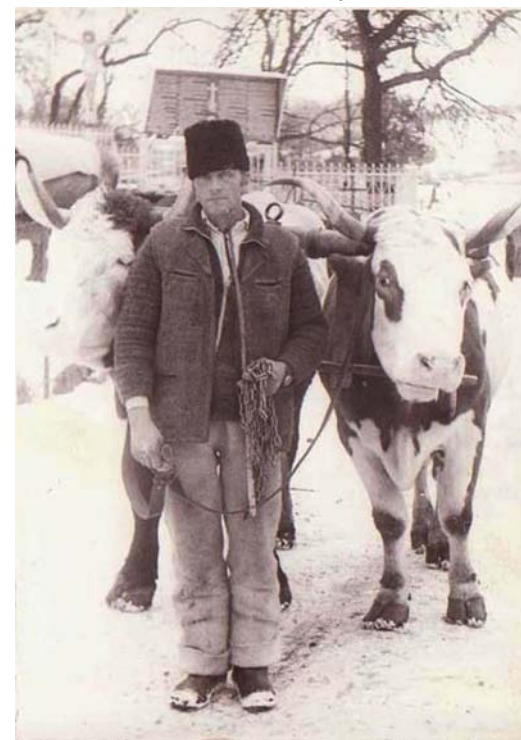
– Че май фачеці, уйку Факов? (Що робите, вуйку Факов?).

– Біне, куец норой де пе році, се ну мурдереск друмул цирі... (Добре, чищу колеса, щоб не забруднити державну дорогу...), – відповів я, і ні в тоті боки обернутиса лицем до луксоша.

– Браво, уйку Факов! Цїне дове шкатуле де цїгаретлики! (Браво, вуйку Факов! Тримайте два пакети цигарок!).

Коли обернуса лицем до луксоша, дивлюся, а ото самий Николай Чауческу дає ми шкатули мадярских цїгаретлику».

Теж тут, біля корнетського моста, ми, діти, продавали лісові ягоди: суніці, малину, ожину, чорниці, гриби та лісові горіхи. Декілька разів вийшов і я на цей базар, на якому треба було стояти з банкою в руці і верещати на весь рот: «фреґуце!..» (суніці), «змеуре!..» (малина), «муре!..» (ожина), «грібе!..» (гриби), «алуне!..» (лісові горіхи). Одного разу, коли ми розкричалися «Алуне!.. Алуне!..», нас

почув вуйку Фрасин, якого в селі звали Галюном, і якому здалося, що ми кричимо за ним: «Галюне!.. Галюне!..»

– Цицку вам материну з шмаркачами!.. Зараз я вам покажу «Галюне»!.. – крикнув вуйко і пустився в погоню за нами. Наздогнати нас не наздогнав, але вечором дізнались наші батьки, і вгадайте, кому повірили?.. Правильно! Як так і знав, що вгадаєте.

Після того я більше не ходив на «корнетський базар», збирав лісові ягоди і давав іншим дітям, щоб їх продавали, а заробіток ділив наполовину з ними. Ой яке то

було задоволення потримати в руці «паперьового третяка», «п'ятку» чи «десятку».

Також тут ми приходили з візочками хворосту, чи тичок для квасолі. Найдорожчі були тички ліщини – перший клас, за одну тичку платили від 20 до 30 банів. Другий клас були грабові тички, а третій – «рубай, що попало».

(Далі буде).

Корнелій ІРОД

ВЕСЕЛА БОЖЕВІЛЬНЯ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 265)

Ми якраз збиралися іти за Катю, коли нарешті вона з'явилася. Але не сама, а в супроводі жінки якихось п'ятдесяти, п'ятдесяти з чимось років. Була вона одягнена скромно і гей легко для холодного осіннього вечора, взута у літніх зношених сандалях і без панчіх чи шкарпеток. Зупинилася біля дверей і усміхалася якось несміливо, чи навіть винувато. Катя взяла її протекційно за лікоть і заявила весело:

– Знайомтесь: пані професорка Вікторія і... така-то (в мене завжди була погана пам'ять на імена). Я принесла кави. Міріам, тобі вдається хороша кави по-турецьки – завари для нас усіх. Сідайте, пані. Це кілька моїх приятелів, про яких я вам говорила. Угостіть, кавалери, пані професорку. Ви що будете, пані, коньяку, водки, вина? А пісочні печева та солоні палички з кмином таки чудові. Пригостіть.

Про ту жінку ми того вечора не довідалися майже нічого. Ну, хіба лиш те, що вона викладач французької мови та літератури, доцент. Я подумав, що вона, мабуть, не на філології викладає, бо в такому разі я мав її знати хоч би з лиця.

Той вечір здався нам якимось ніяким – ні надто веселим, ні галасливим, ніхто не співав, не танцював – всім було якось ніяково через новоприбуту. Кожний з нас, випивши свою каву і коньяк чи водку, покинув товариство раніше, ніж іншим разом.

Пані Вікторію ми залишили у Каті.

Через кілька днів я застав її теж у Каті і це мене дуже здивувало.

– Ти що так по-дурному витріщився? – зустрічаючи, шепнула мені Катя по-російськи.

– Я тільки на хвилину... Власне, я проходив мимо і... – вибачався я ніяково, але видно було, що брешу. – Я йду до...

Пані Вікторія була одягнена в Катіному шовковому халаті, сиділа на канапі і щось в'язала гачком. На моє вітання вона відповіла стриманою усмішкою.

– Якийсь час пані житиме у мене... – повідомила Катя. – Кави будеш?

– Ні... Я недавно пив, крім того, мушу йти...

Нова ситуація здивувала мене, хоч я знав, що від Каті можна сподіватися всякого. А зрештою, мабуть, набридла їй самотність і знайшла відповідне товариство. Але я певний, що надалі й наші веселі зустрічі вже не будуть такими, якими були доти.

Через кілька днів, одного ранку дзвонить мені Катя на роботу й просить зайти до неї.

– Що тобі принести?

– Нічого. Приходь уже.

Я застав Катю саму.

– А пані? – питаю.

– Її не буде до обіду, у неї якісь справи... Ось що.

Тобі можу щось довірити, бо я певна, що ти нікому про це... Пам'ятаєш, той вечір, коли я пішла по каву? Тоді я побачила, як вона блукає дезорієнтована.

– Ви знали раніше?

– Та де! Почекай. Я побачила її такою, ніби не знає, на якому світі живе, то й питаю, чи щось шукає. Каже, що ні, але водно роздивляється навкруги і дрижить, мов холодець. «Ви погано себе почуваете?..» – питаю. «Ні...» – каже й починає плакати. Я стараюся втихомирити її, беру з собою в магазин, щоб погрілася трохи, бо була вона надто легко одягнена, купую кави, а коли ми знову вийшли на вулицю, вона почала розказувати про себе, просто спорожнила переді мною вантаж своєї душі. Від подиву я заніміла. Доти я вважала себе найнещасливішою людиною зі всього світу. А виявляється, що інші постраждали ще гірше від мене.

Що саме роказала незнайома Каті?

Вона щойно вийшла з тюрми. Таки того дня. Просиділа дванадцять років. У 1939, після того як вбили Корнелія Зелю Кодряну¹, вона та її чоловік (обоє студенти Ясського університету) записалися, як багато тодішньої молоді, у *Залізну Гвардію*², тобто стали легіонерами. Вони не знали тоді, що воно таке, а записалися з наївного запалу юності. Після війни вони були арештовані кілька разів, а в 1952, як і інших легіонерів, їх засудили на багаторічне ув'язнення, і просиділа вона дванадцять років, тобто до 1964 року, коли звільнили всіх політв'язнів. При звільненні сказали, що її чоловік помер вісім років тому в тюрмі Римніку Сарат.

У неї не було нікого. На місці, де стояла колись батьківська хата, височів зараз новий десятиповерховий будинок. Від знайомого кравця із сусідньої вулиці вона довідалася, що її мати померла кілька років тому (батько загинув на фронті), а єдина її сестра, аптекарка, емігрувала, здається, до Італії.

Вікторія була у відчаї. Отже, не було в неї своїх, не було дому, не було нічого. Катя, милосердна, прийняла її до себе. Одягла її та взула своїми речами, а дещо й купила їй, і почали вони спільне життя. Катя працювала для журналу наче продуктивніше, пані Вікторія ходила по покупки, куховарила, плела чи в'язала, прибирала в хаті, або сиділа в кріслі й читала.

Відвідини друзів порідшали. Ще час від часу приходили Міріам та я (признаюся: я приходив, навмисно, щоб зустріти її).

Коли квартирантки не було дома, Катя інформувала мене: Вікторія пішла на базар або пішла ліпити заяви по стовпах та трамвайних зупинках (вона сказала Каті, що вже не терпить жити трутнем на чужі гроші і вирішила працювати, а саме: учити охочих французької та італійської мов); зараз вона на прийомі в посольстві Італії: може, їй вдасться знайти сестру.

А заяви зробили своє діло. Телефонували їй чимало людей. Спершу ішла вона до учнів додому, але після того, як опублікувала заяву в газеті, Катя порадила кликати до себе бажаючих вивчати іноземні мови. І так, щодня приходили невеликими групами з трьох-чотирьох осіб, здебільшого діти, але й дорослі. Уроки тривали по дві години, а вчила вона дві групи зранку і дві після обіду.

Невдовзі професорка стала заробляти набагато краще, ніж Катя. Обидві вони були задоволені й продовжували жити в повній згоді.

Десь на початку '67 року Катя одержала (з певним запізненням) Різдвяне поздоровлення з Італії. Попри «З Різдвом Христовим та з Новим роком! Бажаємо вам щастя-здоров'я!» і т.п. відправниця подавала й свою адресу з Мілана. Була то Вікторііна сестра! А хто порадив їй звертатися до Каті, а не до своєї сестри і висилати не закритого листа, якого мали

цензурувати уважніше, а листівку з банальним текстом?.. Мудра порада!

Ще через інші два роки – аж не віриться! – професорці видали паспорт і дозволили покинути країну назавжди. Для тих часів було це надзвичайним здобуттям.

Після виїзду Вікторії колишній веселий гурток друзів уже не відновив свої тижневі зустрічі у Каті

– кожний знайшов інші заняття й забави. І я відвідував Катю чимраз рідше, бо й Міріам уже не дуже заходила до неї, головню після Моцієвої смерті. І раптом – грім з ясного неба: Міріам емігрувала в Ізраїль!

Гадаю, було то вже восени 1971, коли Катя заявила, що виїжджає й вона.

– Як?! Куди? – від подиву аж скрикнув я.

– До Італії. Вікторія...

– Хто?

– Професорка, котра жила в мене. Вона оформила виклик для мене. Мабуть, обійшлося це їй дуже дорого. Я впевнена, що вона заплатила Румунії за мене купу грошей...

І виїхала.

Довгі роки я про неї не знав нічого. Не писала Катя мені, не телефонувала.

Після страшного землетрусу з 4 березня 1977 року, в Румунію почали надходити допомоги звідусіль, а газети подавали цілі списки добродійників. Читав я їх просто з цікавості. І ось бачу одного дня в газеті: Малек Єкатеріна (Буффало, США) – 200\$, Йонеску Міріам (Буффало, США) – 200\$.

Потім знову жодної вістки. По сьогоднішній день...

(Далі буде).

¹ Корнеліу Зелю Кодряну (1904-1938 рр.) – румунський політичний діяч, керівник правоекстремістської партії *Залізна Гвардія*. В 1938 році, з розпорядження короля Карола II-го, був застрелений разом з іншими легіонерами в тюрмі (К. Ір.).

² *Залізна Гвардія* – політичне угруповання правоекстремістської орієнтації, засноване Корнелієм Кодряну в 1930 році (К. Ір.).

Теодор ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 265)

Після того, як за дверима їхньої кімнати стало тихо, Андрій та Александру почули у снігах стукіт чобіт, але кроки не були важкими, а легкими, наче кроки підлітка, який проходить від одного кінця коридору до іншого, намагаючись якнайбільше дізнатись про місце, в якому знаходиться.

Брати відхилили двері кімнати, висунувши голови одну поверх іншої і, намагаючись пронизати поглядом коридор, який почав наповнюватись сутінками наступаючого вечора. Побачивши парубка, їхнього однолітка, елегантно вдягнутого, але самотнього і не рішучого в той момент, відкрили двері і запитали його доброзичливо:

– Як тебе звати?

– Я Михайл, син Георгія Еміновича з Іпотешт.

– Мене звати Андрій, – представився старший з братів, – А його Сендел, – вказав на брата, витягнувши його за собою в коридор, де окрім них не було нікого.

– Ми сини Петра Дашкевича, священника з Цуренів, – поспішив представитися Александру.

– Емінович, Дашкевич... подібні імена, – задумливо промовив Михайл. – Мені розказував батько, що мій дід, Василь Емінович, був дяком в Калінештах Купаренку.

Меморіальний будинок Міхая Емінеску в Іпотештах

– Тобто ти тримав Часослов в руках? – зацікавлено запитав Андрій.

– Як мені його не тримати, коли я вже скінчив два початкові класи, в яких вивчав і релігію.

– А ми релігію вивчали вдома, з батьком, – сказали брати.

– А цього вечора, що робитимеш? – запитав Андрій.

– Хочу відпочити, бо від Іпотешт до сюди дорога не коротка, – відповів Михайл. – Забарились ми довго на митниці в Цуренах, де, як каже батько, неділями нескінченні черги возів, навантажених чим тільки забажаєш: мішками з пшеницею та кукурудзою, клітками з галасливою домашньою птицею, з овочами та фруктами, бо, бач, осінь, а осінню чемний селянин торгує чим тільки може на базарі в Чернівцях.

– Ми теж з Цуренів, – промовив гордо Андрій. – Наступної суботи поїдемо додому, ходи й ти з нами, в батьковій бричці є місця достатньо.

– До суботи ще так далеко, спочатку побачимо, що і як з нашою наукою, – відповів меланхолічним голосом гарний парубок з Іпотешт, кліпаючи своїми великими сірими очима... – Якщо ми сусіди, то нам треба триматися купи, бо хтозна, що може бути завтра...

– Так і зробимо, – відповіли брати і побажали Міхаєві «Доброї ночі!»

Пішли спати, маючи що снити після такої подорожі, повної емоцій та вражень.

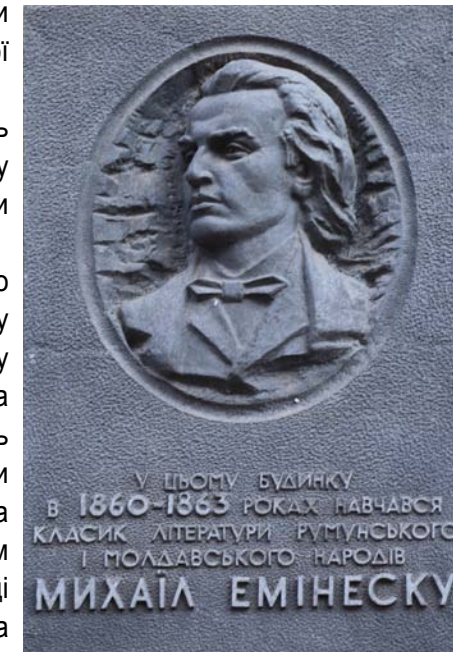
Наступного дня зустрілись знову, разом ходили в школу і протягом усього тижня були нерозлучні.

Андрієві з Міхаєм пощастило бути в тому самому третьому класі, а з Сенделом, який був у першому класі, зустрічалися на перервах і після обіду повертались разом додому. Вони завжди мали що розповідати одне одному, та самим балакучим і майстерним оповідачем був Михайл, який іноді підбирав слова, що римували, а подеколи наче прямих їх у вірші.

В суботу, після першого тижня навчання по-німецьки, тобто: педантизм, багато дисципліни

і серйозності, коли хлопці повернулися зі школи додому, Міхая вже чекав його батько Георгій Емінович, який приїхав бричкою з далеких Іпотешт разом з візником, котрий відтепер мав приїздити сам забирати Міхая додому, а потім знову привозити його до Чернівців. Бо сам Георгій Емінович, який був колись писарем в канцелярії барона Жана Мустаці, а потім адміністратором в Думбривенах, що біля Сучави, на маєтку боярина Балша, який допоміг йому отримати від молдавського господаря Міхаїла Стурзи титул сановника, мав багато праці. Батько Міхая знав добре з власного досвіду, як треба розмовляти і поводитися з людьми, навіть й з такими, як Дзюрдзік, які думали, що гроші можуть замінити все, тому продовжив розмову з ним, поцікавившись, як поводить його син, і заплатив гроші за найману для сина квартиру, що сильно задовільнило скупого господаря.

В цей час прибув бричкою і отець парох Петро Дашкевич, щоб забрати своїх синів додому і заплатити скупому Дзюрдзікові за кімнату. Там, біля дому, в якому мешкали їхні сини, познайомились Георгій Емінович з Петром Дашкевичем. Їм сподобалось, що їхні діти сусіди і добрі приятелі, і що Андрій з Міхаєм в тому самому класі, а найприємнішим сюрпризом виявилось те, що мали подорожувати тою самою дорогою аж до самих Цуренів, звідки Еміновичі, батько і син, продовжать свою дорогу до Іпотешт.

Меморіальна дошка Міхаєві Емінеску на фасаді будинку в Чернівцях, де він навчався

– Якщо так, пане Георгію, то я не дозволю вам пройти через Цурени, поки не загостите до мене, добродійка буде дуже рада стільком добрим новинам, – сказав впевнено отець Петро. – А попри все це на нас чекає смажений індик, бо що може бути смачнішим після довгої дороги?

Емінович подумав трішки і звернувся до сина:

– Ну, сину, що скажеш, завітаємо до наших приятелів?

– Радо, дорогий батьку, бо розуміємось дуже добре і в школі, і вдома після уроків, розповідаємо про різне побачене і почуте, а окрім того, я хочу бачити річку Прут, про яку розказували мені Андрій з Сенделом, як влітку купалися в ній. У нас також є ставок у садку,

але в нім не текуча і швидка вода, як у Пруті.

– Так, якщо нам по дорозі, то чому б не зайти, перепочинемо трішки, і коні теж – промовив більше до себе Георгій Емінович, рушаючи слідом за отцем Петром.

(Далі буде.)

Будинок Арона Пумнула, улюбленого учителя румунської словесності Міхая Емінеску, в якого поет жив певний період і пам'яті якого присвятив свій перший вірш.

Дитяча сторінка

Тамара КОЛОМІЄЦЬ

Гарна хатка у курчатка

У маленького курчатка
Коло кладки – БіЛА хатка.
А від хатки до дороги
Стежка стелиться під ноги.
Із розчинених воріт
Вируша курчатко в світ.

Йде, а сонечко згори
Заглядає у двори,
Розсипає по лужку
Квіти в ЖОВТОМУ пилку,
– От якби, – зітха курчатко, –
Колір цей мені у хатку.

А стежиночка в'юнка
Далі, далі утіка –
Між травицею-травою,
Між ЗЕЛЕНОЮ, густою.
– От якби, – зітха курчатко, –
Колір цей мені у хатку.

Тут стежиночка мала
До струмочка довела.
А в струмочку небо СИНЄ

В кожній світиться краплині.
– От якби, – зітха курчатко, –
Колір цей мені у хатку.

Далі пагорбок, пеньок,
Під пеньком товстун грибок
У КОРИЧНЕВІЙ шапчині
Став на варті при стежині.

– От якби, – зітха курчатко, –
Колір цей мені у хатку.
Ось, нарешті, і лісок,
І зозулин голосок, –

На галявці, на осонні,
Спілі ягоди ЧЕРВОНІ.
– От якби, – зітха курчатко,
Колір цей мені у хатку.
Так ішло воно, дивилось,
Доки добре натомилось.
Через поле, через сад
Повернулося назад.

А як сонечко зайшло,
Спати в ліжечко лягло.
Люлі-люлі... спить курчатко...
Сонце встало. Йде на кладку.
Ближче-ближче підійшло,
Чудо-пензлика взяло,
В чисті фарби умочало,
Хатку всю розмалювало.

Тук! – прокинулось курчатко.
Вийшло. Глядь – оце так хатка!
Засміялося: – Чудова!
Вже не біла – кольорова!
Як же звуться кольори?
Запитаю в дітвори.
Хто зуміє їх назвати,
Буде в хатці гостювати.

Ліна КОСТЕНКО

Бузиновий цар

У садочку-зеленочку
ходить вишня у віночку.
Хтось їй грає на дуду,
подивлюся я піду.

Баба каже: – Не ходи!
Темні поночі сади.
Там, де вітер шарудить,
бузиновий цар сидить.

Брови в нього волохаті,
сиві косми пелехаті.
Очі різні, брови грізні,
кігті в нього як залізні,
руки в нього хапуни –
так і схопить з бузини!

Я кажу їй: – Бабо, ні!
Очі в нього не страшні.
На пеньочку, як на троні,
він сидить собі в короні.
Грає в дудку-джоломію,
я заграв би, та не вмюю.
А навколо ходять в танці
квіти – всі його підданці.
Є оркестри духові,
равлик-павлик у траві.
Є у нього для настрашки
славне воїнство – мурашки.
Три царівни бузинові
мають кожна по обнові.
Невсипущі павуки
тчуть серпанки і шовки.
На царевій опанчі
зорі світяться вночі.
Він сидить у бузині,
усміхається мені!

Дитяча сторінка

Іван ФРАНКО

Байка про байку

– Але ж се все байки! – в один голос закричали
Діти, коли я скінчив оповідати їм оте все, що написано
в тій книжці.

– Так, дітоньки, байки. А знаєте ви, що то байка?

– Знаємо, знаємо! То щось таке, що не є правда.

– Овва! А хто ж то сказав вам се?

– Ми самі так думаємо.

– Ну, то подумайте ліпше. Хіба ж се не правда, що
вовк їсть барана, лис курей, сови пташок?

– Та се правда. Але ж ти оповідав нам, що лисичка
копала поле і їла паляниці з медом, що вовк їхав на
ослі в село, бажаючи бути війтом, що крук ніс у дзюбі
головню і розложив огонь, і всякі такі несенітниці. Се
вже не може бути.

– А коли не може бути, то пощо ж ви слухали?

– Пощо слухали? Бо цікаво.

– Що ж тут цікавого? Як може неправда бути
цікава?

– Власне неправда найцікавіша! Се так смішно
подумати, що вовк хоче стати війтом, що лис сидить
у бочці з фарбою, що кіт говорить побожні вірші...

– А якби я почав оповідати вам, що вовк літає в
повітрі, лис плаває в воді, кіт живе в норі під землею,
то як думаєте, се була би правда чи неправда?

– Авжеж, неправда.

– А було би цікаво?

– Зовсім ні.

– Значить, не кожда неправда цікава?

– Та так, не кожда.

– Ну подумайте ж тепер, котра неправда цікава?
Діти задумалися. Їх маленькі головки працювали,
оченята блищали, але думки не клеїлися до купи.

– Візьміть для легшого зрозуміння два рисунки.
Ось на одному нарисуюмо барана з шістьма ногами.
Як гадаєте, правдивий се баран?

– Та ні.

– А смішний?

– Також ні.

– Так. Се баран-каліка, а вид каліцтва збуджує в
нас жаль, а не сміх. А тепер гляньте на отсей рисунок:
осел грає на фортеп'яні. Правда се?

– Та ні.

– А смішно?

– Навіть дуже смішно.

– Що ж тут таке смішне?

– Те, що осел узявся не до свого діла, робить
щось таке, що можуть робити тільки люди.

– Чи всі люди?

– Навіть не всі люди. Ті, що вмюють грати, можуть
братися до сього, а ті, що не вмюють...

– Таких, здається, якимось називають?

– Еге, їх так і називають ослами.

– От і бачите! І ми дійшли до кореня! Значить, є
осли й між людьми?

– Авжеж, є.

– Значить, коли я нарисую осла при фортеп'яні,
то се не буде конче така цілковита неправда! Ну, а як
думаєте, є межі людьми й інші звірячі природи: хижі
вовки, хитрі лиси, добродушні слони, зрадливі круки,
напасливі сови?

– Кажуть, що є й такі.

– От і бачите! Значить, говорячи про звірів, я
не говорив цілковиту неправду. Певно, що дійсний
кіт не говорив побожних віршів, але чи один же то
облесний чоловік говорить такі слова, дигаючи на
людську згубу! Дійсний осел не засяде грати на
фортеп'яні, але кілька ж то двоногих ослів брязкає
на фортеп'янах і інших струментах і загалом роблять
такі роботи, котрих не вмюють, до котрих би не повинні
братися!

(Продовження на 52 с.)

Дитяча сторінка

Байка про байку

(Продовження з 51 с.)

Значить, дітоньки любі, не тим цікава байка, що говорить неправду, а тим, що під лушпиною тої неправди криє звичайно велику правду. Говорячи ніби про звірів, вона одною бровою підморгує на людей, немов дає їм знати:

– Та чого ви, братчики, смієтеся? Адже се не про бідних баранів, вовків та ослів мова, а про вас самих з вашою глупотою, з вашим лінивством, з вашою захланністю, з усіма вашими звірячими примхами та забагами. Адже ж я навмисне даю їм ваші рухи, ваші думки, ваші слова, щоб ви якнайкраще зрозуміли – не їх, а себе самих!

– Ну, се, мабуть, не зовсім так, як ти кажеш, – мовив до мене один старшенький хлопчик. – Якби так було, то треба би оповідати байки самим старшим людям, нехай би з них пізнавали свої хиби. А у дітей таких хиб звичайно ще нема, то пощо їм того? А тим часом старшим людям байок не оповідають, і вони їх навіть не люблять слухати, тільки власне діти. Для дітей мусить у них бути цікаве щось інше.

Правда, як розумно говорив той хлопчик? Він думав і привик уже в'язати одну думку з другою.

– А як думаєте, любі мої, – мовив я на те, – чи маленьким дітям можна давати їсти твердий хліб, волову печеню, капусту?

– Ні. Вони би від того занедужали. Їм дають кашку на молоці.

– От і бачите! Гола, повна правда життя – то тяжка страва. Старші можуть заживати її, вона для них смачна і здорова. Але дітям не можна давати її так, як старшим, треба приготувлювати її в ріденькім стані, в образках, у байках. І вони так приймають її. А при тім ще одно. Вони люблять звірів, чують себе близькими до них, розмовляють з ними і розуміють їх: от тим-то й оповідання про звірів їм такі цікаві, особливо, коли ті звірі в байці ще починають говорити, думати і поводитися, як люди. Колись, як іще всі люди були прості, невчені, з дитячим розумом, усі вони любувалися байками так, як тепер любуються діти.

– А я найліпше люблю байки через те, що мої мама оповідають їх так гарно, так рівно-рівно, такою добірною мовою, – мовила дівчинка-школярка.

– Так, дітоньки! Се велика правда. Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі річей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам любя мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті.

– А кажуть, є такі пани, що хотіли би відібрати нам нашу мову, заборонити нам думати і говорити по-своєму. Чи то може бути правда?

– Правда, дітоньки. Є такі люди, що їх коле в очі те, що ми є на світі, раді би, щоб нас не було, і добирають усяких способів, аби скасувати нас. Але вони все пригадують мені ту синицю, що збиралася спалити море.

– О, о, о! То синиця збиралася палити море? А то за що? Як?

– Слухайте, дітоньки як то було!

II

Була собі раз Синиця. Щось їй прийшло до голови, досить, що звила собі гніздо на самім березі моря на невеличкім корчику. Поки море було спокійне, все було гаразд. Синиця нанесла яєць і почала висиджувати їх. Аж нараз повіяв вітер, розігралося море, затопило корчик і з ним разом Синиччине гніздо. Сама Синиця ледве втекла жива, а її яєчка поплили з водою.

Ой-ой-ой, як розгнівалася Синиця! Сіла собі на скалі над морем та й як не почне сварити та лаяти море!

– Ти, погане та нікчемне море! Ти, безглузда темна сило! Ти, захланна безодне! Ти, нездале, непотрібне, нехарапутне море! Як ти сміло порушити мою хату, забрати мої яйця! Та я тебе до суду запізву, я тобі на весь світ стижу наробилю, я тобі не дам спокою ні вдень, ні вночі, поки мені не вернеш моєї страти!

А море все: хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.

– Що, ти смієшся з мене, ти, нечесне, несумлінне, неблагородне море! – пищала Синиця. – Зараз мені ввіддай мої яйця, бо, їй-богу, помщуся на тобі!

А море, все: хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп. – Ти думаєш, що я не зумію помститися? Думаєш, що я така маленька, а ти таке велике, то я безсильна супроти тебе? А бачило ти, безглузде море, яка

Дитяча сторінка

маленька іскра, а який великий ліс, а вона запалить його, і він згорить. Коли не віддаси мені зараз моїх яєць, то, їй-богу, я запалю тебе.

А море все: хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.

Страшенно розлютилася Синиця і поклялася не спочити, поки не запалить море. Вона полетіла до Хробачка-Світлячка і мовить йому:

– Слухай, Світляче, ти маєш огонь на животі. Ходи зо мною, поможи мені запалити море.

– Не можу, Синичко, – мовив Світляк. – Мій огонь світить уночі, але не гріє і не палить. Іди до Блудного Огника, може, він тобі що допоможе.

Полетіла Синиця над болото, сіла собі на вільховім корчі та й чекає, поки наблизиться до неї Блудний Огник. А там їх понад болотом кільканадцять ходило та все, мов п'яні, писали мисліте* понад болотом. Нарешті один надлетів близько Синиці.

– Гей, Огнику-братику!

– кричить до нього Синиця.

– Задержися хвилечку, маю тобі щось сказати.

– Не можу задержатися, не маю коли, – відповів Блудний Огник. – Але говори, що маєш говорити, я тут буду нипати коло корча, то все почую.

Розповіла йому Синичка своє горе і просить:

– Ходи, поможи мені спалити те погане море!

– Не можу, Синичко, – відповів Огник. – Я ось тут на болоті роджуся і тут мушу гинути, а ще до того не смію ані одної хвилечки спочити, так що навіть свічки від мене не засвітиш. Але чому ж би тобі не вдатися до Крука? Він до таких річей майстер. Адже я чув, що він увесь сов'ячий народ у печері спалив. Піди-но ти до нього.

Полетіла Синиця до Крука, оповіла йому свою історію і просить допомогти в її горі і запалити море.

– Не можу, Синичко, – відповів Крук, поважно похитавши головою. – Той огонь, що від нього згоріли сови, то простий людський огонь, що я вкрав он там на пасовиську. Але такий огонь моря не спалить, він сам гасне в воді. Щоби спалити море, на те треба би іншого огню, а де його роздобути, я й не знаю. От знаєш що, іди до Бузька. Кажуть, що він уміє своїм дзьобом чудесний огонь викресати. Може, сей

придасться тобі на що.

Подякувала Синиця Крукові за добру раду і полетіла шукати Бузька. Розповіла йому, що й як, і просила потрудитися та викресати для неї дзьобом огню, чей би від нього занялося море.

– Не можу, Синичко, зробити сього, – відповів Бузько, задумавшись і ставши на одній нозі. – То колись наші діди-прадіди вміли, кажуть, дзьобами огонь кресати, а ми вже не вміємо тої штуки. Та й ледве чи сей огонь придався би тобі на що. Мені здається, що, щоб запалити море, на те треба огню з самого неба. Полети-но ти до Орла. Він щодень літає під саме сонце і знайомий у небесних сторонах, може, він тобі що допоможе.

Поклонилася Синичка Бузькові та й полетіла до Орла. Летить, а все собі думає: «Чекай ти, погане, недобре море! Я тобі покажу, що може проста, покривджена Синиця! Вже я не я буду, коли ти не відпокутуєш тяжко за своє злодійство!»

Прилетіла до Орла, розповіла йому свою кривду та й просить, кланяючися йому в ноги:

– Та вже ви, нівроку вам, ваше величество, не погордуйте бідною покривдженою Синичкою,

роздобудьте мені небесного огню, щоб я спалила те нікчемне море і помстилася на нім за свою тяженьку кривду.

Але Орел, вислухавши її мову, як не затріпоче крилами, як не закричить, аж Синиця забула, чи жива вона, чи ні.

– Ах ти, дрантива Синице! А хто ж тобі казав класти гніздо на морському березі? Хто тобі казав задритися з морем! То через твою дурноту я маю для тебе красти з неба огонь? Зараз мені забирайся! Звий собі гніздо он там у терні на могилі, нанеси яєць і висиджуй їх, розумієш? То твоє собаче право, а до моря тобі зась!

Одержавши таку резолюцію, Синиця зараз успокоїлася, а за кілька неділь уже справді мала нове гніздо і нові яйця, сим разом не на морським березі, але в терні на могилі.

*Писати мисліте – петляти, рухатись зигзагами, ити нетвердою ходю.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

В ОБІЙМАХ БИРОВА

(Гумореска)

**«Вишня Руна – фayne село,
Вишня Руна – вариш¹, –
Дьорді Кепта – прешедінте²,
Сободиш – нотариш³...»**

3 верхнянської співанки

У ніч перед сільськими виборами Вадимко Ріпляний, кандидат на голову сільради, цілу Божу нічку не стулив ока. Лічив та перлічував всіх тих, у кому був упевнений, що будуть голосувати за нього. Спочатку в думці, потім пошепки, а вже на кінець у напівголос:

– Копоси за мене, Лавиці за мене, Семенюки за мене, Грижаки тоже... Романюки?... Цих не рахую, бо родина з теперішнім бировом, тото бізуно пуйдуть за ним. А Проданюки?... І на сих не є надія...

– Та вже хирь, Вадимку, хирів бес на горячку! – гримнула на нього Цилина, молода його дружина.

– Што, як ти смієш так... тадь я уд завтри буду бировом... а она дивиса, як урве ми чести... Добре, што посеред ночі, та ніхто не чув.

«Будеш ти бировом, коли буду я дівков, – ледь стрималась Цилина.

– Дивиса на него, лізе у бирови та забув за все, а мені хіба у монашки піти, бо я молода, кров грає у мені, а ун перелічує людей...»

Та Цилина сердилась скоро, а минало їй ще швидше, і так ранком, на зорях, почала тулитися до мужа та обнімати його, надіючись, що ось-ось Вадимко обніме її, і все буде, як перед тим, коли ще йому не залізло до голови бируство.

– Йой, Цилинко! Лиш не до любощей мені тепер, але вечур, я ти обіцяю, што будеш спати у обіймах бирова, Цилинко, бирова!

– Поправді, Вадимку?!
– Поправді!

– Даєш слово?

– Чесне моє слово!

– А залайса...

– Та сес би ня та тот би ня побив... абих сякий та абих такий, – почав клястися Вадимко, впевнений, що люди виберуть його на бирова.

Але вечором повернувся, як собака з хвостом поміж ногами. Люде знову проголосували за бувшого бирова.

– Чорт би го забрав із Романюком, дивиса назад го убрали на бирова, – сказав із досадою Цилині.

– А зо мнов як буде? – запитала Цилина Вадимка.

– Га? – гакнув переляканий Вадимко.

– Та ти ж обіцяв мені, што буду спати у обіймах бирова!.. – аж крикнула на нього Цилина.

– Та-а-а...

– Не такай, а говори прийде бирув до нас, чи йти мені до бирова?!

1 Вариш – місто.

2 Прешедінте – тут мер.

3 Нотариш – нотаріус.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Володимир ВОЙТЕНКО

Європа

Чи можна побачити теперішню Європу – і ту, в яку ми прагнемо, і ту, якій дорікаємо за меркантильність – у висловлюваннях найвідоміших європейців від античності до наших днів? Гадаю, що так. Писавши чотири римовані рядки для віддзеркалення думки, висловленої різними мовами в різні епохи, я міг припуститися певних неточностей. Все, що шановні читачі вважатимуть дотепним і гострим, є виключною заслугою цитованих мудреців.

Августин Блаженний (354-430)

Всі – багаті, бідні, кволі –
слухайте моїх порад:
добрий завжди є на волі,
злий натомість – вічний раб.

Бальзак Оноре де (1799-1850)

Їм може дошкуляти втома,
а ввічливість на них не діє:
ускрізь поводяться, як вдома,
царі, бандити і повії.

Бомарше П'єр (1732-1799)

Від слів негарних в'януть квіти,
та грають чортики в очах.
Про те, що сором говорити,
тепер співають у піснях.

Гемінгвей Ернест (1899-1961)

Так завжди тішиться натура:
вогню немає там, де лід.
Як пан – лопух, а пані шкура,
не буде гарний їх наплід.

Дізраелі Бенджамін (1804-1889)

Схотів води – розтопиш кригу,
сміятись хочеться – сміши,
а мрієш про цікаву книгу –
сідай та сам її пиши.

Епікет (50-140)

Над стервом рій зелених мух,
бо тіло – душам шкаралупа.
Жива людина – вічний дух,
прикутий ланцюгом до трупа.

Лессінг Готхольд (1729-1781)

Життя паскудні виробляє штуки,
а найдурніший сором наших днів,
коли Орел царює межі Круків,
або і сам є Круком між Орлів.

Моем Сомерсет (1874-1965)

Навчає нас усіх життя
(і совісних, і тих, хто ниці),
що гроші – шосте відчуття,
без нього решта п'ять дурниці.

Мольєр Жан-Батіст (1622-1673)

Тому, хто дихає повітрям угорі,
здаються вічними їх мантії й порядки.
Граматики є вища, ніж царі,
але вони про те не мають гадки.

Наварська Маргарита (1492-1549)

Розходяться шляхетні люди,
проте живуть укупі ниці:
бувають дуже-дуже любі
священику його служниці.

Наполеон Бонапарт (1769-1821)

Вожді й письменники: грішіть,
проте торуйте шлях уміло:
хто хоче успіху – пишть
і коротко, й незрозуміло.

Паскаль Блез (1623-1662)

З великими ми поруч живемо,
а бачимо лиш те, що бачать ниці.
Від геніїв у спадок беремо
насамперед не розум, а дурниці.

Стендаль Анрі (1783-1842)

Поет хай знає, і казкар,
і той, хто в драмі верховодить:
правопис геніїв не родить,
проте рятує гонорар.

СОЮЗ УКРАЇНЦІВ РОЗУМІЄ
МАРИУРСЬКА ГОЛТІВНА ОРГАНІЗАЦІЯ СУР

ЗАПРОШУЄ ВАС
09-10 вересня 2016
в м. Сіути Маринській

**на КОНКУРС
ДЕКЛАМУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ**
Національний етап X-ий випуск

Урочисте відкриття відбудеться
в п'ятницю о 09⁰⁰
в Мистецькій Середній Школі
„Джордже Елєску” і продовжиться,
ввечерю Повітрової Марамурської
Організації СУР м.Сіуте,
вул.Плевней, №18

Бууть декламувати
українські вірші учні
8-11-их класів,
переможці повітрових конкурсів з:
Ард., Ботошань, Караш-Северін,
Сату Марє, Сучава,
Тынів, Марамуреш

Фото
Михайла ТРАЙСТИ